



**STRATEGIA ROZWOJU  
POWIATU  
BIAŁOBRZESKIEGO  
NA LATA 2008-2018  
(AKTUALIZACJA)**

## Spis treści

|   |            |
|---|------------|
| <b>WPROWADZENIE .....</b>   | <b>3</b>   |
| <b>Cel aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego .....</b> | <b>3</b>   |
| <b>CZĘŚĆ I.....</b>   | <b>5</b>   |
| <b>DIAGNOZA POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO .....</b>                           | <b>5</b>   |
| <b>1. PODSTAWOWE INFORMACJE O POWIECIE .....</b>                        | <b>5</b>   |
| 1.1. Uwarunkowania historyczno-kulturowe powiatu .....                  | 5          |
| 1.2. Położenie, podział administracyjny, ludność.....                   | 7          |
| <b>2. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.....</b>                            | <b>11</b>  |
| 2.1. Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego .....              | 11         |
| 2.2. Dziedzictwo kultury .....  | 13         |
| 2.3. Turystyka i rekreacja .....  | 20         |
| <b>3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE .....</b>                                 | <b>23</b>  |
| 3.1. Rzeźba terenu .....  | 23         |
| 3.2. Surowce mineralne .....  | 23         |
| 3.3. Klimat .....   | 24         |
| 3.4. Zasoby wodne .....   | 24         |
| 3.5. Gleby .....  | 24         |
| 3.6. Rośliny i zwierzęta .....  | 25         |
| <b>4. KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA .....</b>                 | <b>28</b>  |
| <b>5. SFERA GOSPODARCZA.....</b>  | <b>36</b>  |
| 5.1. Rolnictwo.....   | 36         |
| 5.2. Gospodarka.....  | 40         |
| <b>6. SFERA SPOŁECZNA .....</b>   | <b>45</b>  |
| 6.1. Sytuacja demograficzna.....  | 45         |
| 6.2. Bezrobocie .....   | 46         |
| 6.3. Warunki mieszkaniowe .....   | 51         |
| 6.4. Bezpieczeństwo publiczne .....                                     | 51         |
| 6.5. Opieka zdrowotna .....   | 55         |
| 6.6. Opieka społeczna .....   | 57         |
| 6.7. Oświata i wychowanie.....  | 60         |
| 6.8. Aktywność kulturową, społeczną i sportową .....                    | 63         |
| <b>CZĘŚĆ II .....</b>   | <b>66</b>  |
| <b>ANALIZA SWOT.....</b>  | <b>66</b>  |
| <b>CZĘŚĆ III.....</b>   | <b>75</b>  |
| <b>SCENARIUSZE ROZWOJU POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO.....</b>                 | <b>75</b>  |
| 1. Założenia brzegowe .....   | 75         |
| 2. Scenariusz zagrożeń .....  | 76         |
| 3. Scenariusz szans.....  | 77         |
| <b>CZĘŚĆ IV.....</b>  | <b>78</b>  |
| <b>MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO .....</b>              | <b>78</b>  |
| <b>CZĘŚĆ V .....</b>  | <b>81</b>  |
| <b>CELE STRATEGICZNE ROZWOJU.....</b>                                   | <b>81</b>  |
| 1. CELE STRATEGICZNE .....  | 81         |
| 2. CELE OPERACYJNE I ZADANIA .....                                      | 82         |
| <b>CZĘŚĆ VIII.....</b>  | <b>112</b> |
| <b>MONITOROWANIE, OCENA I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA .....</b>               | <b>112</b> |

## **WPROWADZENIE**

### **Cel aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego**

Przemiany prawno-ustrojowe a także społeczno-ekonomiczne, których w ostatnich latach doświadczyły jednostki samorządu terytorialnego oraz ich mieszkańcy, wymuszają na nich ciągłego zarządzania i planowania strategicznego, by intensywnie wykorzystywać potencjał wewnętrzny oraz zewnętrzną pomoc finansową, jaką oferuje Unia Europejska. Działania strategiczne są bardzo istotnym instrumentem, który ułatwia podejmowanie ważnych decyzji i realizację zadań inwestycyjnych ukierunkowanych na poprawę wizerunku i sytuacji społeczno-gospodarczej. Celem każdej jednostki samorządowej jest rozwój zrównoważony i trwały, oparty na realnych przesłankach ekonomicznych, społecznie akceptowany i ekologicznie bezpieczny.

W wyniku reformy administracyjnej część uprawnień władzy centralnej została przekazana samorządowi powiatu, który odpowiedzialny jest za jakość życia swoich mieszkańców. Przyjęcie tej odpowiedzialności wymaga od władz powiatowych kreatywnego i efektywnego zarządzania strategicznego zasobami poszczególnych gmin powiatu w taki sposób, aby ich wykorzystanie przyczyniło się do poprawy standardu i zaspokojenia wszelkich potrzeb mieszkańców oraz tworzenia podstaw do wszechstronnego indywidualnego rozwoju. Jednak kreowanie takiego rozwoju jest niemożliwe bez uprzednio rzetelnie przeprowadzonej oceny aktualnego potencjału społeczno-ekonomicznego i przemyśleniu pożądaných celów i kierunków działania strategicznego.

Wieloaspektowość i wielopodmiotowość strategii wymaga szerokiego udziału społecznego w trakcie jej formułowania. Proponowane rozwiązania i przedsięwzięcia rozwojowe muszą być realne ekonomicznie, akceptowane społecznie, przeprowadzalne politycznie, dopuszczalne z punktu widzenia ochrony zasobów i przyrody, wykonalne technicznie i możliwe do umiejscowienia w konkretnej przestrzeni.

Dokument strategiczny posiada charakter ciągły i elastyczny, co umożliwi na dostosowanie jego treści do szybko i dynamicznie zmieniającego się otoczenia. Nie posiada on ściśle wyznaczonych ram czasowych realizacji poszczególnych celów i działań. Mogą być one jak najbardziej stopniowo konkretyzowane, począwszy od ogólnego zapisu, aż do postaci projektów oraz biznesplanów.

Niniejsza strategia jest aktualizacją poprzedniej Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego opracowanej w 2003r., której sporządzenie zostało wymuszone przez dynamicznie zachodzące przemiany społeczne i gospodarcze. Konieczność jej aktualizacji spowodowana jest szeregiem czynników m.in. politycznych, systemowych, społecznych i funkcjonalnych. Aktualizacja strategicznego planu zadań powiatu jest przeprowadzona przy współudziale prac planistycznych prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego funkcjonujących na terenie powiatu. Ponadto aktualizacja podyktowana jest koniecznością dostosowania strategii powiatu do nowego okresu planowania 2007-2013 i związanych z nim programów operacyjnych, z których powiat będzie mógł otrzymywać dofinansowanie. Potrzeba modyfikacji zapisów w strategii wynika również ze względu na nowe uwarunkowania krajowe rozwoju powiatu poprzez przygotowanie zarysu wieloletnich ram finansowych

z założeniem pogłębionej decentralizacji finansów publicznych, a także na efektywniejsze powiązanie jej z sektorowymi strategiami i programami wojewódzkimi i krajowymi.

Potrzeba aktualizacji stała się konieczna ze względu na nowe spojrzenie na powiat, gdzie akcent przypada na kreatywny i świadomy wybór tego co najważniejsze związanego z osiągnięciem zrównoważonego rozwoju.

Dlatego dokonano przeglądu sformułowanych w poprzednim dokumencie strategicznym założeń pod względem ich aktualności. Dotyczy to przede wszystkim diagnozy stanu aktualnego i tendencji rozwojowych powiatu oraz szczegółowo realizowanych przyjętych zadań strategicznych.

### **Procedura aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego**

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego została opracowana na zlecenie Starostwa Powiatowego w Białobrzegach, który dostrzegł konieczność tego procesu.

Poniższa strategia została wypracowana przy współudziale lokalnych środowisk, instytucji oraz samorządów gminnych odpowiedzialnych za ekonomiczny i społeczny rozwój powiatu białobrzeskiego. Szczególnie cenna i niezbędna okazała się pomoc przedstawicieli władz starostwa i gmin.

Pierwszym etapem opracowania dokumentu strategicznego było przeprowadzenie wnikliwej diagnozy stanu istniejącego w powiecie i poszczególnych gminach powiatu. Celem tej charakterystyki było określenie i wskazanie zasobów powiatu taki jak: warunki przyrodnicze, ludność, sieć osadnicza, dziedzictwo historyczno-kulturowe, działalność gospodarcza, usługi społeczne, infrastruktura techniczna.

Charakterystykę stanu aktualnego powiatu opracowano na podstawie licznych danych źródłowych uzyskanych z poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu, Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej oraz Komendy Powiatowej Policji w Białobrzegach, wydziałów działających w starostwie, Głównego Urzędu Statystycznego oraz następujących opracowań:

- Strategia Powiatu Białobrzeskiego opracowana w 2003r.,
- Program Ochrony Środowiska oraz Plan Gospodarki Odpadami,
- *Radomskie-alfabet wykopalisk*, oprac. pod red. Wojciecha Twardowskiego, Grażyna Kobza. Radom, Radomskie Towarzystwo Naukowe, 1994.

Kolejnym etapem prac nad strategią było określenie dziedzin strategicznych, które w zaplanowanej perspektywie czasowej będą rozwijane. Kierunki rozwoju zostały sformułowane w taki sposób, by odpowiadać zapotrzebowaniom społeczności lokalnej.

Autorzy strategii nałożyli duży nacisk na możliwości twórczego działania przedstawicieli społeczności lokalnej, w celu wykorzystania ich doświadczenia i wiedzy. Podstawowe prace analityczne i diagnostyczne, a także dotyczące konstrukcji dokumentu końcowego wykonał zespół Agencji Zarządu Nieruchomości i Rozwoju Regionalnego sp. z o.o. w Radomiu, który bardzo efektywnie współpracował z pracownikami Starostwa Powiatowego w Białobrzegach, samorządami gminnymi oraz lokalnymi instytucjami funkcjonującymi na terenie powiatu.

## CZĘŚĆ I

### DIAGNOZA POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO

#### 1. PODSTAWOWE INFORMACJE O POWIECIE

##### 1.1. Uwarunkowania historyczno-kulturowe powiatu

Mazowsze południowe, to według potocznej opinii, kraina nieciekawa i monotonna, składająca się głównie z łasków i piasków. Krajobraz tego terenu ukształtował łądolód. Liczne moreny polodowcowe na północy powiatu, oddzielone są szeroką pradoliną Pilicy, od rozległych równin z południa Ziemi Białobrzeskiej. Lewy brzeg Pilicy, będący krawędzią Wysoczyzny Rawskiej, posiada stosunkowo dobre gleby. Prawy brzeg natomiast, będący częścią Równiny Radomskiej, pokryty jest warstwami ubogich, głównie bielcowych gleb.

Między Grójcem a osadnictwem nadpilickim, w okresie średniowiecza, rozpościerał się pas lasów. Gęściej zasiedlone enklawy w terenie leśnym były tylko w okolicach Goszczyna i Lekarcic. Dopiero nad Pilicą występowały większe skupiska osadnicze. Prawy brzeg Pilicy był jeszcze bardziej lesisty. Występujące na nim osadnictwo było rozproszone. Na prawym brzegu rzeki sieć osadnicza najlepiej była rozwinięta we wschodniej i południowej części obecnego powiatu.

W okresie średniowiecza pod względem form własności ziemskiej królowała własność szlachecka. Tylko Stromiec, Stromiecka Wola i Pacew należały do księcia. Nieco większa była własność kościelna. Skupiona była w jednym kluczu benedyktynów płockich, a w jego skład pod koniec XV wieku wchodziły z obecnego powiatu białobrzeskiego: 2 miasta Przybyszew i Wysmierzyce oraz 3 wsie – Przybyszowice, Osuchów i Mikówka. W rękach szlachty znajdowały się pozostałe miejscowości omawianego terenu.

Prawdopodobnie potrzeby związane z rozwojem gospodarczym były podstawową przyczyną lokacji Białobrzegów 2 września 1540 roku przez króla Zygmunta Starego. Nowo powstałe miasto otrzymało prawa magdeburskie i szereg przywilejów oraz ulg m.in.: miasto otrzymało przywilej organizowania dwóch jarmarków w roku, poniedziałkowych targów tygodniowych, a wszyscy mieszczanie i przedmieszczanie zostali zwolnieni na 12 lat od płacenia podatków miejskich. Administracyjnie miasto od początku swego istnienia podlegało pod powiat warecki ziemi czerskiej województwa mazowieckiego i było prywatną własnością Anny Faleckiej, wdowy po Janie z Biejkowa herbu Jastrzębiec.

Druga połowa XVII w. i początek wieku XVIII były okresem upadku gospodarczego Ziemi Białobrzeskiej. Liczne wojny toczące się w owym czasie na ziemiach polskich (m.in. „Potop szwedzki”), przyczyniły się zapewne do zahamowania rozwoju na tym terenie. Pisemne informacje, które zachowały się w Stromcu, mówią nam, że po przejściu wojsk szwedzkich w miejscowości został zburzony kościół, a Szwedzi rabowali, znęcali się nad ludnością, w końcu podpalili całą wieś. W czerwcu 1657r. z kolei Wyśmierzyce zostały najechane, złupione i spalone przez oddziały wojsk Rakoczego. Wojny, pożary, głód i epidemia z 1708 roku stały się wrogiem zubożałej ludności. Główną przyczyną upadku gospodarczego była niewątpliwie ogólna sytuacja gospodarcza kraju.

Upadek państwa polskiego w wyniku trzeciego rozbioru Polski w 1795r. zmienił w zasadniczy sposób strukturę administracyjną ziem dawnej Rzeczypospolitej. Tereny leżące na lewym brzegu Pilicy (gmina Promna) stały

się częścią państwa pruskiego, natomiast tereny prawobrzeżne były we władaniu Austrii. Taki stan utrzymał się do roku 1807, gdy to z terenów trzeciego zaboru pruskiego utworzono Księstwo Warszawskie – w jego skład weszły tereny gminy Promna.

Po wojnie 1809 roku ziemie polskie zagarnięte przez Austrię w trzecim rozbiórce zostały przyłączone do Księstwa Warszawskiego. Tereny Ziemi Białobrzeskiej położone na prawym brzegu Pilicy stały się wówczas częścią departamentu radomskiego. Po upadku Księstwa Warszawskiego Białobrzeżni dostali się pod zabór rosyjski i administracyjnie weszły w skład najpierw województwa sandomierskiego z siedzibą w Radomiu, a następnie w skład guberni radomskiej.

I wojna światowa zbierała krwawe żniwo również na naszym terenie, przez który przetaczały się kilkakrotnie ofensywy i kontrofensywy olbrzymich i wrogich sobie armii. Już w październiku 1914 roku Niemcy i Austriacy przeprowadzili, tzw. „ofensywę październikową”. W tym czasie Niemcy wydały zarządzenie, w wyniku którego ludność musiała opuścić Białobrzeżni, a samą miejscowość spalono w celach taktycznych. Natomiast w lipcu 1915r. wojska rosyjskie postanowiły wyzyskać dogodną pozycję, jaką przedstawia lewy brzeg Pilicy w Przybyszewie oraz wsiach pobliskich. Do walk jednak nie doszło, ponieważ wojska rosyjskie, zagrożone obejściem, wycofały się w nocy 19 lipca w stronę Warszawy.

W okresie międzywojennym już w 1922 roku prawa miejskie odzyskały Wyśmierzyce. Nastąpił wówczas powolny, lecz stały rozwój osady. Powstało szereg nowych instytucji i obiektów użyteczności publicznej oddziaływujących na teren Ziemi Białobrzeskiej. Powoli rozwijała się również sieć dróg w okolicach Białobrzegów. Inwestycje drogowe były prawie w całości wykonywane z funduszy zainteresowanych gmin.

Dnia 1 września 1939 roku mieszkańcy Białobrzegów przeżyli grozę bombowego nalotu samolotów niemieckiej Luftwaffe. W pierwszych dniach wojny została zbombardowana stacja kolejowa Dobieszyn. 8 września 1939 roku sześciuosobowy patrol minerski z Centrum Wyszkozenia Saperów wysadził jedno przęsło mostu na Pilicy. Tereny w Kamieniu, już od pierwszych dni wojny były wykorzystywane jako lotnisko polowe przez 22 eskadrę II dywizjonu liniowego brygady bombowej, a następnie przez 63 Eskadrę Obserwacyjną. Także wrzesień 1939 roku przyniósł Ziemi Białobrzeskiej przelaną krew żołnierzy 13 i 19 Dywizji Piechoty z armii „Prusy”, które zostały rozbite między Białobrzegami a Ryczywołem. W następnych latach okupacji hitlerowskiej aresztowania, wywózki do obozów i rozstrzeliwania ludności, stały się dniem powszednim społeczeństwa. Likwidacja białobrzeskiego getta nastąpiła w czerwcu 1942 roku, kiedy to Żydzi zostali wywiezieni do obozu zagłady w Treblince.

Podczas okupacji niemieckiej tereny powiatu leżące na południe od Pilicy należały do dystryktu radomskiego Generalnego Gubernatorstwa, natomiast teren gminy Promna należał do dystryktu warszawskiego. W styczniu 1945 roku skończył się dla Ziemi Białobrzeskiej koszmar okupacji hitlerowskiej.

Zasadnicze zmiany nastąpiły dopiero w 1956 roku. 12 listopada 1955 roku zostało podpisane rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie utworzenia m.in.: powiatu białobrzeskiego oraz zmiany granic województwa warszawskiego i kieleckiego. Na podstawie powyższego rozporządzenia utworzono w dniu 1 stycznia 1956 roku powiat białobrzeski, w skład którego weszły z powiatu radomskiego: miasto Wyśmierzyce, osada Białobrzeżni i 15 gromad (Błotnica, Bobrek, Długie, Gózd, Grotki, Grzmiąca, Kostrzyń,

Młodynie, Pierzchnia, Radzanów, Stromiec, Stromiec-Podlesie, Sucha, Szczyty, Witaszyn). Z powiatu grójeckiego województwa warszawskiego przyłączono 5 gromad: Broniszew, Pnie, Promna, Przybyszew i Rykały. Powiat Białobrzegi posiadał powierzchnię 673 km<sup>2</sup> i liczył 38 000 mieszkańców. 1 stycznia 1958 roku Białobrzegom przywrócono prawa miejskie.

W 1972 roku zlikwidowano gromady i powołano znacznie większe gminy (Białobrzegi, Promna, Radzanów, Stara Błotnica, Stromiec i Wyśmierzyce). Powiat białobrzegi przetrwał niecałe 20 lat. W wyniku reformy administracyjnej kraju od 1 czerwca 1975 roku przestały funkcjonować powiaty.

W ramach nowego podziału administracyjnego Polski został utworzony Powiat Białobrzegi. Powiat w obecnym kształcie posiadał powierzchnię 639 km<sup>2</sup> i zamieszkiwało go około 34 300 mieszkańców. Powierzchnia powiatu zmniejszyła się o 34 km<sup>2</sup> w stosunku do lat sześćdziesiątych XX wieku. Ponad 24% ludności mieszkała w dwóch miastach – Białobrzegi i Wyśmierzyce, natomiast gęstość zaludnienia powiatu wynosiła 54 os/km<sup>2</sup>.

## **1.2. Położenie, podział administracyjny, ludność**

Powiat białobrzegi położony jest w południowej części województwa mazowieckiego w odległości około 30 km od Radomia. Powiat zajmuje powierzchnię 63 928 ha i zamieszkuje go 33 589 osób.

Powiat graniczy z następującymi powiatami:

- od północy z powiatem grójeckim,
- od wschodu powiatem kozienickim,
- od południa z powiatem radomskim ziemskim,
- od południowego zachodu z powiatem przysuskim.

W skład administracyjny powiatu białobrzeskiego wchodzi 4 gminy wiejskie: Promna, Radzanów, Stara Błotnica, Stromiec, oraz 2 gminy miejsko-wiejskie: Białobrzegi i Wyśmierzyce. Udział powierzchni poszczególnych gmin w ogólnej powierzchni powiatu białobrzeskiego przedstawia się następująco:

- Białobrzegi – 7893 ha,
- Promna – 12074 ha,
- Radzanów – 8259 ha,
- Stara Błotnica – 9624 ha,
- Stromiec – 15647 ha,
- Wyśmierzyce – 10431 ha.

Na terenie powiatu funkcjonują niektóre instytucje, których działalność jest niezbędna: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, Komenda Powiatowa Policji, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Urząd Skarbowy, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowy Inspektorat Weterynarii, Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego, Zespół Uzgodnień Dokumentacji Projektowej, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Powiatowy Zarząd Dróg Publicznych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Oddział w Radomiu Inspektorat w Białobrzegach, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa Wojewódzki Inspektorat w Warszawie Oddział w Białobrzegach, Mazowiecki

Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie Oddział w Radomiu Powiatowy Zespoły Doradców w Białobrzegach, Dom Pomocy Społecznej, Sąd Rejonowy w Grójcu VII Zamiejscowy Wydział Grodzki w Białobrzegach, Starostwo Powiatowe oraz poszczególne Urzędy Gmin wraz podległymi im jednostkami organizacyjnymi i pomocniczymi, które bardzo ściśle ze sobą współpracują w wielu dziedzinach życia społeczno-ekonomicznego.

Powiat białobrzeski charakteryzuje się niezwykleymi walorami turystycznymi. Zachowany niemal w niezmiennym kształcie krajobraz nieregulowanej rzeki Pilicy, czyste powietrze, wody, lasy z cennymi drzewostanami, stanowią niewątpliwą urok regionu. Całości dopełniają zabytki architektury sakralnej i świeckiej oraz pomniki przyrody. Dzięki najważniejszemu szlakowi komunikacyjnemu tego regionu – drodze krajowej nr 7, stanowi bardzo korzystny teren do rozwoju turystyki i rekreacji. Planowane wytyczenie pieszych i rowerowych szlaków ułatwi turystom w przyszłości poznawanie tego pięknego regionu.

Sporty wodne mają nad Pilicą już swoją tradycję. Samorządowy Spływ Kajakowy na Pilicy to wydarzenie, które na stałe wpisało się do kalendarza imprez turystycznych. Spływ pozwala podróżującym podziwiać nie tylko liczne gatunki fauny i flory, ale także zabytki architektury.

Życie kulturowe w powiecie jest również bardzo bogate. Region posiada własne tradycje kulturowe, z którymi turyści mogą się zapoznać podczas licznie organizowanych imprez.

Rozwój powiatu białobrzeskiego ściśle wiąże się z rozwojem turystyki. Liczne ośrodki i restauracje, usytuowane w malowniczych zakątkach, dysponują miejscami noclegowymi i doskonałą kuchnią.

Poniżej zaprezentowano skróconą charakterystykę poszczególnych gmin powiatu białobrzeskiego.

**Białobrzegi** – siedziba władz powiatu oraz miejsko-wiejskiej gminy Białobrzegi. Cały obszar gminy znajduje się w obrębie chronionego krajobrazu pod nazwą „Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki”. Gmina Białobrzegi leży w południowej części województwa mazowieckiego i graniczy z gminami Promną i Warką od północy, gminą Stromiec od wschodu, gminą Stara Błotnica od południa, gminami Radzanów i Wyśmierzyce od zachodu. Region charakteryzuje się dużymi walorami turystycznymi, do których niewątpliwie należy zaliczyć nieskażoną przyrodę, czyste powietrze, wody i lasy, cenne drzewostany i pomniki przyrody. Na poziomie ponadlokalnym pełni on funkcję obsługi ludności w zakresie szkolnictwa średniego i zawodowego, specjalistycznej opieki zdrowotnej, kultury, otoczenia biznesu i administracji. Miasto skupia wszystkie instytucje powiatowe.

Białobrzegi pełnią funkcję ośrodka handlowo – usługowego dla rolniczego zaplecza. Niewielki przemysł obejmuje zakłady przetwórstwa spożywczego, środków transportu i materiałów budowlanych. Białobrzegi są także miejscowością wypoczynkową z ośrodkiem wodnym nad Pilicą. W skład gminy wchodzi następujące miejscowości: Białobrzegi, Brzeźce, Brzeźce Kolonia, Budy Brankowskie, Brzeska Wola, Dąbrówka, Jasionna, Kamień, Leopoldów, Mikówka, Okrąglik, Pohulanka, Stawiszyn, Sucha, Szczyty, Wojciechówka.

**Gmina Promna** - położona jest w województwie mazowieckim, gdzie dominuje krajobraz nizinny. W gminie Promna występują ciekawe walory krajobrazowe, które tworzy skarpa nadpilicka. Ze względu na stopień przemian cywilizacyjnych występuje krajobraz kulturowy rolniczy i zurbanizowany. Rejon ten różni się fizjonomicznie od obszaru położonego na południe od Pilicy



bardziej rozproszoną zabudową wiejską, w tym także dużą ilością dworów. Ten typ osadnictwa związany był z korzystnymi warunkami rozwoju rolnictwa (dobre gleby, które były podstawą rozwoju gospodarki folwarcznej, a następnie specjalizacji sadowniczej). Na terenie gminy znajduje się 31 sołectw.

**Gmina Radzanów** - leży na północny zachód od Radomia. Jest ona jedną z czterech gmin subregionu radomskiego, w której bardzo intensywnie i dynamicznie rozwinęła się uprawa papryki. Powierzchnia uprawy papryki i wielkość produkcji stanowią, że ten rejon uprawy papryki jest największy w skali subregionu i kraju. Uprawę prowadzi się w nieogrzewanych tunelach foliowych o powierzchni około 240 m<sup>2</sup>. Sadzonki pozyskiwane są przez producentów we własnym zakresie z nasion holenderskich i częściowo uzyskiwanych z własnych plantacji. Uprawiane są odmiany papryki czerwonej, żółtej i zielonej. Liczbę tuneli z uprawą papryki w obszarze gminy szacuje się od 3500 do 4000 sztuk rocznie. Największa koncentracja uprawy występuje w środkowej i południowo-zachodniej części gminy (Czarnocin, Grotki, Bukówno, Ocieść, Podlesie, Radzanów). Następuje ciągły systematyczny przyrost liczby producentów papryki i liczby tuneli średnio o 20% rocznie nie tylko w gminie Radzanów, ale w całym określonym jako "przytyckim" rejonie uprawy papryki.

**Gmina Stara Błotnica** - położona jest w środkowej części byłego województwa radomskiego (w południowej części powiatu białobrzeskiego). W skład gminy wchodzi łącznie 23 sołectwa i 25 wsi. Gmina posiada charakter rolniczo-hodowlany. Teren gminy jest płaski o przeważającym typie gleb - brunatnych. W użytkowaniu ziemi przeważa sektor indywidualny. Przez teren gminy przebiega ważny szlak drogowy, droga krajowa nr 7. W latach najbliższych projektowana jest otulina planowanego Parku Krajobrazowego Dolnej rzeki Pilicy - niewielki fragment północno-zachodniej części gminy. Na terenie gminy znajduje się przepiękne Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia Pani i Królowej Ziemi Radomskiej, którego opiekunami są ojcowie Paulini.

**Gmina Stromiec** - położona jest w południowej części województwa mazowieckiego. Gminną sieć osadniczą tworzą 23 sołectwa (44 miejscowości). Gmina posiada znaczące walory przyrodniczo-krajobrazowe - III kategoria atrakcyjności turystycznej w kraju. Plany zagospodarowania przestrzennego gminy przewidują rozwój rekreacji - w ofercie znajduje się ponad 300 działek rekreacyjnych. Gmina Stromiec posiada typowy rolniczy charakter, co nie jest przeszkodą w korzystaniu z jej urokliwych terenów w celu wypoczynku i rekreacji. Bogactwem gminy są lasy, które zajmują powierzchnię około 37% powierzchni gminy. Obszary leśne występują w postaci trzech dużych kompleksów mających charakter uroczysk: "Stachów", "Ksawerów" i "Majdan" stanowiących pozostałości dawnej Puszczy Stromieckiej ograniczonej dolinami rzek: Wisły - Pilicy - Radomki. Zachodnia część gminy, do drogi Piróg-Marianki, Stromiec - Boska Wola wchodzi w zasięg „Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki". Obszar ten odznacza się dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, który został zaliczony do systemu ostoi ptaków o randze europejskiej. Na tym pięknym obszarze położona jest miejscowość Biała Góra nad Pilicą z osiedlem domków letniskowych. Gmina może pochwalić się dobrym stanem środowiska naturalnego. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 48, która charakteryzuje się dużym ruchem tranzytowym. Drogi lokalne nie są czynnikiem zagrożenia dla zanieczyszczenia powietrza. Skupisko lasów i terenów mogących służyć rekreacji stwarzają dogodne warunki do organizowania wypoczynku zwłaszcza letniego oraz wycieczek rowerowych i pieszych.

**Wyśmierzyce** – to gmina miejsko-wiejska, która położona jest w Dolinie Białobrzeskiej, na prawym brzegu Pilicy. Jego historia sięga roku 1338. Ta data związana jest z nadaniem Wyśmierzycom praw miejskich. Wyśmierzyce są najmniejszym pod względem ludności miastem Polski, liczą niespełna 900 mieszkańców. Lokalny ośrodek rolniczo - usługowy. Przez miasto przebiega droga krajowa nr 48 Tomaszów Mazowiecki - Kock. Na terenie gminy znajduje się 12 sołectw. Jego historia sięga 1338r., gdyż wtedy miasto otrzymało prawa miejskie. Miejscem wartym do zwiedzenia jest rezerwat leśny „Sokół”, który obejmuje zróżnicowane siedliska, od boru świeżego do lasu łęgowego. Króluje w nim kilka wspaniałych dębów, z których najstarsze mają po około 300 lat.

## **2. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE**

### **2.1. Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego**

Duża ilość obszarów chronionych niesie ze sobą pewnego rodzaju uwarunkowania, które zakazują między innymi lokowanie nowych inwestycji zagrażającym środowisku naturalnemu. Krajowy system obszarów chronionych obejmuje parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu.

#### **Obszar chronionego krajobrazu**

„Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki” powstał w 1983r. i objął swoim zasięgiem obszar 70 380 ha położonych w dolinie rzeki Drzewiczki i środkowej Pilicy. Mieści on system ostoi wielu rzadkich ptaków o znaczeniu europejskim. Na całym obszarze chronionym znajdują się 23 pomniki przyrody i 15 parków zabytkowych - głównie podworskich. W planie na najbliższe lata jest utworzenie Pilickiego Parku Krajobrazowego (od Domaniewic do Krępy Niemojewskiej) o powierzchni 30 tys. ha z rezerwatami *Promna, Przerwa, Stara Warka i Borowina*. Na tym terenie występują duże kompleksy leśne Puszczy Stromieckiej, które ciągną się aż do Wisły. Rzeka często meandruje, a w jej nurcie spotyka się liczne wysepki i starorzecza, które stanowią ostoję dla ptactwa wodnego. Wody Pilicy są czyste, a wiele plaż piaszczystych stanowi dogodny teren dla odpoczynku i wędkowania, a lasy – grzybobrania.

#### **Rezerваты**

Na obszarze powiatu białobrzeskiego znajdują się następujące rezerваты przyrody: *Majdan, Starodrzew Dobieszyński* oraz *Sokół*.

##### Majdan

Rezerwat ten znajduje się w leśnictwie Turno gmina Stromiec i zajmuje powierzchnię około 51 ha. Utworzony został w celu zachowania zbiorowisk łągowych oraz grądu niskiego z wielogatunkowymi drzewostanami pochodzenia naturalnego. Nazwa rezerwatu pochodzi od nazwy uroczyska leśnego „Majdan”, w którym się znajduje. Majdanami nazywano miejsca, na których znajdowały się piece do wypalania węgla drzewnego, produkcji smoły, dziegciu i potażu. Kompleks Majdan reprezentuje szcątkową pozostałość po dawnej Puszczy Stromieckiej.

##### Starodrzew Dobieszyński

Rezerwat ten położony jest w leśnictwie Ksawerów w gminie Stromiec i zajmuje powierzchnię około 9 ha. Utworzony został w celu zachowania unikalnego fragmentu Puszczy Stromieckiej. Nazwa rezerwatu pochodzi od wieku chronionego obiektu, obejmującego zbiorowisko boru mieszanego ze starodrzewem dębowo-sosnowym naturalnego pochodzenia. Rezerwat położony jest w pobliżu osady Dobieszyn i obejmuje najstarsze drzewostany dawnej Puszczy Stromieckiej o charakterze puszczańskim.

##### Sokół

Znajduje się on w pobliżu granicy powiatu białobrzeskiego (gm. Wyśmierzyce) na terenie nadleśnictwa Borowina. Zajmuje powierzchnię

111,61 ha i utworzony został w celu zachowania zespołu leśnego o charakterze naturalnym z panującym jesionem wyniosłym. Występują tu rzadkie rośliny chronione: wawrzynek wilczełyko i kilka gatunków storczyków. Swoje gniazda mają tu bocian czarny i trzmiełodaj.

### **Pomniki przyrody**

Według rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego z 31 stycznia 2001r. na terenie powiatu znajduje się kilkadziesiąt pomników przyrody. Najliczniejszą grupę stanowią drzewa, zgromadzone głównie w podworskich parkach oraz lasach dawnej Puszczy Stromieckiej.

Na obszarze gminy Promna w miejscowości Fałęcice znajduje się zespół parkowo-dworski, który został założony w XIX w. Jego powierzchnia wynosi 2,02 ha. Park umiejscowiony jest na skarpie doliny Pilicy, skąd rozpościera się rozległy widok na całą Dolinę Białobrzeską. W parku rośnie 15 gatunków drzew i krzewów.

Na obszarze powiatu występują następujące pomniki przyrody objęte ochroną prawną:

- 3 buki pospolite w wieku 60 lat w nadleśnictwie Dobieszyn (gm. Stromiec),
- wiąz szypułkowy w wieku 200 lat na terenie placu przykościelnym w Bukównie (gm. Radzanów),
- 2 dęby szypułkowe w wieku 160 i 250 lat oraz jeden klon zwyczajny w wieku 90 lat w parku zabytkowym w Stawiszynie (gm. Białobrzegi), 16 drzew w wieku 150, 250 lat, 7 sztuk dębu szypułkowego, 6 sztuk jesionu wyniosłego oraz 2 olsze czarne w parku zabytkowym w Suchej (gm. Białobrzegi),
- 81 sztuk 160-letnich sosen pospolitych oraz 16 sztuk dębu szypułkowego w wieku 160 lat w alei dwustronnej wzdłuż drogi krajowej nr 7 Warszawa-Kraków od Siekluk (gm. Stara Błotnica) do Białobrzegów,
- dąb szypułkowy w wieku 210 lat tzw. „Dąb Kościuszki” w nadleśnictwie Dobieszyn (gm. Stromiec),
- 2 sztuki dębu szypułkowego w wieku 200 lat, 3 sztuki w wieku 300 lat oraz sosna pospolita w wieku 160 lat w nadleśnictwie Grójec w gminie Wyśmierzyce,
- sosna pospolita w wieku 200 lat w Kostrzynie (gm. Wyśmierzyce).

Ponadto na obszarze powiatu występują pomniki przyrody nieożywionej w postaci głazów narzutowych:

- granit rapakiwi z dużymi skaleniami o największym obwodzie 10 m i wysokości 1,5 m – Kamień (gm. Białobrzegi),
- granit różowy o obwodzie 8,7 m i wysokości 1,5 m – nadleśnictwo Dobieszyn (gm. Stromiec),
- granit różowy o największym obwodzie 9 m – Wyśmierzyce w lesie na północny-zachód od zabudowań,
- granit rapakiwi o obwodzie 11 m i wysokości 1 m – Kiedrzyn na obrzeżach lasu wsi Stamirowice.

## 2.2. Dziedzictwo kultury

Powiat białobrzeski jest terenem bogatym kulturowo i turystycznie. Znajdują się tu obiekty, które posiadają dużą wartość kulturową i historyczną. Obiekty dziedzictwa kulturowo – historycznego silnie oddziałują na tożsamość i więź kulturową społeczności lokalnej powiatu.

**Kościół parafialny p.w. Św. Trójcy w Białobrzegach** został wybudowany staraniem rodziny Falęckich (pierwotny notowany w 1511r). Obecnie murowany wzniesiony w latach 1932-57 według projektu Stefana Szydlera. Część wyposażenia wnętrza świątyni pochodzi z poprzedniego kościoła: barokowa chrzcielnica, XVI-wieczny obraz Matki Boskiej przemalowany w XVIII w., rzeźby i obrazy z XVIII i XIX w. Przed kościołem rzeźba Matki Boskiej z piaskowca datowana na koniec XIX wieku. Brama kościelna i cmentarna z początku XX w.



**Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia Pani i Królowej Ziemi Radomskiej w Starej Błotnicy**, w którym mieści się kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. Pierwotnie drewniany budowany w latach 1759-1868, typu bazylikowego w stylu późniejszego baroku i neobaroku. Obecnie murowany, tynkowany,

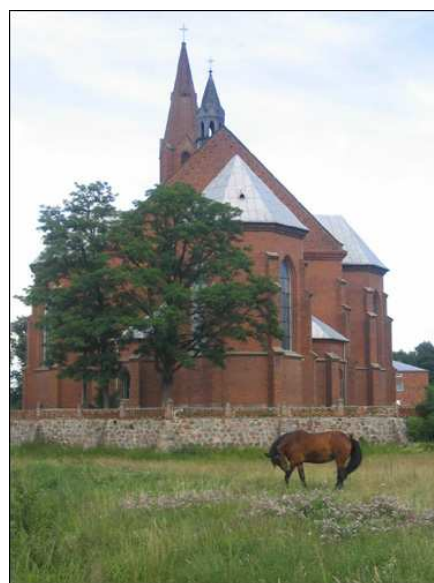
trzynawowy, oparty na rzucie prostokąta. W wyniku przebudowy w 1884r. kościół otrzymał znacznie wyższe dwie wieże. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Bożej Pocieszenia, który należy do wizerunków bizantyjskich typu Hodegetria z końca XVI w. Obraz, który słynie cudami, został koronowany przez kardynała Karola Wojtyłę.



mszalne (XVIII w.), liczne barokowe z 1893r.

**Kościół parafialny p.w. Św. Marcina w Radzanowie** pierwotnie drewniany i przetrwał do XIX w. Obecny kościół murowany został wzniesiony w stylu klasycystycznym w latach 1807-1817. Wystrój późnorennesansowy z I poł. XVII w. i barokowy. Znajdują się tam również dwa obrazy szkoły flamandzkiej (XVIIw.), rzeźba Chrystusa późnogotycka, krucyfiks i szaty epitafia z XVIII-XIX w., dzwonnica

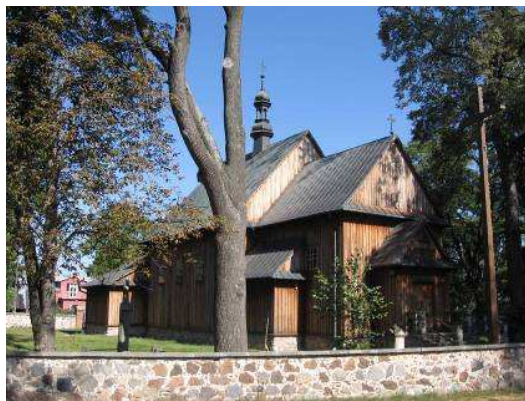
**Kościół p.w. Św. Jana Chrzciciela w Stromcu** pierwotnie drewniany z 1242r. Parafia została uposażona przez Zygmunta III Wazę i zniszczona w czasie najazdu szwedzkiego (1656r.). Po odbudowie kościoła (1688r.) uposażył go Jan III Sobieski. Obecny kościół parafialny wzniesiony (1900-05) w stylu neogotyckim. Ostrołukowe sklepienie kolebkowo-żebrowe podpira dziesięć filarów, dzieląc kościół na trzy nawy. W ołtarzu głównym, zbudowanym z dębu, figura Najświętszej Marii Panny-barokowa z XVIII w., a na jej zasłonie obraz św. Jana Chrzciciela. W wyposażeniu gotycka chrzcielnica z XVI w.



**Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Kaszowie** został wybudowany przez Jana Kaszowskiego, chorążego sandomierskiego w 1409r. Kościół został spalony przez Szwedów w czasie wojen polsko-szwedzkich. Obecny kościół został wybudowany na miejsce spalonego w 1661r. dzięki staraniom ks. Chryzostoma Rządkiego. Wewnątrz kościoła znajduje się wielki ołtarz z kamienia piaskowego, w którym umiejscowiony jest obraz Matki Boskiej Królowej Świata, namalowany w Rzymie przez włoskiego malarza Franciszka Thisio z Trydentu w 1661r. i poświęcony przez papieża Aleksandra VII. Znajduje się tam chrzcielnica kamienna z 1663r. oraz dwa dzwony z 1862r.

### **Kościół p.w. NMP w Jasionnej**

drewniany, modrzewiowy stojący w miejscu poprzednich świątyń o konstrukcji zrębowej, szalowana. Część wyposażenia zachowała się z poprzednich świątyń istniejących tutaj od 1234r. Wewnątrz kościoła znajdują się rzeźby i obrazy namalowane w okresie od XVII w. do XIX w. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Szkaplerznej, zwanej również Matką Boską Jasiońską. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej z dachem namiotowym i dzwonem z 1525 r. Na cmentarzu przykościelnym znajdują się nagrobki dobrodziejów parafii oraz rodziny Wodzińskich, dawnych właścicieli Suchej i Białobrzegów.



### **Kościół p.w. Zwiastowania NMP w Wyśmierzycach**

pierwotnie drewniany, wzniesiony przez opata cysterskiego Arnolda w 1378r. Obecnie murowany, przebudowywany, bezstylowy. Wystrój głównie barokowy z poprzedniego kościoła. Znajdują się tam obrazy Trójcy Świętej i Pokłonu Trzech Króli (XVIIIw.), sprzęt i szaty liturgiczne (XVII-XVIIIw.). Na cmentarzu przykościelnym liczne nagrobki z XIX w. Dzwonnica drewniana konstrukcji

słupowej o dachu czterospadowym. Kaplica z I poł. XIX w., drewniana o konstrukcji zrębowej, oszalowana o stopie belkowym i dachu dwuspadowym. W ołtarzu barokowym mensa i zwieńczenie. Organistówka murowana z poł. XIX w. o dachu naczółkowym krytym gontem.

Wśród obiektów wpisanych do Centralnego Rejestru Zabytków należą:

#### **Gmina Białobrzegi:**

##### Białobrzegi

- nagrobki na cmentarzu rzymsko-katolickim z XIX i XX w., nr rej.: 475/A z 1991r.,

##### Jasionna

- drewniany kościół parafialny p.w. Zwiastowania NMP z dzwonnica z XVII w., nr rej.: 486/A/57 z 1957, 91/A/66 z 1966 oraz 74/A z 1981,
- zabytkowe nagrobki z XIX i XX w. na cmentarzu przykościelnym i parafialnym, nr rej.: 470/A z 1991r.,

##### Sucha Szlachecka

- zespół pałacowy z przełomu XIX/XX w., nr rej.: 53/A/80 z 1980r.,
- zabytkowy spichlerz z końca XIX w., nr rej.: 98/A z 1972r.,

#### Stawiszyn

- zespół pałacowy z końca XIX w., nr rej.: 6/A z 1978 (własność rodziny Arkuszewskich, a obecnie Schronisko dla Nieletnich),

#### Brzeźce

- park dworski z XVIII w., nr rej.: 702/A z 1957, 800/A z 1958 oraz 5/A z 1978r.,

#### Szczyty

- park nr rej.: 701 z 1957r.,

### **Gmina Promna:**

#### Biejkowska Wola

- park z XIX w., nr rej.: 707 z 1957r.,

#### Nowy Przybyszew

- park, nr rej.: 699 z 1957r.,

#### Piekarty

- park dworski z XIX w., nr rej.: 696 z 1957 oraz 9/A z 1978r.,

#### Promna

- kościół neogotycki parafialny zbudowany w latach 1866-1870, nr rej.: 369/A z 1988r.,
- klasycystyczny zespół pałacowy z poł. XIX w., otoczony XVIII-wiecznym malowniczym parkiem, nr rej.: 8/A z 1978r., 706 z 1957r. oraz 7/A z 1978r.,

#### Przybyszew

- kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła 1894-98 wraz zabudowaniami przykościelnymi wraz ze znajdującym się grobem Antoniego Madalińskiego, nr rej.: 849/A z 1975 oraz 101/A z 1981r.,
- plebania z II poł. XIX w., nr rej.: 850/A z 1975r. oraz 102/A z 1981r.,
- dawny zajazd z II poł. XVIII w., nr rej.: 848/A z 1975r. oraz 103/A z 1981r.,

### **Gmina Radzanów**

#### Bukówno

- drewniany kościół parafialny p.w. Zwiastowania NMP z XVII w. z dzwonnica, nr rej.: 456/A z 1957r., 95/A z 1971r., 36/A z 1980r.,
- cmentarz parafialny rzymsko-katolicki wraz z nagrobkiem Dionizego Czachowskiego z pocz. XX w., nr rej.: 479/A z 1991r.,

#### Radzanów

- kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła z XIX w. z drewnianą dzwonnica, nr rej.: 493/A/57 z 1957r., 96/A z 1972r. oraz 124/A z 1981r.,



## **Gmina Stara Błotnica**

### Stara Błotnica

- barokowy kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, nr rej.: 489/A z 1957r.,

### Chruściechów

- zespół dworski z dworem neoklasycystycznym z przełomu XIX/XX w., nr rej.: 218/A z 1983r. oraz 703/A z 1957r.,
- gorzelnia z XIX w., nr rej.: 542/A z 1994r.,

### Kaszów

- drewniany kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela, nr rej.: 494/A/57 z 1957r., 388/A/67 z 1967 oraz 77/A z 1981r.,

## **Gmina Stromiec**

### Boże

- park z XVIII w., nr rej.: 627 z 1957r.,

### Stromiec

- kościół p.w. Św. Jana Chrzciciela w stylu neogotyckim w formie łacińskiego krzyża z 1900-1905, nr rej.: 285/A z 1985r.,

## **Gmina Wyśmierzyce**

### Kostrzyń

- drewniany kościół parafialny p.w. Św. Stanisława bpa z lat 1924-26, nr rej.: 201/A z 1983r.,

### Wyśmierzyce

- kościół parafialny p.w. Zwiastowania NMP z II poł. XIX w. oraz nagrobki z XVIII-XX w. na cmentarzu przykościelnym i parafialnym, nr rej.: 492 z 1957r. oraz 174/A z 1982r.

Oprócz obiektów wpisanych do rejestru zabytków w gminach powiatu białobrzeskiego jest wiele obiektów i miejsc pamięci narodowej, do których zaliczyć należy:

- zabytkowe kamieniczki z okresu międzywojennego (ul. Krakowska, ul. Żeromskiego, ul. Rzemieśnicza) w Białobrzegach,
- drewniany młyn z końca XIX w. na rzece Pierzchni w Borkach (dzielnica Białobrzegów),
- ruiny XVIII-wiecznej karczmy w stylu klasycystycznym z kolumnadą i podcieniami w Promnej,
- pałac barokowo-klasycystyczny z II poł. XIX w. w Rykałach, wzniesiony w parku krajobrazowym urządzonym w końcu XVIII w; rosną tam okazy starych dębów, lip i modrzewie a śródkiem dekoracyjny staw (gm. Promna),
- cmentarz parafialny, na którym znajduje się zabytkowa murowana kaplica z 1894r. p.w. Matki Boskiej Śnieżnej oraz zabytkowe nagrobki w Stromcu,
- drewniany modrzewiowy kościół z pocz. XX w. w Dobieszynie (gm. Stromiec).

Zasoby dziedzictwa kulturowego powiatu białobrzeskiego posiadają lokalne oraz ogólnokrajowe znaczenie, ponieważ są one przede wszystkim świadectwem historii i tradycji regionu. Jeżeli będą odpowiednio zadbane i wyeksponowane mogą przyczynić się do poprawy wizerunku i podniesienia atrakcyjności turystycznej powiatu. Ma to szczególne znaczenie na obszarze o unikatowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, gdzie istnieje możliwość rozwoju turystyki.

### **Stanowiska archeologiczne**

Na terenie powiatu białobrzeskiego możemy napotkać wiele stanowisk archeologicznych, które są dowodem materialnej działalności ludzkiej w przeszłości na tym obszarze.

#### Białobrzegi – Borki (gm. Białobrzegi)

Podczas badań archeologicznych na tym terenie odkryto pozostałości obiektu mieszkalnego w typie szałas z głęboką jamą gospodarczą wewnątrz. Obok natrafiono na następną jamę zasobową, w której znajdowały się zgromadzone wyroby z krzemienia: siekierka, fragmenty toporka, narzędzia do wyrabiania skór, „skarb” krzemiennych rdzeni oraz ułamki naczyń zdobionych dołeczkami i odciskami sznura. Na podstawie badań tu przeprowadzonych stwierdzona, że ludność, która się tu osiedliła, należała do kultury trzcinieckiej, na co wskazują fragmenty naczyń o „esowatym” profilu zdobione karbowaniem brzegu oraz guzikami.

#### Biejków (gm. Promna)

Podczas kiedy prowadzono badania archeologiczne w gminie Promna natrafiono na cmentarzysko kultury grobów kloszowych i kultury przeworskiej, na którym zlokalizowano 31 obiektów: 4 groby kloszowe i 27 groby kultury przeworskiej (w tym 2 popielnicowe, pozostałe jamowe). Najciekawszy na tym terenie to grób popielnicowy, który zawierał zapinkę, kolistą zawieszkę z ornamentowanej blaszki brązowej, 2 żelazne wisiorki, igłę, fragmenty grzebienia, płaskie paciorki ze szkła, 4 pierścionki z pasty szklanej i 2 z brązu. Przeworskie cmentarzysko użytkowane było między I w. p.n.e. a III w. n.e.

#### Stara Błotnica (gm. Stara Błotnica)

W centrum tej miejscowości położone jest duże grodzisko stożkowate przy skrzyżowaniu dróg z Gozdu, Radzanowa i Kaszowa. Obecnie stoi tam kościół. W pobliżu gródka odkryto dwie osady z XIII – XV w., które były związane z grodziskiem użytkowanym w XIII w.

#### Brzeźce (gm. Białobrzegi)

Na tym obszarze znajdowało się cmentarzysko kultury przeworskiej (II/III w. n.e.), które zostało niestety zniszczone przez masową eksploatację piasku przez miejscową ludność. Umiejscowione tam były groby ciepłopalne (popielnicowe i jamowe) oraz różne liczne ozdoby: kilka zapinek, 2 żelazne wisiorki, fragment brązowej zawieszki, 2 paciorki z białego matowego szkła, 4 paciorki z tworzywa fajansu egipskiego o powierzchni pokrytej glazurowo barwy turkusowej, 5 żelaznych sprzączek i okucie zakończenia pasa oraz okaz grzebienia kościanego, elementy uzbrojenia, narzędzia pracy. Są to dowody na ślady osadnictwa kultury trzcinieckiej z epoki brązu.

Cmentarzysko położone na pograniczu gruntów należących do Kolonii Brzeźce i wsi Budy Brankowskie i Pokrzywna zawierało groby kultur: pucharów lejkatych, amfor kulistych o łuzyckiej.

Gózd Nowy (gm. Stara Błotnica)

Występuje tu średniowieczne grodzisko – nasyp o kolistej podstawie otoczony mokrą fosą i wałem. Obecnie skarpy nasypu i wały porośnięte są drzewami i krzewami. W centralnej części natrafiono na ślady drewnianego budynku o nieznanym konstrukcji datowanej na II poł. XIV w. Następną fazą użytkowania na nasypie budynków murowanych lub murowano-drewnianych i przypada na przełom XVI i XVII w.

Kiełbów Stary (gm. Stara Błotnica)

W miejscowości tej znajduje się stożkowaty gródek wśród podmokłych łąk. Niewielkie wzniesienie jest otoczone nawodnioną fosą. Drewniany gródek z wałem został zbudowany w XIII w. na miejscu wcześniejszej nieobronnej osady. Po pożarze wzniesiono nowy obiekt z wałem i prawdopodobnie ostrokołem umocnionym ukośnie wbitymi palami. W jego obrębie znaleziono elementy wyposażenia średniowiecznego wojownika, co może świadczyć o strażniczej roli gródka na szlaku handlowym łączącym Radom z Mazowszem w XIV w.

Lekarcice Nowe (gm. Promna)

W dolinie rzeczki Borówki położony jest gródek stożkowaty oraz pozostałości osady przyrodowej. Grodzisko ma kształt owalny i otoczone jest fosą. Funkcjonowało ono w II poł. XIII w., a przyczyną jego upadku był prawdopodobnie gwałtowny pożar.

Osuchów (gm. Promna)

W czasie badań archeologicznych w tej miejscowości odnaleziono cmentarzysko kultury grobów kloszowych.

Pągowiec (gm. Stara Błotnica)

Na tym terenie występowało cmentarzysko wczesnośredniowieczne, ale zostało zlikwidowane i zniszczone poprzez eksploatację piasku.

Przybyszew (gm. Promna)

Podczas prac remontowych obok kościoła w Przybyszewie znaleziono groby szkieletowe w drewnianych trumnach. Ponadto natrafiono na liczne miejsca pochówku ludzi i zwierząt wraz z różnymi przedmiotami: żelazne ostrogi, szczątki uprzęży, fragmenty miecza i resztki żelaznego nakrycia głowy. Cmentarzysko sięga początków XIII-XIV w.

Radzanów (gm. Radzanów)

Ważnym stanowiskiem na terenie tej miejscowości jest uroczysko „Kościelna Góra” przy drodze ku wsi Zacharzów i funkcjonowało w VII-VIII w. Było to rozległe grodzisko położone na naturalnym wzniesieniu terenu i otoczone wałami ziemnymi z „płaszczem kamiennym”. Jest to najwcześniejszy i zarazem najstarszy gród w Polsce Południowej i południowo-wschodniej związany z formowaniem się organizacji terytorialnej.

Szczyty – Folwark (gm. Białobrzegi)

Znajdowało się tam grodzisko wczesnośredniowieczne o kształcie ściętego stożka, otoczone płytką fosą. We wschodniej części nasypu wznosi się obecnie dwukondygnacyjny dworek drewniany, zbudowany prawdopodobnie na początku XX w. W najbliższym otoczeniu znajduje się zaniedbany park. Pierwotnie istniał tu gród otoczony wałem o konstrukcji drewnianej oblepiony z zewnątrz gliną. Był użytkowany w XII w. i został zniszczony przez pożar.

### Wyśmierzyce (gm .Wysmierzyce)

Na zniszczonej wydmie we wschodniej krańcu miejscowości znajdowało się ciepłopalne cmentarzysko z I w. p.n.e. – I w. n.e. Na polach należących do tej miejscowości znaleziono również ślady 2 osad kultury przeworskiej.

### **2.3. Turystyka i rekreacja**

Powiat białobrzeski posiada zróżnicowany i bogaty charakter krajobrazowy o cennych walorach przyrodniczych, dzięki czemu może stać się rejonem o profilu turystycznym, agroturystycznym i letniskowym. Wykazuje się on II klasą atrakcyjności turystycznej. Rzeka Pilica, resztki lasów Puszczy Stromieckiej, zabytki architektury sakralnej i świeckiej, pomniki przyrody oraz liczne gatunki fauny i flory stwarzają warunki do uprawiania różnych form turystyki. Na jego terenach jak najbardziej może rozwijać się rolnictwo ekologiczne. Ten rodzaj sektora rolnego znacząco przyczynia się do zwiększenia zatrudnienia na wsi, ilości nowych miejsc pracy, a także daje rolnikom dodatkowe źródło dochodu. Z kolei innym czynnikiem przyczyniającym się do tego zjawiska jest działalność agroturystyczna, która stwarza ludności wiejskiej dodatkowe możliwości pracy, wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, produkowanej w gospodarstwie żywności o wysokiej jakości.

Rozwój powiatu białobrzeskiego powiązany jest ściśle z rozwojem turystyki. Starania i wysiłki władz skierowane są na promocję powiatu jako regionu atrakcyjnego turystycznie. W tym celu w 2003 roku powstała Białobrzaska Organizacja Turystyczna, której najważniejszym zadaniem jest rozwój różnych form turystyki z wykorzystaniem atrakcji znajdujących się na terenie powiatu białobrzeskiego.

O zaplecze noclegowe i gastronomiczne dbają przede wszystkim przydrożne bary, zajady oraz ośrodki wypoczynkowe które bardzo dobrze funkcjonują na obszarze powiatu. Wśród nich wyróżniamy:

- Auto-Grill „Va Bank” - Sucha; 18 miejsc noclegowych;
- Zajazd Myśliwski - Białobrzegi; 21 miejsc noclegowych,
- Restauracja „Zajazd Jagielloński” - Sucha; 27 miejsc noclegowych,
- Bar „U Stacha” – Kiełków Nowy; 30 miejsc noclegowych,
- Bar „U Jana” - Siekluki; 80 miejsc noclegowych,
- Zajazd „Zielony Dwór” - Falęcice,
- Restauracja „Pan Tadeusz” – Stare Siekluki; 60 miejsc noclegowych,
- Restauracja „Jędrus” – Kamień,
- Restauracja „Zodiak” – Sucha; 35 miejsc noclegowych,
- Zajazd Bretoński – Kolonia; 44 miejsc noclegowych,
- Ośrodek Wypoczynkowy „Olszynka” – Białobrzegi; 80 miejsc noclegowych,
- Pensjonat „Korzeń” – Wyśmierzyce; pokoje 2-3 osobowe,
- Ośrodek EMAUS TURNO – Brzeźce; 150 miejsc noclegowych (84 miejsca noclegowe w budynku głównym oraz 66 w domkach letniskowych).

Baza noclegowa na terenie powiatu białobrzeskiego w zakresie agroturystyki nie jest bardzo rozbudowana, ponieważ występuje tylko jedno

gospodarstwo agroturystyczne w miejscowości Góry w gminie Promna. Gościom proponuje się 2 apartamenty z pełnym wyposażeniem oraz trzy pokoje dwuosobowe z łazienkami i oddzielnymi wejściami. Ogólna baza noclegowa obejmuje 12 miejsc.

Atrakcyjność turystyczną powiatu i okolic potwierdza fakt, iż przez powiat przebiegają oznakowane szlaki turystyczne.

**Szlak pieszy od Dobieszyna do Nowego Miasta nad Pilicą** – trasa podzielona jest na cztery etapy i liczy około 80 km. Szlak powstał przy współpracy z samorządami gmin: Białobrzegi, Stromiec, Wyśmierzyce, Nowe Miasto nad Pilicą (powiat grójecki) oraz nadleśnictw Dobieszyn i Grójec.

- **Etap I szlak zielony Dobieszyn–Biała Góra**- szlak rozpoczyna się sprzed siedziby nadleśnictwa w Dobieszynie. Trasa prowadzi przez miejscowości: Budy Augustowskie, Augustów, Boże, Krzemień aż do Białej Góry, w której roztacza się bardzo piękna panorama łąk nadpilicznych. Trasa przebiega przez tereny cenne przyrodniczo, które mają duże walory krajobrazowo – turystyczne.
- **Etap II szlak niebieski Biała Góra–Białobrzegi** – drugi etap rozpoczyna się sprzed ośrodka wypoczynkowego „Biała Góra”, który prowadzi przez Kępę Niemojewską, skraj Lasu Palczewskiego, rezerwat „Majdan” oraz miejscowości Stara Wieś, Niedabył, Stromiec, Pokrzywna, Brzeziec aż do Białobrzeg. Trasa przebiega przez bardzo unikalne i cenne tereny przyrodnicze. Na podmokłych terenach nad rzeczką Dyga można spotkać żeremia bobrów, norkę amerykańską, wydrę oraz bogactwo ptactwa wodno-błotnego. W lasach można zaobserwować pozostałości po walkach w czasie II wojny światowej.
- **Etap III szlak niebieski Białobrzegi–Wyśmierzyce** – ten etap szlaku prowadzi przez miejscowość Sucha, główną bramę wejściową do XIX-wiecznych pałaców, Suski Młynek, Pierzchnia, Stawiszyn, Jesionna, Korzeń, Wólka Kozuchowska aż do Wyśmierzyc. W lesie sosnowym nieopodal Suskiego Młynka można spotkać mogiły partyzantów rozstrzelanych przez Niemców w 1943r. Ponadto trasa prowadzi przez malowniczą panoramę doliny rzeki Pilicy, której elementem są lasy dębowe, zespoły dworsko-parkowe oraz zabytkowe kościoły.
- **Etap IV szlak niebieski Wyśmierzyce–Nowe Miasto** – ostatni etap szlaku prowadzi przez miejscowości Górki Grzmiące, Kiedrzyń, Waliska, Wólka Magierowska aż do Nowego Miasta. Trasa przebiega przez piękne łąki nadpilicckie, lasy o bogatym podszyciu, malowniczy wąwóz, zabytkowe kościoły. Niedaleko miejscowości Kiedrzyń znajdują się dwa stawy (Zimna Woda), gdzie możemy zaobserwować ciekawe zjawisko, ponieważ woda wypływająca z jednego stawu przepływa do drugiego i ginie pod ziemią.

Przez obszar powiatu przebiega dość niezwykły szlak turystyczny, którym jest **wodny szlak Pilicy** na odcinku Przybyszew-Białobrzegi-Warka-Mniszew. Został on utworzony głównie dla sympatyków spływów kajakowych. W jego powstanie zaangażowało się Starostwo Powiatowe w Białobrzegach i Grójcu w porozumieniu z Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego. W tym celu, odbyły się **I Długodystansowe Mistrzostwa Mazowsza w Kajakarstwie „O Puchar Pilicy”**. Celem imprezy było propagowanie Mazowsza w kraju i zagranicą oraz popularyzowanie kajakarstwa jako formy aktywnego wypoczynku.

Powiat białobrzeski wraz z powiatem grójeckim tworzy grupę partnerską działającą na rzecz rozwoju i promocji turystyki na terenach nadpilickich. Grupa partnerska, złożona z przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, stowarzyszeń i organizacji turystycznych oraz przedsiębiorców działających w branży turystycznej zamierza realizować następujące propozycje:

- **Skarbiec Mazowiecki szlak turystyczny kościołów Mazowsza** - Celem działań grupy jest promocja i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz udostępnienie do zwiedzania obiektów sakralnych i zwrócenie uwagi na ich bogactwo historyczne i artystyczne poprzez stworzenie systemu informacji, publikacje i działania edukacyjne. Celem produktu **„Bijące serce historii”** jest udostępnienie kościołów znajdujących się na szlaku do zwiedzania, stworzenie systemu informacji elektronicznej i publikacji, działalność edukacyjna i kulturalna. Grupa pragnie zwrócić uwagę turystów na budującą się Świątynię Świętej Bożej Opatrzności – wotum Narodu Polskiego za odzyskanie niepodległości w 1989r. Wymienione wyżej cele realizowane będą przez konkretne działania takie jak: stworzenie zintegrowanego systemu informacji kulturalnej i zarządzania informacją, opracowanie i utworzenie interaktywnej sieci informacji internetowej, oznaczenie interesujących miejsc wewnątrz obiektu, umieszczenie informacji szczegółowych w różnych językach, wprowadzenie usług informacyjnych w obrębie obiektów, stworzenie systemu bezpośredniej informacji naprowadzającej na poszczególne obiekty zabytkowe w regionie, przystosowanie kościołów do potrzeb osób niepełnosprawnych i inne.
- **Pilica – smak przygody** - produkt turystyczny **„Pilica - smak przygody”** wykorzystuje naturalne walory przyrodnicze (rzeka Pilica, Jeziora i otaczające tereny). W ramach produktu promować się będzie kilka wariantów spędzania czasu przez odwiedzających region: szlak pieszy „Szlakiem czarnego bociana”, szlak rowerowy o nazwie „Drewniane budownictwo sakralne”, szlak gastronomiczny „Smak tradycji”, szlak rowerowy „Szlak założeń dworsko-pałacowo-parkowych”, szlak dydaktyczny „Wędrując po Puszczy Stromieckiej”. Grupa proponuje także wycieczki krajobrazowe kolejką wąskotorową przez sady powiatu grójeckiego.

### **3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE**

#### **3.1. Rzeźba terenu**

Powiat białobrzeski położony jest w południowej części Niziny Mazowieckiej. W centralnej części powiatu znajduje się dolina Pilicy, północna część przylega do Wysoczyzny Rawskiej, południowa do Równiny Radomskiej. W krajobrazie dominują obszary równinne, w dolinie Pilicy często podmokłe.

#### **3.2. Surowce mineralne**

Do głównych kopalin województwa mazowieckiego należą przede wszystkim czwartorzędowe utwory okruchowe oraz trzeciorzędowe i czwartorzędowe surowce ilaste. Powiat białobrzeski choć jest ubogi w surowce mineralne, wyżej wymienione utwory można spotkać w rzeźbie terenu. W większej ilości występują tu złoża surowców skalnych w postaci piasków i żwirów z dominacją kruszywa naturalnego.

Występują tutaj niemal wyłącznie utwory czwartorzędowe w postaci glin piaszczystych, piasków i żwirów, głązów i torfów. Gliny nadające się do celów ceramicznych występują w postaci płatów na obszarze całego powiatu, głównie jednak w jego części południowej i północnej. Jakość glin nie jest wysoka – są to chude gliny piaszczyste o dużej zawartości żwirów oraz szkodliwych związków. Gliny te obecnie nie są eksploatowane, choć w przeszłości obecność cegielni na tych obszarach była rzeczą normalną, o czym świadczy duża liczba wyrobisk (glinianek) rozsianych na terenie powiatu. Nieco lepsze gliny dla przemysłu terenowego występują w pobliżu miejscowości Pacew, Biejkowska Wola, Witaszyn, Smardzew, Pierzchnia i Stara Błotnica.

Występujące w powiecie piaski są pochodzenia wodnolodowcowego. Zajmują one większe powierzchnie w północnej i środkowej części powiatu. Jako surowiec nie przedstawiają większej wartości z uwagi na zróżnicowane ziarno oraz znaczną domieszkę części gliniastych. Jako kruszywo surowiec ten znajduje zastosowanie przy budowie dróg dojazdowych o znaczeniu wiejskim. Bardziej przydatne piaski występują wzdłuż prawego brzegu Pilicy. Są to piaski rzeczne, przemyte i czyste o równomiernym składzie granulometrycznym. Nadają się one do produkcji wyrobów betonowych i zapraw budowlanych. Koryto Pilicy zasobne jest również w żwirzy rzeczne – nadające się jako dobre kruszywo do produkcji betonów. Na obszarze powiatu żwirzy występują także w wielu innych miejscach, gdzie są lub były wykorzystywane gospodarczo (żwirownie występują między innymi w Jasionnej, Suchej).

Na obszarze gminy powiatu można spotkać torfy, które bezpośrednio związane są głównie z doliną rzeki Pilicy (okolice wsi Grzmiąca, Redlin, Promna), doliną Tymianki (Siekluki) i doliną rzeki Pierzchni (Suski Młynek). Miąższość torfów tutaj występujących wynosi od 0,8 do 1,2 m. Eksploatacja prowadzona jest w dzikich odkrywkach tylko w skali lokalnej na użytek przydomowych ogródków i kwietników.

Na terenach między Pilicą a Radomką stwierdzono również występowanie węgla brunatnego. Pokłady ciągną się ze wschodu na zachód na przestrzeni 10 km. Głębokość zalegania pokładów i ich miąższość jest bardzo zmienna. Eksploatacja tych pokładów dzisiaj jest zdecydowanie nieopłacalna.

### **3.3. Klimat**

Średnioroczne opady atmosferyczne wahają się w granicach 500-600 mm. Średnia roczna temperatura wynosi  $+7,5^{\circ}\text{C}$ , długość okresu wegetacyjnego wynosi około 210 dni. Przeważają wiatry z kierunków zachodnich.

### **3.4. Zasoby wodne**

#### **Wody powierzchniowe**

Główną rzeką powiatu jest Pilica - rzeka II rzędu, najdłuższy lewy dopływ Wisły, o długości 319 km (na terenie powiatu białobrzeskiego znajduje się odcinek o długości około 20 km) i łącznej powierzchni dorzecza  $9273 \text{ km}^2$ . Na terenie powiatu - poza Pilicą największe znaczenie mają Dylewka, Borówka, Pierzchnianka, Tymianka i Dyga. Źródłami zanieczyszczeń rzeki są ośrodki miejskie: Białobrzegi, Nowe Miasto i Warka oraz jej dopływy Mogielanka i Drzewiczka. Na terenie powiatu znajdują się 22 niewielkie zbiorniki retencyjne, wykorzystywane w celach gospodarczych. Wody podziemne, eksploatowane na terenie powiatu pochodzą z czwartorzędowego piętra wodonośnego. W gminie Stara Błotnica taką rolę odgrywa szeroka i płaska dolina Tymianki. Gmina Radzanów, pozbawiona większych cieków i obszarów przez nie zalewanych

Wody powierzchniowe w rejonie składowisk odpadów komunalnych na terenie powiatu Białobrzegi są w I i II klasie - wysokiej i średniej jakości o śladowym zanieczyszczeniu bakteriologicznym i fizyko - chemicznym.

W powiecie białobrzeskim dodatkowe zagrożenie stanowią powodzie, które niszczą uprawy, przeprawy mostowe, drogi, przepusty. Mniejsze podtopienia obejmują swoim zasięgiem miasto i gminę Białobrzegi, Stromiec, Starą Błotnicę, Wyśmierzyce.

#### **Wody podziemne**

Na terenie powiatu białobrzeskiego wody gruntowe są lokalizowane na głębokości ok. 1,6 m w piaskach drobnych. Wody podziemne, ujęte do eksploatacji, pochodzą z utworów czwartorzędowych o zmiennej głębokości występowania (od kilku do 150 m), różnej miąższości, zmiennym stopniu izolacji od czynników powierzchniowych oraz zróżnicowanej wydajności eksploatacyjnej. Wody podziemne są źródłem wody pitnej i dla celów gospodarczych. Wody podziemne w powiecie białobrzeskim objęto monitoringiem w dwu studniach głębinowych w miejscowości Promna i Stromiec.

### **3.5. Gleby**

Na terenie powiatu białobrzeskiego dominują gleby brunatne, bielcowe, pseudo - bielcowe i rdzawe. W dolinach rzecznych występują mady. W większości wytworzone z piasków słabo gliniastych i luźnych, rzadziej piasków gliniastych lub glin (gmina Stromiec, Wyśmierzyce, Radzanów i częściowo Promna). Gleby piaszczyste lekkie w dużej części podmokłe - piaski sapowate, identyfikowane są również z glin zwałowych (Białobrzegi). Gleby torfowe i murszowe występują na znacznych obszarach gminy Promna i Białobrzegi.



Przeważają gleby orne średniej jakości klas IVa i IVb. Gleby orne bardzo dobre o przewadze klas bonitacyjnych II i I występują w zachodniej części. Niską jakość mają gleby w gminach Stromiec, Wyśmierzyce i Białobrzegi. Gleb klasy II na terenie powiatu jest bardzo mało, bo zaledwie około 2,5% i występują jedynie w gminie Białobrzegi i Promna. Gleby klasy III i IV są charakterystyczne dla wszystkich gmin powiatu i stanowią odpowiednio 10,11% oraz 34,1%. Największy udział na obszarze powiatu mają gleby V i VI klasy bonitacyjnej – 46,8 %.

#### *Monitoring gleb*

Według badań Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej w Kielcach w rejonie białobrzeskim występuje I i II stopień zanieczyszczenia gleb Cd, Zn, Pb, Cu, Ni (we wszystkich 6 punktach administracyjnych - Białobrzegi, Promna, Stara Błotnica, Stromiec i Wyśmierzyce).

Klasyfikacja gleb wg stopnia zanieczyszczenia metalami ciężkimi:

- Stopień 0 – gleby nie zanieczyszczone o naturalnej zawartości metali ciężkich
- Stopień I – gleby o podwyższonej zawartości metali
- Stopień II – gleby słabo zanieczyszczone
- Stopień III – gleby średnio zanieczyszczone
- Stopień IV – gleby silnie zanieczyszczone
- Stopień V – gleby bardzo silnie zanieczyszczone

Kadm i cynk obecne były we wszystkich analizowanych punktach, w gminie Radzanów stwierdzono jedynie nikiel w I stopniu zanieczyszczenia, II stopień wykryto w gminie Białobrzegi i Stara Błotnica.

Badania tych samych punktów pomiarowych dotyczyły siarki SO<sub>4</sub>. W IV stopniu zanieczyszczenia zdiagnozowano gleby w mieście i gminie Białobrzegi, gminie Promna, mieście i gminie Wyśmierzyce, gminie Stromiec i Stara Błotnica.

Klasyfikacja gleb wg zawartości siarki SO<sub>4</sub>:

- I stopień – niska zawartość SO<sub>4</sub>
- II stopień – średnia zawartość S-SO<sub>4</sub>
- III stopień - wysoka zawartość S-SO<sub>4</sub>

Stopnie I, II i III określają naturalną zawartość siarki w różnych glebach. IV stopień wskazuje na podwyższoną zawartość wskutek antropopresji. Chemiczna degradacja środowiska w dużym stopniu zależy od odporności gleby i szaty roślinnej na działanie określonego zanieczyszczenia.

### **3.6. Rośliny i zwierzęta**

Środowisko przyrodnicze powiatu białobrzeskiego jest dobrze zachowane, świadczy o tym występowanie na jego terenie wielu gatunków zwierząt i roślin objętych ochroną gatunkową.

Najbardziej charakterystycznym światem roślinnym na terenie powiatu są lasy Puszczy Stromieckiej. Granice terenu, na którym leży Puszcza

Stromiecka są dość łatwe do wyznaczenia. Od północnego zachodu ogranicza go rzeka Pilica, od północnego wschodu Wisła, a od południowego wschodu Radomka. Granicę zachodnią stanowi dawny trakt Radom - Białobrzegi. Silnie meandrująca rzeka płynie tu pradoliną "wcinając" się w przykrywające ją młodsze (w sensie geologicznym) utwory. Jej lewy brzeg, będący krawędzią Wysoczyzny Rawskiej, zbudowany z glin zwałowych pochodzenia morenowego, jest wysoki i stromy. Prawy zaś tworzą niskie, równinne łąki, bądź niewysokie wydmy i dawne pola deflacyjne, czyli obszary rozwiewanych piasków. Powoduje to wyraźną asymetrię dorzecza. Zachodnia część doliny rzeki Pilicy to Dolina Białobrzeska, stosunkowo wąska, mająca zdecydowanie pradolinny charakter. Jest to najbardziej malowniczy odcinek rzeki. Najważniejszymi ciekami odwadniającymi Puszczę Stromiecką i południa obrzeża Doliny Białobrzeskiej, są uchodzące do Pilicy: Pierzchnianka i Kanał Trzebieński

Lasy południowego pasa rozpadają się na kilka przylegających do siebie kompleksów. Pierwszym (poczynając od zachodu) jest uroczysko „Stachów” znajdujące się po zachodniej stronie linii kolejowej Warka - Radom, na południowy zachód od stacji PKP Dobieszyn. Tworzą go dosyć stare drzewostany sosnowe i sosnowo-dębowe, porastające równinny, miejscami podbagniony teren. Wąskim pasmem lasu łączy się ono w pobliżu Dobieszyna z następnym uroczyskiem – „Ksawerów”, położonym na nieco bardziej suchych, często wydmywych siedliskach. Porastają je głównie bory i lasy mieszane, niekiedy bardzo interesujące z przyrodniczego punktu widzenia. Fragment starych drzewostanów mieszanych w pobliżu stacji PKP Dobieszyn objęty jest ochroną w rezerwacie leśnym „Dobieszyn”. Ku wschodowi wyraźnym przewężeniem łączy się ono z kolejnym kompleksem leśnym, rozciągającym się od Strzyżyny do Studzianek Pancernych. Wchodzące w jego skład młode bory sosnowe, niekiedy z domieszką dębu, sztucznie wprowadzono na bogatsze siedliska.

Pas północny tworzy kilka oddzielnych uroczysk, obecnie wtórnie połączonych tzw. uprawami porolnymi - najczęściej sosnowymi oraz brzożowymi laskami, posadzonymi na opuszczonych ugorach. Rozpoczyna go bardzo rozczłonkowany kompleks leżący na wschód od Białobrzegów i przylegający do Pilicy. Jego wschodnią granicę stanowi dolinka rzeczki Dygi, odwadniającej uroczysko „Stachów” i okolice Stromca, a uchodzącej do Pilicy.

Za dolinką rozciąga się kolejny kompleks leśny - uroczysko "Majdan", utworzone przez bardzo podbagnione bory oraz olsy. Od północnego wschodu przylegają do niego stawy w Krzemieniu, zasilane przez wpadający do Pilicy strumień. Drzewostany tego uroczyska są stosunkowo bogate. Za rezerwatem leśnym „Majdan” rozciągają się liczne sosnowe laski.

Lasy porastające południowe obrzeża Doliny Białobrzeskiej stanowią naturalne przedłużenie Puszczy Stromieckiej, łącząc się na zachód pośrednio z Lasami Opoczyńskimi i Puszczą Pilicką. Stanowią je liczne drobne kompleksy leśne rozrzucone pomiędzy Białobrzegami a Grzmiącą oraz dość duży zwarty kompleks na zachód od Grzmiącej, sięgający aż do rzeczki Drzewiczki. Tworzą go głównie bory sosnowe. Bogatsze siedliska pokrywają dąbrowy i grądy, a miejsca zabagnione, olsy. Znajduje się tu wiele starych, pomnikowych drzew. Stosunkowo najbogatszy siedliskowo oraz gatunkowo fragment tego kompleksu objęty jest ochroną w rezerwacie leśnym "Sokół". Dno doliny rzeki Pilicy porastają łągi topolowe.

Najważniejszymi gatunkami są tu: sosna, dęby i brzozy, a w miejscach wilgotnych także olcha czarna. Występujący jedynie na kilku stanowiskach

jawor (m.in. w uroczysku „Majdan”, rezerwacie leśnym „Olszyny”) jest już właściwie gatunkiem ginącym.

W drzewostanach bardzo rzadko występuje lipa drobnolistna. Jedynie w niewielkich zachowanych fragmentach łągów spotkać można jesiony i wiązy. Olcha czarna, pospolita w dolinach rzecznych, rzadko tworzy drzewostany, a jeśli tak, to są one najczęściej pochodzenia odroślowego. Na całym terenie spotyka się także olchę szarą, gatunek podkarpacki zawleczony na nią przez powódzie.

Przeważają drzewostany w średnim wieku, chociaż trafiają się też partie starodrzewia. Dominują bory sosnowe i mieszane (z dębem), z urozmaiconym gatunkowo runem, obfitującym w różne gatunki jeżyn. W miejscach bezodpływowych występuje bór bagienny, z charakterystycznymi roślinami zielnymi: bagnem, borówką bagienną, modrzewnicą, borówką brusznicą i niekiedy żurawiną. Fragmenty torfowisk wysokich, z licznymi gatunkami mchów torfowców, żurawiną, turzycami i rosiczką okrągłolistną.

Na suchych piaszczystych wydmach, w borach chrobotkowych rosną liczne porosty (zwłaszcza chrobotki), mchy, borówka brusznica i znajdujący się pod ochroną, spokrewniony z nią gatunek - mącznica lekarska. Piaszczyste ugory, tak częste na obrzeżach lasów (zwłaszcza północny pas leśny), pokrywają zwartym kobiercem, oryginalne w swym wyglądzie łąny trawy szczytliczy sinej.

Świat zwierzęcy choć bardzo zubożony, to jednak zachował wiele cech niezmiennych. Z leśnych ssaków kopytnych spotykamy: jelenie, sarny a także przychodzące z innych terenów łosie. Dzikie, tak jak wszędzie, są tu, podobnie jak lisy, pospolite.

W lasach występują m.in.: liczne żeremia bobrów, czarne bociany, trzmielojady, jastrzębie, krogulce, a do niedawna nawet cietrzewie. W dolinach rzecznych (zwłaszcza nad Pilicą) żyje wiele gatunków ptaków związanych ze środowiskiem wodnym: wijące misterne, wiszące gniazda remizy oraz gnieźdzące się w głębokich norach, przepięknie ubarwione zimorodki. Spotyka się tu m.in.: mewy śmieszki, rybitwy białoczelne i rzeczne, a z brodzieńców: czajki, rycyki, brodzieńce piskliwe, dżdżowniki. Nieliczne stawy i starorzecza stanowią dogodne miejsca do gniazdowania: perkozów, łabędzi, kaczek i innych ptaków wodnych.

Niższe kręgowce reprezentuje większość krajowych gadów: zaskrońce, żmije zygzakowate, gniewosze, padalce, jaszczurki - zwinka i żyworódka. Spotyka się tu także wszystkie nizinne gatunki płazów. Wody Pilicy są nadal siedliskiem wielu gatunków ryb: szczupaków, leszczy, sandaczy czy płoci.

#### 4. KOMUNIKACJA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

##### DROGI I TRANSPORT

Sieć komunikacyjną Powiatu Białobrzeskiego tworzą drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Przez teren powiatu przebiegają dwie drogi krajowe:

- nr 7 – Gdańsk - Elbląg - Ostróda - Olsztynek - Płońsk - Warszawa - Grójec – Białobrzegi – Radom – Kielce – Kraków – Rabka – Chyżne - granica państwa. Trasa przebiega przez teren powiatu od miejscowości Broniszew w części północnej do Żdzar położonych w części południowej powiatu,
- nr 48 – Kock – Kozienice – Białobrzegi - Tomaszów. Trasa przebiega od miejscowości Dobieszyn gm. Stromiec we wschodniej części powiatu do miejscowości Wojciechów w gminie Wyśmierzyce w zachodniej części powiatu.

W lipcu 2003 roku została otwarta obwodnica Białobrzegów. Na zawansowanym etapie jest budowa dodatkowej nitki drogi krajowej nr 7 na odcinkach Grójec – Białobrzegi – Radom. Na skutek tej inwestycji trasa nr 7 na odcinku Warszawa – Białobrzegi stanie się drogą ekspresową. Ruch drogowy w powiecie białobrzeskim koncentruje się głównie na tym odcinku.

Drogi wojewódzkie w powiecie białobrzeskim:

- Nr 732 – Gózd Stary – Stara Błotnica – Kaszów – Przytyk. Przez teren powiatu biegnie od miejscowości Stary Gózd do Kaszowa – czyli cały odcinek drogi biegnący przez teren powiatu znajduje się na terenie gminy Błotnica.
- Nr 735 – Białobrzegi – Warka. Droga biegnie od miejscowości Białobrzegi do miejscowości Biejków na terenie gminy Promna.

Łączna długość dróg powiatowych wynosi 235,59 km. Długość dróg powiatowych wraz z szerokością jezdni i pasa drogowego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz dróg powiatowych Powiatu Białobrzeskiego z uwzględnieniem szerokości jezdni oraz pasa drogowego

| Gmina (miasto) | Nr drogi /stary oraz nowy | Przebieg               | Długość [km] | Szer. w liniach rozgraniczenia /szer. pasa drogowego [m] | Szerokość jezdni [m] |
|----------------|---------------------------|------------------------|--------------|--|----------------------|
| Białobrzegi    | 34 204<br>1116W           | Białobrzegi-Radzanów   | 3,845        | 6,0-18,0   | 4,5-5,5              |
|                | 34 209<br>1121W           | Białobrzegi-Branica    | 8,140        | 9,0-18,0   | 4,0-5,0              |
|                | 34 210<br>1122W           | Sucha-Kamień           | 2,800        | 9,0-18,0   | 5,0-6,0              |
|                | 34 211<br>1123W           | Stawiszyn-Chruściechów | 3,300        | 11,5-15,0  | 4,0-5,0              |
|                | 34 212<br>1124W           | Turno-Brzeźce          | 3,148        | 4,0-9,0  | 5,0-5,5              |

|                 |                 |                                      |        |           |         |
|-----------------|-----------------|--------------------------------------|--------|-----------|---------|
|                 | 34 213<br>1125W | Szczyty-Brzeźce                      | 2,770  | 6,0-14,5  | 5,0     |
|                 | 34 214<br>1126W | Białobrzegi-Bobrek                   | 6,377  | 10,0-13,5 | 5,0-6,2 |
| <b>Promna</b>   | 34 116<br>1616W | Goszczyn-Daltrozów                   | 5,252  | 12,0      | 5,0-6,0 |
|                 | 34 138<br>1638W | Kępina-Przybyszew                    | 5,130  | 8,0-14,0  | 5,0     |
|                 | 34 139<br>1101W | Osuchów-Lisów                        | 6,525  | 8,0-14,0  | 4,0-5,0 |
|                 | 34 140<br>1639W | Rykały-Dylew                         | 1,344  | 9,0       | 6,0     |
|                 | 34 148<br>1102W | Lekarcice Nowe-<br>Nowy Przybyszew   | 7,227  | 3,0-12,0  | 5,5     |
|                 | 34 149<br>1103W | Falęcice-Piekarty                    | 5,770  | 7,0-10,0  |         |
|                 | 34 150<br>1104W | Falęcice-<br>Nowe Miasto             | 9,726  | 10,0-15,0 | 5,0-7,0 |
|                 | 34 173<br>1105W | Stanisławów-Pnie                     | 2,184  | 5,0-6,0   | 5,5     |
|                 | 34 174<br>1106W | Jasieniec-Promna                     | 7,642  | 9,0-11,0  | 5,0-6,0 |
| <b>Radzanów</b> | 34 199<br>1111W | Podlesie-Radzanów                    | 7,224  | 9,0-12,0  | 4,5-5,5 |
|                 | 34 200<br>1112W | Wojciechów-<br>Młodynie              | 8,100  | 12,0      | 5,0     |
|                 | 34 201<br>1113W | Bukówno-Grotki                       | 6,780  | 9,0-12,0  | 5,0     |
|                 | 34 202<br>1114W | Bukówno-do drogi<br>34 203           | 1,802  | 10,0      | 5,0     |
|                 | 34 203<br>1115W | Przytyk-<br>Kozuchów-do drogi<br>729 | 9,900  | 12,0      | 5,0     |
|                 | 34 204<br>1116W | Białobrzegi-<br>Radzanów             | 7,430  | 8,0-16,0  | 4,5-7,0 |
|                 | 34 205<br>1117W | Zacharzew-<br>Smardzew               | 2,110  | 9,0-12,0  | 3,5-5,0 |
|                 | 34 206<br>1118W | Smardzew-<br>Siekłuki                | 1,350  | 12,0      | 5,0     |
|                 | 34 207<br>1119W | Radzanów-<br>Kadłubska Wola          | 3,720  | 9,0-15,   | 5,0     |
|                 | 34 208<br>1120W | Młodynie Górne-<br>Kadłub-Błotnica   | 4,450  | 9,0-12,0  | 5,0     |
| <b>Stromiec</b> | 34 214<br>1126W | Białobrzegi-Bobrek                   | 1,785  | 10,0      | 5,5     |
|                 | 34 215<br>1127W | Stromiec-Siekłuki                    | 7,320  | 12,0-14,5 | 5,0-6,0 |
|                 | 34 216<br>1128W | Stromiec-Dobieszyn                   | 6,925  | 9,0-13,0  | 5,0-5,5 |
|                 | 34 217<br>1129W | Michałów-Niedabył                    | 5,993  | 6,0-17,0  | 5,0     |
|                 | 34 218<br>1130W | Stromiec-Wyborów                     | 12,071 | 12,0-14,5 | 5,0-6,0 |
|                 | 34 219<br>1685W | Warka-Boże                           | 4,140  | 8,00      |         |
|                 | 34 220<br>1131W | Boże-Nowa Wola                       | 2,020  | 13,0-14,5 | 5,0     |
|                 | 34 505<br>1714W | Głowaczów -Lipskie<br>Budy           | 3,375  | 8,0-12,0  | 5,5     |

|                       |                 |                                   |               |           |         |
|-----------------------|-----------------|-----------------------------------|---------------|-----------|---------|
|                       | 34 215<br>1127W | Stromiec-Siekluki                 | 0,800         | 8,0-12,0  | 5,0     |
| <b>Stara Błotnica</b> | 34 206<br>1118W | Smardzew-Siekluki                 | 7,956         |           | 4,2-5,0 |
|                       | 34 208<br>1120W | Młodynie Górne-<br>Kadłubska Wola | 4,811         |           | 5,5     |
|                       | 34 211<br>1123W | Stawiszyn-<br>Chruściechów        | 0,870         | 11,5-15,0 | 4,0-5,0 |
|                       | 34 215<br>1127W | Stromiec -Siekluki                | 1,850         |           | 5,0     |
|                       | 34 407<br>3510W | Kaszów-Bród                       | 3,155         |           | 5,0-5,5 |
|                       | 34 409<br>1132W | Siemiradz -Bród                   | 4,600         |           | 4,5-5,0 |
|                       | 34 410<br>1133W | Stara Błotnica-<br>Jedlanka       | 3,230         |           | 5,0-6,0 |
|                       | 34 412<br>1134W | Nowy Kadłubek-<br>Gózd Stary      | 5,243         |           | 4,0-5,0 |
| <b>Wyśmierzyce</b>    | 34 135<br>1635W | Tomczyce-Grzmiąca                 | 5,050         | 4,0-12,0  | 4,0-5,0 |
|                       | 34 195<br>1109W | Wyśmierzyce-<br>Olszowa           | 6,270         | 9,5-12,0  | 5,0     |
|                       | 34 196<br>1108W | Olszowa-Ulów                      | 4,626         | 11,5-12,0 | 5,0-5,5 |
|                       | 34 197<br>1109W | Jabłonna-Ulów                     | 3,900         | 7,0-12,0  | 5,0-6,0 |
|                       | 34 198<br>1110W | Kostrzyn-Jabłonna                 | 2,300         | 9,0-12,0  | 5,0-5,5 |
|                       | 34 203<br>1115W | Przytyk-Kożuchów-<br>do drogi 729 | 3,254         | 12,0      | 5,0     |
| <b>Razem</b>          |                 |                                   | <b>235.59</b> |           |         |

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Powiatowego Zarządu Dróg publicznych w Białobrzegach

Całkowita długość dróg gminnych w powiecie białobrzeskim wynosi 1401,8 km, w tym 577 km o nawierzchni twardej oraz 824,8 km o nawierzchni gruntowej.

Długość dróg gminnych w poszczególnych gminach powiatu przedstawia się następująco:

- gm. Białobrzegi – 182,8 km
- gm. Promna – 90,8 km
- gm. Radzanów – 57 km
- gm. Stromiec – 134 km
- gm. Stara Błotnica – 59 km
- gm. Wyśmierzyce – 53,4 km

Układ drogowy zapewnia dobre połączenia między miejscowościami w gminie oraz połączenia z sąsiednimi gminami. Stan nawierzchni jest różnicowany. Remontów i modernizacji wymagają głównie drogi gminne.

Oddana do użytku w 2003 roku obwodnica miasta Białobrzegi (o długości 8,3 km, z bezkolizyjnymi skrzyżowaniami drogi nr 7 z drogami nr 48 i nr 735)

w znaczącym stopniu usprawniła funkcjonowanie ruchu tranzytowego oraz systemu komunikacyjnego na terenie powiatu.

### Transport publiczny

Przez teren powiatu (wschodnia część gminy Stromiec) przebiega linia kolejowa relacji Warszawa – Warka – Radom. Stacja kolejowa znajduje się w Dobieszynie. Kolej realizuje przewozy pasażerskie i towarowe.

Na obszarze powiatu funkcjonuje komunikacja publiczna, która realizowana jest przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej. Dzięki niej mieszkańcy mogą podróżować do najbliższych miejscowości z terenu powiatu i sąsiednich. Dodatkowo przez powiat kursują autobusy dalekobieżne docierające do większych metropolii, m.in. do Warszawy.

Ponadto dynamicznie rozwija się transport indywidualny.

### Infrastruktura techniczna

#### Gospodarka wodno-ściekowa

Rozbudowa systemu zaopatrzenia w wodę w powiecie białobrzeskim jest ważnym zadaniem dla gmin na najbliższe kilka lat.

Dużym problemem dla większości gmin jest brak kanalizacji sanitarnej. Według statystyk prowadzonych przez wszystkie gminy powiatu długość sieci wodociągowej wynosiła 319,9 km, a kanalizacyjnej 14,1 km. W porównaniu z uzbrojeniem powiatu w sieć wodociągową wskaźnik ogólnej długości sieci kanalizacyjnej i jej zagęszczenia wykazują niedobór rzędu 95,6%. Znaczne różnice między długością sieci wodociągowej a kanalizacyjnej może stanowić zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska ściekami z szamb, niekontrolowanym wywozem nieczystości, jak i infiltracją bezpośrednio przez dno.

Tabela 2. Wykaz sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie powiatu białobrzeskiego

| Gmina                 | Sieć (w km)  |               | Przyłącza do budynków mieszkalnych |               |
|-----------------------|--------------|---------------|------------------------------------|---------------|
|                       | wodociągowa  | kanalizacyjna | wodociągowa                        | kanalizacyjna |
| <b>Białobrzegi</b>    | 61,4         | 10,3          | 1966                               | 351           |
| <b>Promna</b>         | 35,3         | 0             | 656                                | 0             |
| <b>Radzanów</b>       | 8,9          | 0             | 146                                | 0             |
| <b>Stromiec</b>       | 51,4         | 0             | 844                                | 0             |
| <b>Stara Błotnica</b> | 116          | 0             | 1120                               | 0             |
| <b>Wyśmierzyce</b>    | 46,9         | 3,8           | 673                                | 124           |
| <b>Powiat ogółem</b>  | <b>319,9</b> | <b>14,1</b>   | <b>5405</b>                        | <b>475</b>    |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędów Gmin na terenie powiatu

Na terenie powiatu białobrzeskiego funkcjonują tylko dwie biologiczno-mechanicznie oczyszczalnie ścieków, m.in. w gminie Białobrzegi oraz w Wyśmierzycach. Wielkość przerobu oczyszczalni w gminie Białobrzegi na chwilę obecną wynosi 4000 m<sup>3</sup>/dobę i obsługuje rocznie około 4927 osób. Natomiast oczyszczalnia ścieków w gminie Wyśmierzyce posiada przepustowość 240 m<sup>3</sup>/dobę (co w przeliczeniu daje 16,66 m<sup>3</sup>/godzinę) i obsługuje około 216 osób.

Sytuacja infrastruktury technicznej w poszczególnych gminach przedstawia się następująco.

W gminie **Białobrzegi** długość sieci wodociągowej na koniec 2006r. wynosiła 61,4 km, do których podłączonych było 1966 gospodarstw domowych obsługujących 8782 mieszkańców (na terenie miasta 7010 mieszkańców). Sieć rozdzielcza na 100 km<sup>2</sup> wynosiła 83,2 km. Roczne zużycie wody w gminie wynosiło 548,2 tys.m<sup>3</sup> (co w przeliczeniu na jednego mieszkańca miało wartość 34,6 m<sup>3</sup>). Obecnie bez dostępu do sieci wodociągowej pozostaje 403 osoby w miejscowościach: Budy Brankowskie, Leopoldów, Brzeska Wola, Okraglik i Pohulanka. W gminie znajduje się jedno ujęcie wody (miasto Białobrzegi), którego wydajność wynosi około 6050 m<sup>3</sup>/dobę. Woda jest odżelazniana i okresowo chlorowana. Sieć wodociagową tworzą rury azbestowo-cementowe, żeliwne, PCV i PE, których stan techniczny oceniany jest na dobry.

Długość sieci kanalizacyjnej na obszarze gminy na koniec 2006r. wynosiła 10,3 km, a sieci rozdzielczej na 100 km<sup>2</sup> – 13,2 km. Do sieci kanalizacyjnej podłączonych jest 47% osób (są to głównie mieszkańcy miasta i terenów do niego przylegających), natomiast na podłączenie czeka około 4900 osób. Ilość ścieków odprowadzanych do sieci wynosiła 366 520 m<sup>3</sup>.

Na terenie gminy **Promna** na chwilę obecną nie funkcjonuje żadna oczyszczalnia ścieków, nie ma również sieci kanalizacyjnej, ścieki ze zbiorników bezodpływowych dostarczane są do oczyszczalni ścieków w Białobrzegach. Sieć wodociągowa wraz z przyłączami posiada długość 35,3 km obsługując 1868 mieszkańców. Do sieci podłączone są takie miejscowości jak: Broniszew, Fałęcice, Promna, Przybyszew, Rykały, Góry-Adamów. Dobowa zdolność produkcyjna ujęć wody wynosi 178,8 m<sup>3</sup>/dobę. Bez dostępu do sieci pozostaje około 3722 osoby. Zużycie wody z ujęć wodnych obecnie wynosi 59535,1 m<sup>3</sup>.

Gmina **Radzanów** jest drugą z czterech gmin powiatu, która również nie posiada oczyszczalni ścieków, aczkolwiek w chwili obecnej jest ona w budowie. Długość sieci wodociągowej na obszarze gminy na koniec 2006r. wynosiła 8,9 km i 146 przyłączy obsługując 462 mieszkańców. Zwodociagowane są tylko dwa sołectwa: Radzanów i Rogolin. Dobowa zdolność produkcyjna ujęć wody wynosi 1080 m<sup>3</sup>/dobę. Woda jest odżelazniana i okresowo chlorowana. Bez dostępu do sieci pozostaje około 3100 osób. Sieć wodociagowa zbudowana jest z rur PCV, jej stan techniczny oceniany jest jako dobry.

Na obszarze gminy **Stara Błotnica** podobnie jak w powyższych dwóch gminach nie znajduje się żadna oczyszczalnia ścieków. Gmina jest w 100% zwodociagowana. Długość sieci wodociągowej ma długość 116 km i korzysta z niej około 4570 mieszkańców. Dobowa wydajność ujęć wodnych wynosi 1126 m<sup>3</sup>, a zużycie wody przez korzystających – 255,5 m<sup>3</sup>. Stan techniczny sieci wodociągowej jest dobry. W najbliższym czasie zostanie wybudowana oczyszczalnia ścieków w miejscowości Czyżówka.

Gmina **Stromiec** jest czwartą gminą na terenie powiatu, która nie posiada własnej oczyszczalni ścieków, również nie występuje sieć kanalizacyjna. Długość sieci wodociągowej wynosi 51,4 km obsługując 2271 mieszkańców. Do owej sieci podłączone są następujące sołectwa: Stromiec, Bobrek, Mętne,



Podgaje, Marianki, Stromiecka Wola, Ksawerów Stary, Ksawerów Nowy, Podlesie Duże, Podlesie Małe, Dobieszyn, Sułków oraz Olszowa Dąbrowa. Na terenie gminy występują dwa ujęcia wody: w Stromcu – 63,4 m<sup>3</sup>/h oraz Dobieszynie – 7,5 m<sup>3</sup>/h. Dobowe zużycie wody przez korzystających wynosi około 122,7 dm<sup>3</sup>.

Gmina **Wyśmierzyce** posiada własną oczyszczalnię ścieków, która obsługuje miasto i gminę (mowa o niej była wcześniej). Sieć wodociągowa w gminie ma długość 46,9 km i podłączonych jest do niej 1532 mieszkańców. Ludność korzysta z 4 ujęć wodnych: dwa w mieście Wyśmierzyce (49 m<sup>3</sup>/h oraz 60 m<sup>3</sup>/h) oraz dwa w sołectwie Kostrzyn (odpowiednio 16,8 m<sup>3</sup>/h i 30 m<sup>3</sup>/h). Zużycie wody na jednego korzystającego wynosi 34,6 m<sup>3</sup>. Gmina charakteryzuje się posiadaniem sieci kanalizacyjnej, której długość wynosi 3,8 km i obsługuje 317 mieszkańców z 124 przyłączeniami do sieci. Ilość ścieków odprowadzanych do oczyszczalni wynosi 4,5 dm<sup>3</sup>.

Większość gospodarstw domowych posiada własne przydomowe ujęcia wody w postaci studni kopanych, które są głównym źródłem zasilania w wodę, bądź stanowią dodatkowe zaopatrzenie na cele gospodarczo-rolnicze w gospodarstwach, które już zostały podłączone do sieci wodociągowej.

Gospodarka wodno-ściekowa na terenie powiatu białobrzeskiego jest nie wystarczająco rozwinięta. Dlatego celem priorytetowym dla powiatu oraz poszczególnych gmin jest podniesienie stopnia skanalizowania i zwodociągowania. Wybudowanie kolejnych oczyszczalni ścieków na terenie gmin powiatu miałyby pozytywne odniesienie do obniżenia odprowadzanych zanieczyszczeń do gruntu i jednocześnie wpłynęłyby w dużej mierze na poprawę jakości wód podziemnych i powierzchniowych.

### **Gospodarka odpadami**

Na terenie powiatu białobrzeskiego funkcjonują tylko dwa składowiska odpadów komunalnych, które mieszczą się w miejscowości Sucha (gm. Białobrzegi) oraz w Wyśmierzycach. Całkowita powierzchnia eksploatacyjna składowiska w Suchoj wynosi 2,97 ha, ale w latach najbliższych planowane jest powiększenie pojemności wypełnienia o około 60%, natomiast w Wyśmierzycach ma ono powierzchnię w wielkości 1,5 ha. Wysokość składowisk wynosi kolejno 9 m i 1,5 m. Tylko składowisko w Suchoj jest uszczelnione z drenażem i zbiornikiem na odcieki. Wyposażone jest również w piezometrię do badania wód podziemnych oraz instalację do odgazowywania składowiska odpadów. Teren składowiska jest ogrodzony, z trzech stron otoczony lasem sosnowym. W 2004r. zostało zamknięte składowisko odpadów w Stromcu. Istniejące składowiska odpadów zabezpieczają potrzeby gmin tylko na kilka najbliższych lat.

Na składowiskach gromadzi się odpady typu:

- niesegregowane odpady komunalne,
- odpady z czyszczenia ulic i placów,
- odpady biodegradowalne,
- odpady wielkogabarytowe,
- żużel i popiół,
- gruz,
- odpady z targowisk,
- odpady nie podlegające kompostowaniu.

Na chwilę obecną odbiorem i transportem odpadów komunalnych z terenu powiatu zajmują się przedsiębiorstwa, m.in. Zakład Usług Komunalnych sp. z o.o. w Białobrzegach, PPHU „HERNIK” Łukasz Hernik, Wanda Hernik sp.j. z Kaszowa, Firma Handlowa „ANWO” Wojciech Śpiewakowski z Starej Błotnicy, EKO-SAM Kaszewska Wola, Zakład Gospodarki Komunalnej w Promnie.

Odpady komunalne wytwarzane w gospodarstwach domowych oraz w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą poddawane są wstępnej segregacji „u źródła”. W wyniku wstępnej segregacji zostanie oddzielona frakcja sucha (papier, szkło, plastik, metale), która będzie transportowana do punktu segregacji odpadów i poddawana wtórnej segregacji. Na składowisku odpadów w gminie Białobrzegi prowadzony jest odzysk surowców wtórnych. Zezwolenie na odzysk posiada zarządzający składowiskiem ZUK.

W powiecie białobrzeskim selektywna zbiórka odpadów prowadzona jest w gminie Radzanów, Stara Błotnica, Stromiec oraz w mieście i gminie Białobrzegi. W pozostałych gminach odpady zmieszane gromadzone są w pojemnikach i wywożone na składowiska.

### **Sieć gazowa**

Stopień gazyfikacji powiatu wykazuje bardzo słabe tempo rozwoju jej sieci. Sieć gazową posiadają tylko trzy gminy: Białobrzegi, Promna i Stara Błotnica o łącznej długości 167 317 m (długość sieci przesyłowej wynosi 35 750 m). System zasilania powyższych gmin w gaz ziemny oparty jest na gazociągu wysokiego ciśnienia o relacji Sękocin-Lubienia ze stacją redukcyjno-pomiarową I stopnia w Kamieniu i Fałęcicach.

Z sieci gazowej korzysta jedynie około 23,4% ogólnej liczby mieszkańców powiatu. Jest to znacznie mniej niż średnia dla miasta dawnego województwa radomskiego. Pozostałe 76,6% mieszkańców powiatu korzysta z gazu w butlach lub innych nośników energii. Z gazu korzystają m.in. instytucje publiczne i gospodarstwa indywidualne.

Roczne zużycie gazu wynosi 2383,3 tys. m<sup>3</sup>, a zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań wynosi około 1465,4 tys. m<sup>3</sup>. Natomiast zużycie gazu na jednego mieszkańca wynosi około 71 m<sup>3</sup>.

Pozostałe gminy nie wyposażone są w sieć gazową. Mieszkańcy gmin zaopatrują się w gaz propan – butan, głównie z butli 11kg. Dostawcami gazu są indywidualne podmioty. Gaz sprzedawany jest w punktach sprzedaży gazu usytuowanych na terenach gmin.

### **Gospodarka cieplna**

Gospodarka cieplna na obszarze powiatu białobrzeskiego opiera się głównie na kotłowniach lokalnych i indywidualnych źródłach ciepła, w większości opalanych paliwem stałym. Systemy grzewcze w obiektach użyteczności publicznej, zarządzanych przez instytucje podległe Zarządowi Powiatu są systematycznie modernizowane. Głównie środki pochodzą z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska, które przeznaczone są na modernizację kotłowni węglowych oraz na termomodernizację budynków.

W najbliższych latach planuje się wymianę kotłowni na bardziej ekologiczne opalane np. biomasą.

## **Telekomunikacja**

Centrale telefoniczne, obsługujące teren powiatu znajdują się w miejscowościach:

- Białobrzegi – centrala cyfrowa
- Radzanów - centrala cyfrowa
- Stromiec, Promna, Stara Błotnica, Wyśmierzyce – zainstalowano nowoczesne centrale cyfrowe (z wykorzystaniem światłowodów) zapewniające wysoki poziom techniczny prowadzonych rozmów, ponadto gwarantujące łatwość uzyskania połączeń internetowych.

Liczbę abonentów na terenie powiatu szacuje się na około 8000. Istnieją techniczne możliwości przyłączenia następujących abonentów.

Obszar powiatu znajduje się również w zasięgu operatorów telefonii komórkowej.

W ostatnich latach w powiecie zauważa się wzrost zainteresowania nowoczesną technologią informatyczną. W sieć internetową wyposażone są wszystkie Urzędy Gmin oraz Starostwo Powiatowe, które posiadają własną stronę informatyczną. Ponadto postępującym procesem informatyzacji powiatu jest wyposażenie w Internet szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, m.in. w gminie Białobrzegi, Wyśmierzyce, Radzanów, Stromiec, Stara Błotnica i Promna. Ponad dwa lata trwały oczekiwania na realizację projektu „Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych”, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, do którego Biblioteka Szkolna w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Białobrzegach przystąpiła we wrześniu 2005r. Ostateczny przydział Centrum Multimedialnego będzie miał miejsce na początku 2008r. W chwili obecnej Biblioteka dysponuje 16 komputerami z dostępem do Internetu, w tym trzy komputery z programem bibliotecznym „MOL OPTIVUM” z możliwością korzystania z bazy danych i katalogów komputerowych. Centrum multimedialne otwiera możliwości uczniom, nauczycielom i pracownikom tej szkoły. Centrum multimedialne w Bibliotece szkolnej w ZSP zaspakaja potrzeby jej użytkowników, dostarczając im informacji i pomysłów oraz rozwija wyobraźnię i kreatywność.

## 5. SFERA GOSPODARCZA

### 5.1. Rolnictwo

Powiat białobrzeski to powiat typowo rolniczy. Rolnictwo stanowi główne źródło utrzymania miejscowej ludności.

Użytki rolne zajmują 42309 ha stanowiąc 66% całkowitej powierzchni powiatu.

#### Struktura powierzchni

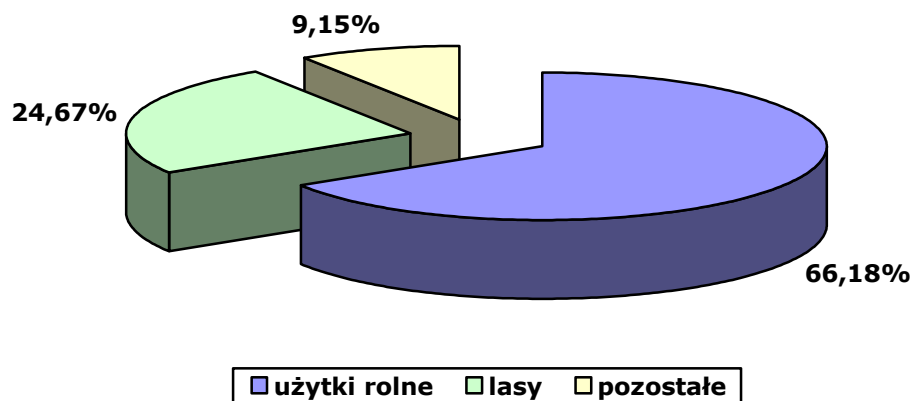
Struktura powierzchni powiatu przedstawia się następująco:

Tabela 3. Struktura powierzchni powiatu

| Wyszczególnienie                             | Powierzchnia (w ha) | udział w %   |
|--|---------------------|--------------|
| <b>użytki rolne</b>                          | <b>42309</b>        | <b>66,18</b> |
| w tym:                                       |                     |              |
| grunty orne                                  | 28365               | 67,04        |
| sady   | 3793                | 8,96         |
| łąki   | 5769                | 13,64        |
| pastwiska                                    | 4382                | 10,36        |
| <b>lasy oraz zadrzewienia i zakrzewienia</b> | <b>15768</b>        | <b>24,67</b> |
| <b>pozostałe grunty</b>                      | <b>5851</b>         | <b>9,15</b>  |
| <b>Ogółem</b>                                | <b>63928</b>        | <b>100</b>   |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUSu

#### Struktura powierzchni powiatu białobrzeskiego



### Jakość gleb

Rolnictwo jest działem gospodarki najbardziej uzależnionym od warunków, a zwłaszcza od klimatu, ukształtowania terenu i stosunków glebowych. Z tego też względu rolnictwo może być prowadzone na określonych terenach, gdzie warunki naturalne są dogodne. Są to w większości obszary o najlepszych glebach, korzystnym ukształtowaniu powierzchni.

Na terenie powiatu białobrzeskiego występują:

- gleby brunatno-bielicowe i pseudo-bielicowe, w większości wytworzone z piasków słabo gliniastych i luźnych, rzadziej z piasków gliniastych i glin (gminy: Stromiec, Wyśmierzyce, Radzanów i częściowo Promna),
- gleby piaszczyste lekkie – w większości to gleby podmokłe tzw. piaski sapowate oraz gleby wytworzone z glin zwałowych (Białobrzegi),
- gleby torfowe i murszowe na znacznych obszarach gmin Promna i Białobrzegi

Tabela 4. Klasyfikacja gleb na terenie powiatu białobrzeskiego

|                        | <b>Klasa II</b> | <b>Klasa III</b> | <b>Klasa IV</b> | <b>Klasa V i VI</b> |
|------------------------|-----------------|------------------|-----------------|---------------------|
| <b>gm. Białobrzegi</b> | 5%              | 14%              | 31%             | 54%                 |
| <b>gm. Promna</b>      | 0,02%           | 12,63%           | 50,23%          | 37,11%              |
| <b>gm. Radzanów</b>    | -               | 15%              | 65%             | 20%                 |
| <b>gm. Stromiec</b>    | -               | 4%               | 27%             | 69%                 |
| <b>gm. Wyśmierzyce</b> | -               | 3,9%             | 42,2%           | 53,9%               |

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Urzędów Gmin  
Brak danych z gminy Stara Błotnica, ponieważ gmina nie prowadzi takich statystyk.*

Na podstawie powyższej tabeli widać, że w powiecie głównie dominują gleby niższych klas bonitacyjnych, czyli IV-VI. Najmniejszy udział procentowy w ogólnej powierzchni użytków rolnych posiadają gleby klasy II, które występują jedynie w gminie Białobrzegi i Promna. Nieco więcej jest gleb klasy III, które można spotkać na obszarze wszystkich gmin. Taka klasyfikacja gleb głównie sprzyja uprawie zbóż i ziemniaków

### Struktura obszarowa

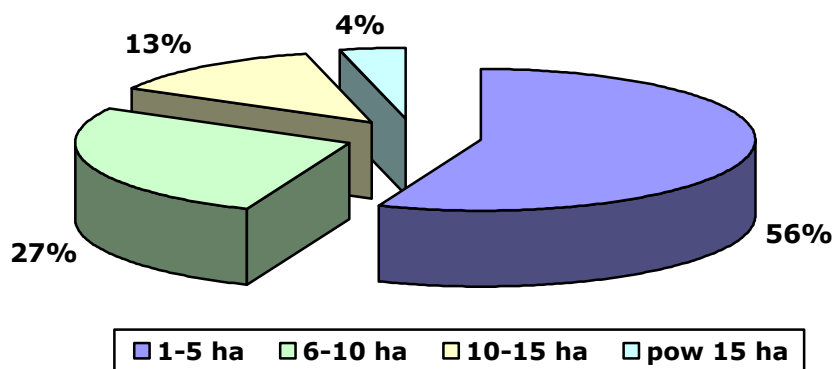
Liczba gospodarstw indywidualnych na terenie powiatu wynosi 9010. W strukturze obszarowej dominują gospodarstwa małe o powierzchni nieprzekraczającej 5 ha.

Tabela 5. Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych na terenie powiatu

| <b>L.p.</b> | <b>Wielkość gospodarstwa (ha)</b> | <b>Liczba gospodarstw</b> | <b>%</b>   |
|-------------|-----------------------------------|---------------------------|------------|
| 1           | 1 - 5                             | 5058                      | 56,1       |
| 2           | 6 - 10                            | 2424                      | 26,9       |
| 3           | 11 - 15                           | 1188                      | 13,2       |
| 4           | Pow. 15                           | 340                       | 3,8        |
|             | <b>RAZEM</b>                      | <b>9010</b>               | <b>100</b> |

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z poszczególnych gmin powiatu*

### Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych



Rozdrobnienie gospodarstw ogranicza specjalizację i obniża towarowość produkcji rolnej, a sprzyja spożyciu własnemu i pracochłonności w gospodarstwach rolnych. Wyposażenie techniczne przeciętnego gospodarstwa rolnego odbiega od standardów europejskich.

Właściciele tych gospodarstw w porównaniu z gospodarstwami dużymi, wyspecjalizowanymi w określonej produkcji są znacznie mniej konkurencyjni w bezpośrednich kontaktach z odbiorcami płodów rolnych, przemysłem rolno-spożywczym, producentami środków do produkcji rolnej

### Struktura upraw

W strukturze upraw dominują zboża. Wynika to głównie z jakości gleb, które jak już wspomniano w większości zaliczane są do niskich klas bonitacyjnych. Wśród zbóż największą powierzchnię zasiewów zajmuje żyto oraz owies.

Poza zbożami w strukturze upraw na drugim miejscu sklasyfikowały się ziemniaki.

Dominującym kierunkiem w produkcji zwierzęcej jest chów bydła i trzody chlewnej, zaś uzupełnieniem hodowca koni.

Znaczna nadwyżka siły roboczej w stosunku do możliwości i rzeczywistej produkcji gospodarstw skutkuje niskim poziomem zasobności mieszkańców, struktura wykształcenia zaś, niewielkie przygotowanie większości rolników do funkcjonowania w warunkach współczesnej gospodarki wolnorynkowej powoduje utrwalenie obecnej niekorzystnej tendencji w rolnictwie na obszarze powiatu, polegającej na gospodarowaniu niewyspecjalizowanym, tradycyjnym, o niskiej towarowości, z uprawami niedostosowanymi w większości do wielkości gospodarstw i warunków glebowo - klimatycznych występujących na obszarze powiatu. Przyszłością dla rolnictwa powiatu stać się mogą uprawy ogrodnicze, głównie owoce miękkie.

Produkty rolne przetwarzane są w znacznym stopniu w przetwórnictwach funkcjonujących na terenie powiatu. Do bardziej znaczących należy zaliczyć przetwórnictwo owoców i warzyw AGRANA JUICE POLAND sp. z o.o. w Białobrzegach, FRUBELLA PROCESSING Sp. z o.o., wytwórnictwo napojów „Zyszko”, Zakład Skupu i Przetwórstwa Mięsnego „Gajda” w Radzanowie, ubojnia „Zbych-Pol” w Stromcu, mleczarnia „Magda” w Młodyniach Górnych, wytwórnictwo spirytusu bezwodnego „Wiraset” w Kolonii Promna, firmy skupujące

i eksportujące owoce i warzywa RAMSTORG w Stanisławowie oraz SADPOL w Broniszewie oraz liczne piekarnie.

### **Pomoc doradcza dla rolników**

Rolnicy z terenu powiatu mogą liczyć na wsparcie ze strony m.in.:

- **Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie, Oddział Radom, Powiatowy Zespół Doradców w Białobrzegach.** Działalność ośrodka polega na m.in.: organizowaniu szkoleń o różnej tematyce dla rolników; inicjowaniu i wspieraniu działań mających na celu rozwój pozarolniczych form aktywności gospodarczej mieszkańców mazowieckiej wsi; pomoc producentom rolnym w wypełnianiu dokumentów niezbędnych przy ubieganiu się o pomoc finansową ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych czy zagranicznych; działalności informacyjnej i wydawniczej; organizowaniu wystaw, kiermaszów, targów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających najnowsze osiągnięcia nauki i praktyki rolniczej, promujących dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe wsi mazowieckiej;
- **Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Biura Powiatowego w Białobrzegach,** która wspiera rozwój rolnictwa w całym kraju i w poszczególnych regionach. Została powołana do pełnienia roli akredytowanej agencji płatniczej oraz instytucji wdrożeniowej dla środków pochodzących z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. W ramach pomocy krajowej, ARiMR dopłaca do oprocentowania kredytów bankowych, udziela gwarancji, poręczeń oraz pożyczek. Z doradztwa i pomocy finansowej tej instytucji mogą w szczególności korzystać rolnicy, przedsiębiorcy sektora rolnego oraz grupy producenckie. ARiMR udziela pomocy finansowej między innymi na renty strukturalne, wspieranie gospodarstw niskotowarowych, wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, wspieranie przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt, zalesianie gruntów rolnych, dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej, wsparcie grup producentów rolnych, pomoc techniczna dla efektywnego wdrożenia PROW, uzupełnienie płatności bezpośrednich. Pomoc ARiMR dotyczy również rynku świeżych owoców i warzyw oraz przetwórstwa. W tym zakresie wspierane są organizacje producentów owoców i warzyw;
- **Mazowieckiej Izby Rolniczej, Rady Powiatowej w Białobrzegach,** której działalność polega m.in. na: doradztwie w zakresie działalności rolniczej, wiejskiego gospodarstwa domowego oraz uzyskiwania przez rolników dodatkowych dochodów; podejmowaniu działań na rzecz rozwoju infrastruktury rolnictwa i wsi oraz poprawy struktury agrarnej; podnoszeniu kwalifikacji osób zatrudnionych w rolnictwie; działaniu na rzecz podnoszenia jakości środków i urządzeń stosowanych w działalności rolniczej oraz na rzecz poprawy warunków pracy i bezpieczeństwa w rolnictwie; współdziałaniu z jednostkami prowadzącymi szkoły rolnicze, wspieraniu ich działalności, inicjowaniu powstawania nowych szkół i zmian w programach nauczania oraz współorganizowanie praktyk; kształtowaniu świadomości ekologicznej producentów rolnych; inicjowaniu działań mających na celu powoływanie

i wspieranie zrzeszeń i stowarzyszeń producentów rolnych i leśnych; działaniu na rzecz poprawy jakości produktów rolnych,

- **Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa Wojewódzki Inspektorat w Warszawie, Oddział w Białobrzegach**, która realizuje zadania w ramach nadzoru nad zdrowiem roślin, nad obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin oraz nad wytwarzaniem, oceną i obrotem materiałem siewnym. Ponadto wydaje decyzje w sprawie postępowania z roślinami, produktami roślinnymi lub przedmiotami podlegającymi granicznej kontroli fitosanitarnej. Prowadzi badania laboratoryjne roślin i produktów roślinnych oraz nadzór nad wprowadzaniem, rozprzestrzenianiem i nad pracami z wykorzystaniem organizmów kwarantannowych, roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów porażonych przez organizmy kwarantanne lub niespełniających wymagań specjalnych oraz roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, których wprowadzanie na terytorium naszego kraju lub przemieszczanie jest zakazane. Zajmuje się również wydawaniem pozwoleń w sprawie zastosowania w rolnictwie ekologicznym materiału siewnego, który nie został wytworzony przy użyciu metod ekologicznych. Ponadto prowadzi rejestr przedsiębiorców, którzy prowadzą obrót materiałem siewnym oraz dostawców materiału szkółkarskiego i materiału rozmnożeniowego i nasadzeniowego roślin warzywnych i ozdobnych.
- **Agencji Rynku Rolnego z siedzibą w Warszawie**, która aktywnie działa na terenie powiatu białobrzeskiego. Jej działalność polega m.in. na interwencyjnych skupach i sprzedaży produktów rolnych i ich przetworów; dopłatach do prywatnego przechowywania produktów; administrowaniu regulacjami handlowymi, w tym wydawanie pozwoleń na przywóz i wywóz oraz wypłacanie refundacji wywozowych; administrowaniu systemami kwotowania produkcji wybranych produktów: mleka, skrobi ziemniaczanej oraz tytoniu; wsparcie popytu wewnętrznego poprzez stosowanie dopłat, w tym dopłat do przetwórstwa, spożycia oraz sprzedaży po obniżonych cenach produktów organizacjom o charakterze niedochodowym;

## 5.2. Gospodarka

Podstawowymi czynnikami zapewniającymi w przyszłości lepsze warunki życia mieszkańców jest poprawnie funkcjonująca gospodarka i rozwój przedsiębiorczości.

Podlegająca ciągłym zmianom struktura gospodarcza powiatu powoduje powstawanie nowych jednostek gospodarczych w sektorze prywatnym.

Powiat białobrzeski posiada dobrze rozwinięty sektor prywatny. Na 3 179 podmiotów gospodarczych, aż 3 072 to podmioty sektora prywatnego (sektor prywatny stanowi 96% ogółu podmiotów gospodarczych). Pozostałe 107 podmiotów należą do sektora publicznego.

Tabela 6. Struktura podmiotowa gospodarki z sektora prywatnego w powiecie białobrzeskim wg wybranych sekcji PKD w 2006r.

| Wyszczególnienie      | Liczba podmiotów |
|-----------------------|------------------|
| Rolnictwo i leśnictwo | 171              |
| Górnictwo             | 3                |



|   |       |
|---|-------|
| Działalność produkcyjna                   | 771   |
| Zaopatrywanie w energię, gaz i wodę       | 2     |
| Budownictwo                               | 310   |
| Handel i naprawy                          | 1 086 |
| Hotele i restauracje                      | 90    |
| Transport i łączność                      | 154   |
| Pośrednictwo finansowe                    | 64    |
| Obsługa nieruchomości                     | 181   |
| Administracja publiczna i obrona narodowa | 46    |
| Edukacja                                  | 17    |
| Ochrona zdrowia i opieka socjalna         | 44    |
| Pozostała działalność usługowa            | 133   |

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS*

Na obszarze powiatu dominującą działalnością gospodarczą jest handel, który stanowi aż 35% ogółu podmiotów. Na drugim planie usytuowana jest działalność produkcyjna, którą zajmuje się 25% ogółu podmiotów. Na dalszym planie znajduje się budownictwo, obsługa nieruchomości, transport i łączność oraz rolnictwo i leśnictwo.

Biorąc pod uwagę każdą gminę z osobną sekcje podmiotów gospodarczych rozkładają się różnie.

### Białobrzegi

Gmina Białobrzegi należy do gmin mało uprzemysłowionych. Istniejący przemysł obejmuje zakłady przetwórstwa spożywczego, środków transportu i produkcji materiałów budowlanych. Podstawą produkcji jest zaplecze sadownicze rejonu białobrzeskiego i grójeckiego. Znacząca w sferze produkcji jest drobna wytwórczość. Miasto Białobrzegi pełni rolę ośrodka handlowo-usługowego dla rolniczego zaplecza. Stosunkowo dobrze rozwinięta jest sieć usług komercyjnych, wskazująca na dużą aktywność mieszkańców.

W gminie Białobrzegi zarejestrowanych jest 1370 podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne, z czego m.in. 334 zajmuje się działalnością produkcyjną, 131 – budownictwem, 643 - handlem i usługami, 112 – obsługą nieruchomości. Występują tu najbardziej rozwinięte podmioty gospodarcze.

Główne podmioty to:

- wytwórnia napojów „Zbyszko”,
- przetwórnia owoców AGRANA JUICE POLAND Sp. z o.o.,
- "Frubella Processing" Sp. z o.o. przetwórnia owoców i warzyw,
- "Italo" – producent obuwia damskiego,
- „Perfekta” – producent spodów do obuwia

- „Biochem” Zakład Wytwórczy J. Gapys i M. Gapys – produkcja chemii gospodarczej,
- „Bud-Bet” Zakład Wyrobów Betonowych,
- „Compleo” Zakład Informatyki Profesjonalnej E. Jakubiak-Zapalska,
- „Plon” Sp.j. Hurtownia Masowych Towarów Rolniczych
- „Stanley” PPHU G. i N. Kośla – producent obuwia damskiego,
- „Sensas Gut-Mix” - produkcja zanęt, przynęt i akcesoriów wędkarskich,
- „Krzyżanowscy” sp. z o.o.

#### Promna

Gmina Promna jest gminą typowo rolniczą z rozproszoną zabudową wiejską. Występują tam bardzo korzystne warunki do rozwoju rolnictwa i sadownictwa ze względu na dobrą jakość gleb. Pomimo tego rozwija się w gminie sektor małych i średnich przedsiębiorstw w ilości 345 podmiotów gospodarczych, prowadzonych przez osoby fizyczne. Wśród nich wyróżniamy:

- przetwórnia owoców i warzyw Alpex,
- „Kim-Pol” przedsiębiorstwo przemysłowo-usługowo-handlowe,
- „Pola” Sp. z o.o.,
- „P.V.G. Polska” Sp. z o.o.,
- „Wiraset” Zakład Przetwórstwa Alkoholu,
- „Amar” przedsiębiorstwo przemysłowo-usługowo-handlowe,
- „Bracia Maliszewscy” Dystrybucja Gazu Płynnego J. Maliszewski,
- "Duet" Sp.j. Składy Fabryczne Nawozów Sztucznych M. Jakubiak i A. Jakubiak Filia,
- "Mastermont" Zakład Budownictwa Ogólnego A. Kuśmierski,
- "Samopomoc Chłopska" Rejonowa Spółdzielnia,
- "Sadpol" przetwórnia owoców i warzyw,
- „Arm-ex” Sp.j. Przedsiębiorstwo Transportowo-Usługowo-Handlowe - produkujące buty (między innymi dla wojska), posiadające swoje garbarnie i skład nawozów sztucznych.

#### Radzanów

Gmina znana jest przede wszystkim z upraw papryki. Współtworzy ona z gminą Potworów, Klwów i Przytyk największe zagłębienie upraw i produkcji papryki na skalę subregionu radomskiego i kraju. Liczbę tuneli z uprawą papryki na obszarze gminy szacuje się od 3500 do 4000 sztuk rocznie. Największa koncentracja uprawy występuje w środkowej i południowo-zachodniej części gminy (Czarnocin, Grotki, Bukówno, Ocieść, Podlesie, Radzanów). Następuje ciągły systematyczny przyrost liczby producentów papryki i liczby tuneli średnio o 20% rocznie.

Liczba podmiotów gospodarczych występujących w gminie wynosi 178, które prowadzone są przede wszystkim przez osoby fizyczne. Głównie te podmioty zajmują się przetwórstwem owoców i warzyw, oraz są zapleczem dla producentów papryki. Wśród największych przedsiębiorstw funkcjonujących w gminie wyróżniamy:

- Agro-Pol,

- „Rad Win” S.C. – przetwórstwo owoców i warzyw,
- Zakład Skupu i Przetwórstwa Mięsnego K. Gajda

#### Stara Błotnica

Gmina nie jest uprzemysłowiona i przeważają tereny uprawne. Gmina posiada charakter typowo rolniczy, choć na jej terenie funkcjonuje drobna przedsiębiorczość.

Największymi podmiotami gospodarczymi gminy Stara Błotnica są:

- „Agart” – branża: budowlane materiały, nawozy sztuczne, mineralne, środki ochrony roślin,
- Piekarnictwo, Cukiernictwo i Produkcja Makaronu J. Kazana,
- „Twój Styl” T. Jurczak.

Dobrze rozwinięta jest sieć sklepów spożywczo - przemysłowych w każdej miejscowości w gminie.

#### Stromiec

Gmina ma charakter typowo rolniczy, dlatego podstawowym źródłem utrzymania ludności jest rolnictwo. Większość mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa. Socjalne potrzeby ludności zaspokajają m.in. ośrodek zdrowia, posterunek policji, oddział banku, urząd pocztowy, szkoły. Gmina posiada znaczące walory przyrodniczo-krajobrazowe – III kategoria atrakcyjności turystycznej w kraju.

W gminie funkcjonują następujące podmioty gospodarcze:

- „Anna” Zakład Produkcji Obuwia. Teresa Wieteska,
- „PZZ” Przedsiębiorstwo Przemysłu Zbożowo-Młynarskiego,
- „Zbych-Pol” S.C. E. i Z. Stykowsky,
- Zakład Piekarniczy J. Zadolny,
- Pracownia Obuwia S. Traczyk,
- Artykuły Szewskie i Budowlane Sprzedaż Podpodeszew K. Lis
- "Rol-Tank" PHU R. Rogaliki,
- „Tutek” – producent wózków dziecięcych.

#### Wyśmierzyce

Wyśmierzyce są najmniejszym pod względem ludności miastem w Polsce, liczącym niespełna 900 mieszkańców. Lokalny ośrodek rolniczo - usługowy. Przez miasto przebiega droga krajowa nr 48 Tomaszów Mazowiecki - Kock. Wyśmierzyce znane są z uprawy i kiszenia ogórków oraz z uprawy papryki.

Działające podmioty gospodarcze na terenie miasta i gminy Wyśmierzyce:

- „Delipain” Sp. z o.o. – piekarnia,
- „Piekarnia Wyśmierzyce” S.C. B. Bilke i W. Faryna,
- „Selon” S.C. Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego L. Chmielewski i S. Kurenko,
- Zakład Wyrobów z Tworzyw Sztucznych J. Grotek,

- „Prodmet” – materiały budowlane
- „Domb” PW B. i M. Sokołowski,
- „KARAT”

### **Instytucje otoczenia biznesu**

Różnorodność działających na terenie powiatu białobrzeskiego instytucji otoczenia biznesu wpływa na atrakcyjność inwestycyjną powiatu dla mieszkańców, miejscowych podmiotów jak i inwestorów z zewnątrz oraz ułatwia prowadzenie działalności gospodarczej.

Instytucje finansowe działające w powiecie:

- Bank Spółdzielczy w Białobrzegach,
- Bank Spółdzielczy w Białobrzegach Oddział w Przybyszewie,
- Bank Spółdzielczy w Białobrzegach Oddział w Radzanowie,
- Bank Spółdzielczy w Białobrzegach Oddział w Wyśmierzycach,
- Bank Spółdzielczy w Białobrzegach Oddział w Promnej,
- Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Dobieszynie,
- Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Starej Błotnicy,
- SKOK Stefczyka w Białobrzegach,
- Kredyt Bank Oddział w Radomiu Filia w Białobrzegach,
- Bank PBH S.A. Oddział w Białobrzegach,
- Urząd Skarbowy w Białobrzegach,
- Telekomunikacja Polska S.A. Rejon w Białobrzegach,
- Poczta Polska Urząd Pocztowy w Białobrzegach,
- „Ergo Hestia” S.A. Sopotkie Towarzystwo Ubezpieczeniowe Agencja Generalna w Białobrzegach,
- PZU SA Inspektorat w Białobrzegach,
- Biura Rachunkowe w Białobrzegach,
- Kancelaria Notarialna w Białobrzegach,
- Agencje Reklamowe w Białobrzegach,
- Cech Rzemiosł Różnych w Białobrzegach.

## 6. SFERA SPOŁECZNA

### 6.1. Sytuacja demograficzna

Powiat białobrzeski obejmuje dwie gminy miejsko-wiejskie, 4 wiejskie oraz 117 sołectw. Zamieszkuje go 33589 osób, co stanowi 0,6% ogólnej liczby ludności województwa mazowieckiego. Ludność miejska stanowi 24,4% ogółu ludności, a przeważająca część ludności – 75,6% zamieszkuje tereny wiejskie.

Tabela 7. Liczba ludności w poszczególnych gminach w powiecie białobrzeskim

| Nazwa jednostki            | Liczba ludności | %          |
|----------------------------|-----------------|------------|
| gm. m-w Białobrzegi        | 10340           | 30,7       |
| w tym m. Białobrzegi       | 7298            | 21,7       |
| gm. w. Promna              | 5606            | 16,7       |
| gm. w. Radzanów            | 3900            | 11,6       |
| gm. w. Stromiec            | 5623            | 16,8       |
| gm. w. Stara Błotnica      | 5234            | 15,6       |
| gm. m-w Wyśmierzyce        | 2886            | 8,6        |
| w tym m. Wyśmierzyce       | 884             | 2,6        |
| <b>powiat białobrzeski</b> | <b>33589</b>    | <b>100</b> |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS na dzień 31.06.2007r.

Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi około 53 osoby/km<sup>2</sup> i jest charakterystyczna dla ponad 44% powiatów województwa mazowieckiego (znaczej jego części). Wskaźnik ten dla województwa posiada wartość 145 osób/km<sup>2</sup>.

Według prognozy na kolejne lata liczba ludności w powiecie będzie systematycznie wrosnąć aż do 2017 roku, w którym wartość wynosić będzie 36014 osób.

Wskaźnik feminizacji w powiecie białobrzeskim wynosi około 98,8 kobiet na 100 mężczyzn, co oznacza, że struktura płci jest zachowana. Najniższy wskaźnik obserwuje się w gminie Promna, który wynosi 94, a najwyższy w gminie Białobrzegi – 102,3 (a w mieście – 104).

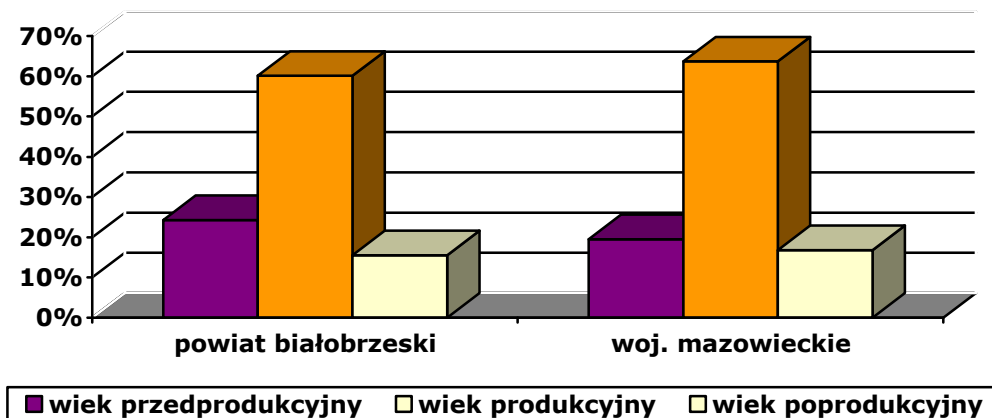
W strukturze wiekowej ludności powiatu białobrzeskiego można zaobserwować duży udział ludności w wieku produkcyjnym (60,1%), a zdecydowanie mniejszą w wieku poprodukcyjnym (15,5%). Dlatego można śmiało rzec, że taka struktura jest bardzo korzystna, głównie ze względów ekonomicznych i społecznych.

Tabela 8. Struktura wieku w powiecie białobrzeskim na tle woj. mazowieckim

| Wyszczególnienie    | Wiek przedprodukcyjny | Wiek produkcyjny | Wiek poprodukcyjny |
|---------------------|-----------------------|------------------|--------------------|
| powiat białobrzeski | 24,3%                 | 60,1%            | 15,5%              |
| woj. mazowieckie    | 19,5%                 | 63,7%            | 16,8%              |

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z GUS

### Struktura wieku na terenie powiatu białobrzesckiego na tle woj. mazowieckiego



Struktura wiekowa ma istotny wpływ na szereg sfer życia społeczno-ekonomicznego, ale także na dziedziny bezpośrednio przypisane kompetencjom samorządu. Do najważniejszych należy: oświata, pomoc społeczna, polityka zatrudnieniowa i rynek pracy, gospodarka mieszkaniowa.

Na stan i podstawę rozwoju ludności w powiecie białobrzesckim mają istotny wpływ dwa czynniki: przyrost naturalny i migracje. Migracje, przede wszystkim wewnątrz powiatu, modyfikują oddziaływanie przyrostu naturalnego na liczbę ludności, a także silnie wpływają na rozmieszczenie w układzie miasto – wieś. W ostatnich latach w powiecie zauważa się postępujący spadek przyrostu naturalnego, który pod koniec 2006r. wynosił 0,9‰ na 1000 osób. Liczba urodzeń żywych na 1000 osób wynosiła 11,7, a zgonów – 10,8.

Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w roku ubiegłym wynosiło -95, a w ruchu zewnętrznym -2. Liczba wymeldowań była niższa o 13 osób w porównaniu do zameldowań, których w roku ubiegłym było 513.

Na przebieg powyższych zjawisk znaczący wpływ mają zmiany w sferze ekonomicznej i społecznej na obszarze omawianego powiatu. Białobrzegi, które są ośrodkiem miejskim, nie są już ostatecznym celem migracji ludności wiejskiej, która chce poprawić swój status społeczny. W chwili obecnej ludność wybiera większe aglomeracje miejskie, a nawet kraje Unii Europejskiej.

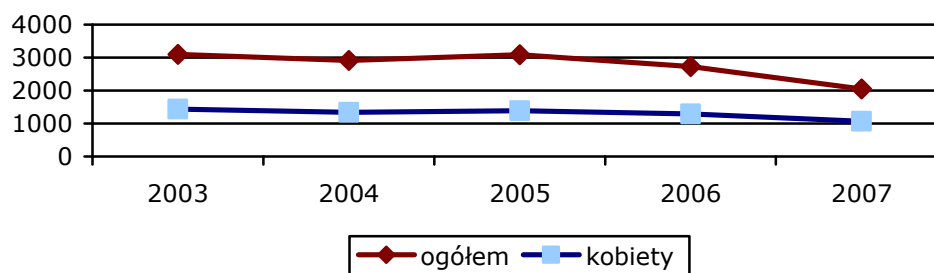
## 6.2. Bezrobocie

Tabela 9. Struktura bezrobocia w powiecie białobrzesckim

| Wyszczególnienie | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|------------------|------|------|------|------|------|
| Ogółem           | 3093 | 2914 | 3090 | 2733 | 2046 |
| w tym :          |      |      |      |      |      |
| - kobiety        | 1439 | 1344 | 1390 | 1291 | 1070 |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP

### Struktura bezrobocia w powiecie w latach 2003-2007



Na koniec III kwartału 2007r stopa bezrobocia na terenie powiatu białobrzskiego wynosiła 14,4% dla porównania w subregionie radomskim – 20,9%, a w całym woj. mazowieckim – 9,2% (wg danych z Głównego Urzędu Statystycznego).

Tabela 10. Liczba bezrobotnych w poszczególnych gminach

| Gmina          | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 |
|----------------|------|------|------|------|------|
| Białobrzegi    | 1266 | 1184 | 1235 | 1092 | 836  |
| Stara Błotnica | 402  | 378  | 391  | 342  | 234  |
| Promna         | 396  | 360  | 399  | 317  | 246  |
| Radzanów       | 264  | 253  | 281  | 250  | 194  |
| Stromiec       | 485  | 486  | 515  | 492  | 350  |
| Wyśmierzyce    | 250  | 253  | 269  | 240  | 186  |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Białobrzegach

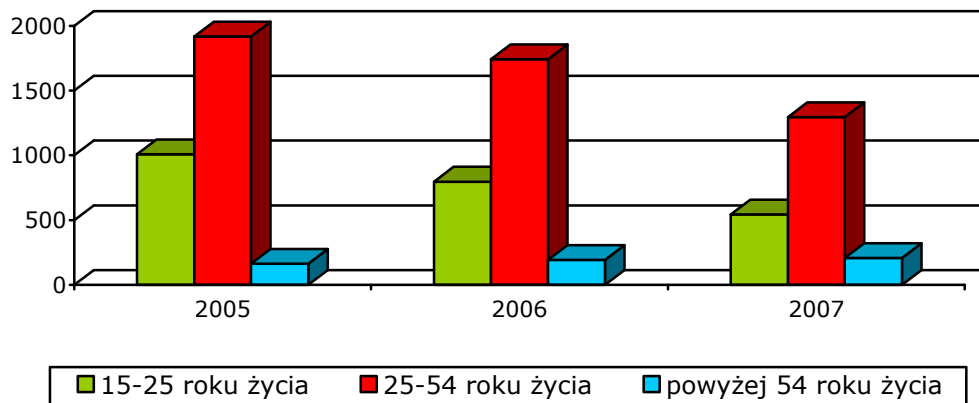
Poziom bezrobocia w powiecie białobrzskim jak pokazują to powyższe dane z roku na rok maleje. Podobnie sytuacja ma się w poszczególnych gminach.

Tabela 11. Struktura bezrobocia według wieku bezrobotnych

| Wyszczególnienie                          | 2005 | 2006 | 2007 |
|---|------|------|------|
| 15-25-tego roku życia                     | 1007 | 798  | 545  |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 33   | 29   | 27   |
| od 25-54 roku życia                       | 1919 | 1743 | 1294 |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 62   | 64   | 63   |
| powyżej 54-tego roku życia                | 164  | 192  | 207  |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 5    | 7    | 10   |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Białobrzegach

**Struktura wieku bezrobotnych w powiecie białobrzeskim  
w latach 2005-2007**



Analiza struktury bezrobocia pod kątem wieku bezrobotnych pokazuje, iż na przestrzeni lat 2005-2007 dominującą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym (25-54 lat). Udział tej grupy wiekowej kształtował się na poziomie powyżej 60%.

Tabela 12. Struktura bezrobocia wg wykształcenia

| <b>Wyszczególnienie</b>                   | <b>2005</b> | <b>2006</b> | <b>2007</b> |
|---|-------------|-------------|-------------|
| wyższe                                    | 96          | 109         | 95          |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 3           | 4           | 5           |
| policealne średnie zawodowe               | 555         | 443         | 355         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 18          | 16          | 17          |
| ogólnokształcące                          | 186         | 294         | 246         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 6           | 11          | 12          |
| zasadnicze                                | 1313        | 1015        | 694         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 42          | 37          | 34          |
| podstawowe i gimnazjalne                  | 940         | 872         | 656         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 30          | 32          | 32          |

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Białobrzegach

Biorąc pod uwagę wykształcenie najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym i podstawowym. Łączny udział procentowy tych dwóch grup kształtował się na poziomie ok. 70%.



Tabela 13. Struktura bezrobocia według czasu pozostawania bez pracy

| <b>Wyszczególnienie</b>                   | <b>2005</b> | <b>2006</b> | <b>2007</b> |
|---|-------------|-------------|-------------|
| do 1 m-ca                                 | 151         | 122         | 173         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 5           | 4           | 8           |
| 1-3 m-cy                                  | 336         | 253         | 233         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 11          | 9           | 11          |
| 3-6 m-cy                                  | 384         | 262         | 185         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 12          | 10          | 9           |
| 6-12 m-cy                                 | 364         | 349         | 279         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 12          | 13          | 14          |
| 12-24 m-cy                                | 468         | 501         | 290         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 15          | 18          | 14          |
| pow. 24 m-cy                              | 1987        | 1246        | 886         |
| udział w ogólnej liczbie bezrobotnych (%) | 64          | 46          | 43          |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Białobrzegach

Biorąc pod uwagę czas pozostawania bez pracy najliczniejszą grupę stanowiły osoby nie mogące znaleźć zatrudnienia przez okres powyżej 24 miesięcy. Zauważyć jednak można, że ich udział znacznie zmalał w stosunku do roku 2005.

Następna tabela zawiera zestawienie wszystkich przedstawionych powyżej cech bezrobocia w rozbiciu na gminy- pokazując najliczniejsze grupy.

Tabela 14. Zestawienie cech bezrobocia w rozbiciu na gminy (najliczniejsze grupy) na koniec III kwartału 2007 roku.

| <b>Cecha</b>                | <b>Gmina</b>     |                  |                           |                           |                  |                  |
|-----------------------------|------------------|------------------|---------------------------|---------------------------|------------------|------------------|
|                             | Białobrzegi      | Błotnica         | Promna                    | Radzanów                  | Stromiec         | Wyśmierzyce      |
| przewaga kobiet /mężczyzn   | kobiety (54%)    | kobiety (54%)    | kobiety (53%)             | kobiety (56%)             | mężczyźni (53%)  | mężczyźni (51%)  |
| Wiek                        | 25-54 roku życia | 25-54 roku życia | 25-54 roku życia          | 25-54 roku życia          | 25-54 roku życia | 25-54 roku życia |
| Wykształcenie               | zasadnicze       | podstawowe       | zasadnicze/<br>podstawowe | zasadnicze/<br>podstawowe | podstawowe       | podstawowe       |
| Czas pozostawania bez pracy | pow. 24-m-cy     | pow. 24-m-cy     | pow. 24-m-cy              | pow. 24-m-cy              | pow. 24-m-cy     | pow. 24-m-cy     |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Białobrzegach

Szczegółowa analiza każdej z gmin potwierdziła tendencje panującą w całym powiecie.

Bezrobocie w powiecie charakteryzuje się:

- w czterech spośród sześciu gmin powiatu dominującą grupę stanowią kobiety. Bezrobocie wśród kobiet determinuje wiele czynników. Jednak najważniejszy z nich spowodowany jest wyłączeniem kobiet z życia zawodowego w związku z macierzyństwem. W środowisku wiejskim panuje pogląd, że miejsce kobiety jest w domu. Jest ona postrzegana przede wszystkim jako strażniczka domowego ogniska, jako przykładna żona i matka. Pocieszające jest to, że coraz częściej w mentalności ludzi żyjących na wsi dopuszcza się zawodowe spełnianie kobiet. Kolejnym problemem jest niski poziom wykształcenia. Większość kobiet posiada wykształcenie, co najwyżej zasadnicze;
- dominującą grupą, jeśli chodzi o wiek bezrobotnych stanowią osoby w wieku produkcyjnym czyli od 25 do 54 roku życia. Problem ze znalezieniem pracy przez osoby z tej grupy wiekowej wynika z braku odpowiedniego wykształcenia. Są to głównie osoby, które trudniły się pracą w rolnictwie lub pracowały w zlikwidowanych zakładach. Obecnie na skutek braku odpowiednich kwalifikacji mają poważne problemy ze znalezieniem stałego miejsca zatrudnienia;
- niestety ciągle bolączką społeczności wiejskiej jest niski poziom wykształcenia. Większość bezrobotnych posiada wykształcenie, co najwyżej zasadnicze. Jest to zdecydowanie za mało, by liczyć na dobrze płatną i rozwojową pracę. Obecnie pracodawcy stawiają głównie na wykwalifikowany, przeszkolony personel;
- wśród bezrobotnych zamieszkujących powiat białobrzeski najliczniejszą grupę stanowią osoby, które pozostają bez stałego zatrudnienia powyżej 24 miesięcy. Jest to cecha bezrobocia bardzo niekorzystna. Tak długotrwałe pozostawanie bez stałego zajęcia, a co za tym idzie źródła utrzymania powoduje frustrację oraz poczucie bezsilności wśród społeczności. To z kolei stanowi „solidny” fundament do rozwijania się patologii.

### **Programy aktywizacji bezrobotnych**

Bezrobotni z terenu powiatu białobrzeskiego mogli w latach 2006-2007 skorzystać z programów mających na celu ułatwienie im odnalezienia się na rynku pracy.

Były to dwa moduły programowe wdrażane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich, Działanie 1.2 „Perspektywy dla młodzieży” oraz Działanie 1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia”.

W ramach działania 1.2 uruchomiono program „Witaj w pracy”, który skierowany był do osób młodych, wkraczających dopiero na rynek pracy. W ramach modułu beneficjenci mogli skorzystać ze staży, bezpłatnego doradztwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy. Chętni do podjęcia działalności gospodarczej mogli ubiegać się o bezzwrotną dotację na jej rozpoczęcie. Była to kwota 11.000 zł. Wymagany był wkład własny w wysokości 20% wartości, na jaką opiewał opracowany przez bezrobotnego biznesplan.

W ramach działania 1.3 uruchomiono program „Bądź aktywny” skierowany do osób w wieku powyżej 25-tego roku życia, długotrwale bezrobotnych (jednak nie dłużej niż przez 24-m-ce).

W ramach modułu osoby bezrobotne objęte zostały poradnictwem zawodowym oraz pośrednictwem pracy. Mogli brać udział w organizowanych szkoleniach. Oferowano im podejmowanie pracy w ramach przygotowania zawodowego. Podobnie jak w przypadku modułu „Witaj w pracy” bezrobotni mogli otrzymać bezzwrotną dotację na podjęcie działalności gospodarczej.

Obydwa programy cieszyły się ogromnym zainteresowaniem. W ramach każdego z modułów udział wzięło odpowiednio: Działanie 1.2 – 216 osób, Działanie 1.3 – 155 osób. Dotacje na rozpoczęcie działalności otrzymało w sumie 40 osób.

W nowym okresie programowania 2007-2013 przygotowywane są kolejne podobne charakterem projekty finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

### **6.3. Warunki mieszkaniowe**

Sprawy zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych to w całości zadania własne samorządów gminnych. Ogół zasobów mieszkaniowych na obszarze powiatu na koniec 2006r. wynosił około 10 861 mieszkań, zajmowały powierzchnię użytkową 835 256 m<sup>2</sup>, a średnia powierzchnia jednego mieszkania wynosiła 76,9 m<sup>2</sup> (w przeliczeniu na 1 mieszkańca przypadało 24,9 m<sup>2</sup>). W mieszkaniach znajdowało się przeciętnie 3,6 izby, a na jedną izbę przypadało 1,16 osoby (na jedno mieszkanie przypadało 3 osoby).

Liczba mieszkań będących własnością spółdzielni mieszkaniowych wynosiła 1 013 lokali, gmin – 247, osób fizycznych – 9 512, zakładów pracy – 70, innych podmiotów – 19.

Zasoby mieszkaniowe powiatu to w większości mieszkania indywidualne i gospodarstwa rolne, które stanowią aż 87% ogółu zasobów mieszkaniowych. Uzupełnienie stanowi zabudowa jednorodzinna oraz małe domy wielorodzinne. W III kwartale 2007r. oddano do użytku 65 mieszkań o przeciętnej powierzchni użytkowej około 131 m<sup>2</sup>.

### **6.4. Bezpieczeństwo publiczne**

#### ***Straż pożarna***

Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej z siedzibą w Białobrzegach zatrudnia 44 strażaków oraz 32 strażaków w Jednostce Ratowniczo-Gaśniczej, która wchodzi w jej skład. W większości są to aspiranci i podoficerowie. Obszar działania obejmuje 6 gmin powiatu białobrzeskiego. Jej działania skupione są na ochronę ludności i środowiska naturalnego, walkę z pożarami, klęskami żywiołowymi, różnymi zagrożeniami miejscowymi.

Działania ratowniczo – gaśnicze prowadzone są na obszarze powiatu przy współdziałaniu Ochotniczych Straży Pożarnych w ilości 44 jednostek: 34 typu S i 10 typu M. Jednakże w szczególności udział bierze 9 jednostek OSP, które włączone są do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego:

- Stawiszyn (gm. Białobrzegi),
- Pnie (gm. Promna),

- Przybyszew (gm. Promna),
- Olszamy (gm. Promna),
- Stara Błotnica (gm. Stara Błotnica),
- Stromiec (gm. Stromiec),
- Boże (gm. Stromiec),
- Radzanów (gm. Radzanów),
- Wyśmierzyce (gm. Wyśmierzyce).

W oparciu o ten system zorganizowana jest ochrona przeciwpożarowa na obszarze całego powiatu.

Bardzo dobrze wyposażone są jednostki OSP należące do KSRG w porównaniu do pozostałych. Każda jednostka wyposażona jest w samochód gaśniczy średni i samochód gaśniczy ciężki oraz bojowy. Ponadto na stanie posiadają m.in. piły spalinowe do drewna i cięcia betonu oraz stali, motopompy pływające, agregat prądotwórczy, zestaw uniwersalnych narzędzi ratowniczych, aparaty nadciśnieniowe.

Na terenie powiatu białobrzeskiego nie występują zakłady stwarzające duże lub zwiększające zagrożenie powstania poważnej awarii przemysłowej. Do zakładów stwarzających zagrożenie pochodzące od przetwarzających materiały niebezpieczne zaliczyć można:

- Frubella Processing sp. z o.o. w Białobrzegach (amoniak w instalacji chłodniczej w ilości 4 ton),
- Dystrybucja Gazu Płynnego „Bracia Maliszewscy” w Woli Fałęcice, Promnej (gaz propan-butan magazynowany jest w 3 zbiornikach o pojemności 4,85 m<sup>3</sup> i w 1 zbiorniku o pojemności 55 m<sup>3</sup>; łączna ilość gazu znajdująca się na terenie rozlewni – 35 ton),
- Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „SELON” w Wyśmierzycach (4 tony amoniaku znajdujące się w instalacji chłodniczej),
- PVG Polska sp. z o.o. w Kolonii Promnej (zakład magazynuje 60 ton nafty używanej jako paliwo do przenośnych piecyków ogrzewczych),

Potencjalne zagrożenie pożarowe może powstać w Zakładzie Przetwórstwa Alkoholu „WIRASET” s.j. w Kolonii Promnej. W zakładzie magazynowany jest spirytus surówkowy, odwodniony oraz cykloheksan stosowany do odwadniania w ilościach: spirytus - 376,2 tony oraz cykloheksan – 4,41 tony.

Na obszarze powiatu znajduje się 20 stacji paliw płynnych i gazowych oraz rozlewnia gazu płynnego.

Zagrożenia pochodzące od substancji niebezpiecznych mogą powstać na skutek awarii lub katastrof środków transportu drogowego przewożących substancje niebezpieczne.

Na terenie powiatu znajduje się 1 mogilnik w miejscowości Cecylówka (gmina Stromiec). Na terenie mogilnika magazynowane są przeterminowane środki ochrony roślin oraz farmaceutyki umieszczone w betonowych studzienkach. Zmagazynowanych jest aż 5 ton substancji.

Lasy zlokalizowane na terenie Nadleśnictwie Dobieszyn zaliczane są do I kategorii zagrożenia pożarowego lasów i zajmują powierzchnię 7761,49 ha. Na obszarze nadleśnictwa występują dwie strefy zagrożenia pożarowego:

- Strefa dużego zagrożenia pożarowego: Grabowy Las, Ksawerów, Zawady,
- Strefa małego zagrożenia pożarowego: Mikówka, Sucha, Turno.

Zagrożenie powodziowe na terenie powiatu występuje wzdłuż koryta rzeki Pilicy, która przepływa przez jego obszar na długości 35 km. Zagrożenie powodziowe występuje w następujących gminach: Wyśmierzyce, Promna, Białobrzegi, Stromiec. Bezpośrednie zagrożenie jest dla 8 miejscowości. Do ewakuacji przewidzianych jest 37 gospodarstw, w których zamieszkuje 191 osób. Powierzchnia terenów zalewowych wynosi 2060 ha.

W pierwszym półroczu 2007r. na terenie powiatu białobrzeskiego zanotowano ogółem 274 zdarzeń, w tym 86 pożarów, 184 miejscowych zagrożeń i 4 alarmy fałszywe.

Tabela 15. Liczba zdarzeń na terenie powiatu białobrzeskiego w latach 2006-2007

| Rodzaj zdarzenia            | Rok        |            |
|-----------------------------|------------|------------|
|                             | 2006       | 2007       |
| Pożarów ogółem              | 222        | 132        |
| Miejscowe zagrożenia ogółem | 268        | 343        |
| Alarmy fałszywe             | 7          | 7          |
| <b>Ogółem zdarzenia</b>     | <b>497</b> | <b>482</b> |

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Białobrzegach

Najwięcej pożarów powstało na terenie gmin: Białobrzegi i Stromiec – łącznie 47%, a zdecydowanie najmniej w gminach: Radzanów i Wyśmierzyce – łącznie 12%. Częstotliwość występowania małych pożarów jest większa niż średnich i dużych, ponieważ stanowią one aż 76% wszystkich pożarów na terenie powiatu.

Zdecydowanie więcej występuje miejscowych zagrożeń, których w I półroczu zanotowano 184. Najwięcej powstało w gminach: Białobrzegi – 55% i Promna – 15%, a najmniej w gminach: Radzanów i Wyśmierzyce – 2%.

Według danych KP PSP w Białobrzegach najczęstszą przyczyną powstania pożarów są podpalenia umyśle, które stanowią 58% ogólnej ilości pożarów. Przyczyny nieustalone stanowią 15% ogólnej ilości pożarów. Najmniej pożarów powstaje w skutek nieprawidłowej eksploatacji urządzeń i instalacji elektrycznych. Natomiast ilość miejscowych zagrożeń jest większa niż pożarów. W 2007r. przez powiat białobrzeski przeszły dwa silne wiatry, które spowodowały trzykrotny wzrost liczby interwencji w stosunku do lat ubiegłych. Ponad 15% ogólnej ilości miejscowych zagrożeń stanowią zdarzenia spowodowane niezachowaniem zasad bezpieczeństwa w ruchu środków transportu głównie na drodze krajowej nr 7.

### **Policja**

Na terenie powiatu białobrzeskiego funkcjonują cztery komisariaty policji w gminach: Promna, Stara Błotnica, Stromiec i Wyśmierzyce oraz posterunek policji w gminie Radzanów.

Komenda Powiatowa Policji w Białobrzegach aktualnie posiada 64 etaty policyjne i 10 etatów cywilnych. Komenda Powiatowa wyposażona jest w 10 stanowisk komputerowych, stanowisko dostępne bez urządzenia szyfrującego oraz z urządzeniem szyfrującym. Ogólny stan pojazdów służbowych Komendy Powiatowej i Posterunków Policji wynosi 16 samochodów.

Tabela 16. Stan wyposażenia jednostek Policji na terenie powiatu białobrzegskiego

| Jednostka   | Typ i marka samochodu   |
|---|---|
| Referat Patrolu Interwencyjnego KPP w Białobrzegach | Polonez HPH H165<br>Polonez HPH H171<br>OPEL Astra HPH H173<br>VWT4 HPH H67                           |
| Sekcja ruchu drogowego KPP w Białobrzegach          | Renault Megane HPH H170<br>Ford WOS 0501<br>Motocykl Honda HPH M039<br>Motocykl Yamacha-M027          |
| Sekcja kryminalna KPP w Białobrzegach               | Polonez HPH H168<br>Polonez WZW H938<br>Polonez WSK E658<br>Opel Astra WLSA028<br>Opel Vectra WR05055 |
| Wyśmierzyce   | Polonez HPH H175  |
| Stromiec  | Polonez HPH H177  |
| Stara Błotnica                                      | Daewoo Lanos HPH H178   |
| Promna  | Daewoo Lanos HPH H179   |
| Białobrzegi   | Polonez HPH H164  |

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Białobrzegach

Według statystyk policyjnych na obszarze działania Komendy Powiatowej Policji w Białobrzegach do końca października 2007r. łącznie stwierdzono 728 przestępstw (w tym nieletni dokonali 60 czynów przestępczych). Dynamika wykrywalności przestępstw na terenie powiatu do końca października 2007r. wynosiła 33%, natomiast próg wszczęcia postępowania karnego wynosi 83%.

Tabela 17. Zestawienie statystyczne do końca października 2007r. na terenie powiatu białobrzegskiego w wybranych rodzajach przestępstw

| Rodzaj przestępstwa    | wszczęte |      |      | stwierdzone |      |       | wykrywalność |      |
|------------------------|----------|------|------|-------------|------|-------|--------------|------|
|                        | 2006     | 2007 | Dyn. | 2006        | 2007 | Dyn.  | 2006         | 2007 |
| Kradzież cudzej rzeczy | 173      | 134  | 77,4 | 166         | 130  | 78,3  | 19,8         | 26,5 |
| Kradzież samochodu     | 8        | 7    | 87,5 | 8           | 8    | 100   | 22,2         | 37,5 |
| Kradzież z włamaniem   | 82       | 66   | 80,5 | 67          | 72   | 107,5 | 25           | 32,4 |

|                         |            |            |             |            |            |             |             |             |
|-------------------------|------------|------------|-------------|------------|------------|-------------|-------------|-------------|
| Rozbój, wymuszenie      | 6          | 13         | 217,7       | 21         | 15         | 71,7        | 81          | 60          |
| Bójka, pobicie          | 10         | 12         | 120         | 13         | 11         | 84,6        | 69          | 90,9        |
| Uszkodzenie rzeczy      | 27         | 30         | 111,1       | 20         | 23         | 115         | 45          | 47,8        |
| <b>Razem kryminalne</b> | <b>444</b> | <b>429</b> | <b>96,6</b> | <b>488</b> | <b>472</b> | <b>96,7</b> | <b>48,7</b> | <b>61,6</b> |
| Narkotyki               | 3          | 4          | 133,3       | 23         | 44         | 191,3       | 100         | 97,7        |
| Korupcja                | 0          | 4          | -           | -          | 2          | -           | -           | 100         |
| Art. 178a kk            | 181        | 157        | 86,7        | 204        | 179        | 87,7        | 100         | 100         |
| Gospodarcze             | 25         | 42         | 168         | 51         | 30         | 58,8        | 96,1        | 80          |
| <b>Ogółem</b>           | <b>713</b> | <b>709</b> | <b>99,4</b> | <b>754</b> | <b>728</b> | <b>96,5</b> | <b>67,5</b> | <b>73,8</b> |

*Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Białobrzegach*

Komenda Powiatowa Policji w Białobrzegach nie prowadzi statystyki dotyczącej liczby przestępstw i wykrywalności w rozbiciu na poszczególne gminy powiatu białobrzeskiego.

Na drogach nadzorowanych przez Referat Ruchu Drogowego w Białobrzegach do końca października 2007r. zaistniało 21 wypadków drogowych (na drogach wojewódzkich i powiatowych) oraz 120 kolizji drogowych (na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych).

## 6.5. Opieka zdrowotna

Fundamentalnym celem podstawowej opieki zdrowotnej jest poprawa i zachowanie stanu zdrowia społeczności lokalnej, która zamieszkuje dany obszar.

Na terenie powiatu białobrzeskiego za opiekę zdrowotną i ochronę zdrowia odpowiedzialnych jest 7 placówek podstawowej opieki zdrowotnej:

- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Promnej z siedzibą w Fałęcicach (zatrudnia 3 lekarzy medycyny, 1 lekarza stomatologa i 4 pielęgniarki dyplomowane):
  - Ośrodek Zdrowia w Fałęcicach,
  - Ośrodek Zdrowia w Przybyszewie,
- Samodzielny Publiczny Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Białobrzegach (zatrudnia 32 lekarzy medycyny, 20 pielęgniarek dyplomowanych, 1 położną),
- Miejsko-Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Białobrzegach (zatrudnia 7 lekarzy medycyny, 1 lekarza stomatologa, 1 położną),
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Starej Błotnicy (zatrudnia 2 lekarzy medycyny, 1 lekarza stomatologa, 1 położną),
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wyśmierzycach (zatrudnia 2 lekarzy medycyny, 1 lekarza stomatologa, 4 pielęgniarki dyplomowane, 1 położną):

- Przychodnia Rejonowa w Wyśmierzycach,
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Kostrzynie,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzanowie (zatrudnia 2 lekarzy medycyny, 1 lekarza stomatologa),
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Stromcu (zatrudnia 2 lekarzy medycyny i 3 pielęgniarki):
  - Gminny Ośrodek Zdrowia w Stromcu,
  - Wiejski Ośrodek Zdrowia w Dobieszynie.

Ponadto na terenie powiatu występują również inne placówki zdrowotne o charakterze niepublicznym, które mają na celu ochronę zdrowia. Wśród nich można wyróżnić:

- DENTAL MEDICAL VARSOVIA sp. z o.o. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Oddział w Białobrzegach,
- Prywatna Przychodnia Stomatologiczno-Lekarska w Białobrzegach,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lekarz Rodzinny w Wyśmierzycach,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Stomatologiczna ADAMÓW w Promnej.

Na terenie powiatu funkcjonuje Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Białobrzegach. Zajmuje się ona leczeniem takich schorzeń jak: choroby zakaźne układu pokarmowego, gruźlica, inne choroby bakteryjne, wirusowe gorączki i gorączki krwotoczne, wirusowe zakażenia ośrodka układu nerwowego oraz zakażenia przenoszone drogą płciową.

Samodzielny Publiczny Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Białobrzegach realizuje swoje działania w oparciu o następujące jednostki organizacyjne:

- Przychodnię Rejonową z:
  - poradnią lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
  - gabinetem pielęgniarki i położnej środowiskowej rodzinnej,
  - gabinetem medycyny szkolnej,
  - ambulatorium ogólnym,
- Przychodnię specjalistyczną opieki zdrowotnej z pracownikami i poradniami:
  - rehabilitacyjną,
  - fizykoterapii,
  - kinezyterapii,
  - chirurgii ogólnej,
  - dermatologiczną,
  - diabetologiczną,
  - gruźlicy i chorób płuc,
  - kariologiczną,
  - okulistyczną,



- onkologiczną,
  - psychologiczną,
  - otolaryngologiczną,
  - zdrowia psychicznego,
  - diagnostyki laboratoryjnej,
  - pracownią RTG,
- Pogotowiem Ratunkowym z:
- ambulatorium chirurgicznym,
  - zespołem wyjazdowym reanimacyjnym i wypadkowym.

Samodzielny Publiczny Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Białobrzegach świadczy swoje usługi w oparciu o wyżej wymienione jednostki organizacyjne m.in. w zakresie chorób oka, skóry, ucha, układu krążenia, oddechowego, trawiennego, chorób zakaźnych, ciąży i porodu, zwalczania nowotworów, urazów, zaburzeń psychicznych i przemiany metabolicznej.

W 2007r. ta placówka zdrowotna świadczyła usługi po uprzednim podpisaniu kontraktów z Narodowym Funduszem Zdrowia. Wśród nich wyróżniamy:

- nocna i świąteczna ambulatoryjna opieka lekarska i pielęgniarska,
- nocna i świąteczna wyjazdowa opieka lekarska i pielęgniarska,
- ambulatoryjne leczenie specjalistyczne,
- fizjoterapeutyczne zabiegi ambulatoryjne,
- udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie:
  - podstawowej opieki zdrowotnej realizowanej przez lekarza i pielęgniarki w środowisku nauczania i wychowania,
  - ambulatoryjnej i wyjazdowej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej,
- pomoc doraźna i transport medyczny,
- świadczenia zdrowotne w zakresie chirurgii, okulistyki, onkologii, zdrowia psychicznego,
- profilaktyczne programy zdrowotne.

W 2008r. SPSZOZ w Białobrzegach planuje się przeprowadzić modernizację pomieszczeń w celu dostosowania ich do wymogów higieniczno-sanitarnych. Ponadto zostanie zakupiony nowy sprzęt medyczny i specjalistyczny.

Co do tzw. otoczenia służby zdrowia to niewątpliwie bardziej utrudniony dostęp do usług świadczonych przez apteki miała i wciąż ma ludność zamieszkująca poza największymi ośrodkami powiatu. Obecnie na terenie każdej z gmin powiatu znajduje się co najmniej 1 apteka oraz 4 na obszarze miasta Białobrzegi.

## **6.6. Opieka społeczna**

Pomoc społeczna ma umożliwić osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, z którymi sami nie są w stanie walczyć i pokonać ich przy wykorzystaniu własnych możliwości, zasobów i uprawnień.

Na obszarze powiatu białobrzeskiego zagadnieniami pomocy społecznej zajmują się placówki: 2 Miejsko-Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej oraz

4 Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w poszczególnych gminach, a także Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie z siedzibą w Białobrzegach.

Wszystkie ośrodki pomocy społecznej świadczą pomoc w formie świadczeń pieniężnych, oferują również wsparcie w naturze i pomoc usługową w postaci prac socjalnych bądź usług opiekuńczych. Pomoc przyznawana jest przede wszystkim z powodu ubóstwa, bezrobocia, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, klęsk żywiołowych, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, narkomanii oraz alkoholizmu.

Według danych na I półroczu 2007r. na obszarze powiatu z pomocy społecznej korzystało 1251 rodzin.

Tabela 18. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w I półroczu 2007r. w powiecie białobrzeskim

| Lp.       | Wyszczególnienie     | Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia w trybie decyzji |
|-----------|----------------------|--|
| 1.        | gm. Białobrzegi      | 428  |
| 2.        | gm. Wyśmierzyce      | 90   |
| 3.        | gm. Promna           | 31   |
| 4.        | gm. Radzanów         | 195  |
| 5.        | gm. Stromiec         | 333  |
| 6.        | gm. Stara Błotnica   | 174  |
| <b>7.</b> | <b>Powiat ogółem</b> | <b>1251</b>  |

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych ze Starostwa Powiatowego w Białobrzegach

Osobom, które objęte są pomocą społeczną, udzielana jest pomoc w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, dożywiania dzieci w szkole. Wszystkie ośrodki pomocy społecznej zlokalizowane na terenie powiatu białobrzeskiego realizują zadania, które wynikają z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o dodatkach mieszkaniowych, o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o zaliczce alimentacyjnej i postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych.

Najbardziej powszechną i znaczącą formą świadczeń są zasiłki celowe, które przyznawane są jednorazowo na pokrycie podstawowych potrzeb takich jak: koszty pogrzebu, posiłki, opał, koszt świadczeń zdrowotnych, odzież, pokrycie wydatków powstałych wyniku różnych zdarzeń losowych. Owe świadczenia mogą być przyznawane w postaci zasiłku pieniężnego bądź w naturze.

Spółeczności lokalnej powiatu nie są obce takie problemy jak alkoholizm, bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, konieczność ochrony macierzyństwa, z którymi muszą borykać się na co dzień. Innym dotkliwym problemem z jakim muszą „walczyć” mieszkańcy powiatu i jego władze to trudna sytuacja rodzin wielodzietnych, niepełnych i osób niepełnosprawnych.

Problem ubóstwa wiąże się bezpośrednio z problemem bezrobocia, co najlepiej można zaobserwować na przykładzie zasiłków okresowych, które

przyznaje się głównie rodzinom osób bezrobotnych. Na dożywanie dzieci w szkołach gminy wydały łącznie kwotę w wysokości 184 051 zł

Na terenie powiatu białobrzeskiego funkcjonuje **Dom Pomocy Społecznej w miejscowości Niedabyl** (gmina Stromiec), który został powołany w 1984r. Jest on przeznaczony dla osób niesprawnych intelektualnie. Dysponuje 48 miejscami. W ośrodku wychowankowie mają zapewnioną całodobową opiekę kadry medycznej, która czuwa nad ich bezpieczeństwem oraz zaspakajaniem potrzeb biologicznych i psychospołecznych. Opieka nad chorymi ma im zapewnić poczucie bezpieczeństwa. Dobrze i funkcjonalnie wyposażone pokoje, zmniejszają stres związany z opuszczeniem domu rodzinnego. Istotę dobrego samopoczucia stanowi dobroć, życzliwość, opiekuńczość, poświęcenie oraz okazane zainteresowanie, które jest udziałem całego personelu.

Do chwili obecnej przeprowadzono szereg działań mających na celu podniesienie standardu, oraz zapewnienie większego komfortu i bezpieczeństwa podopiecznych. Drugi etap prac polegający na jego rozbudowie i modernizacji przewidziany jest na najbliższe lata. Początkowo Dom specjalizował się głównie w opiece nad dziećmi upośledzonymi umysłowo i fizycznie stopniowo zaczął się przekształcać w Dom dla osób niesprawnych intelektualnie.

W 2006r. na terenie powiatu zostały utworzone **Warsztaty Terapii Zajęciowej w miejscowości Olszynka**. WTZ zostały utworzone z inicjatywy Stowarzyszenia "Rodzina Policyjna" z Warszawy, które to Stowarzyszenie prowadzi działalność Warsztatów. Koszty związane z utworzeniem placówki zostały pokryte przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Starostwo Powiatowe w Białobrzegach. Bieżąca działalność Warsztatu finansowana jest ze środków PFRON. Duże znaczenie dla utworzenia Warsztatów miała przychylność NSZZ Policjantów woj. mazowieckiego, który nieodpłatnie udostępnił budynek przeznaczony dla WTZ. Jest to pierwszy WTZ zlokalizowany na terenie powiatu białobrzeskiego. Ich zadaniem jest stworzenie osobom niepełnosprawnym i niezdolnym możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. W nowoutworzonym WTZ terapia zajęciowa odbywa się w 6 pracowniach: gospodarstwa domowego, technicznej, ceramicznej, plastycznej, szycia i haftu, komputerowej pod okiem wykwalifikowanej kadry. Warsztat przewidziany został do terapii 30 osób niepełnosprawnych, głównie intelektualnie i ruchowo.

#### Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Białobrzegach

Na obszarze powiatu problemem pomocy społecznej zajmują się również Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie z siedzibą w Białobrzegach. Zostało ono powołane w 1998r. na mocy uchwały Rady Powiatu Nr III/12/98 w celu wykonywania zadań powiatu w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Zajmuje się organizacją opieki w rodzinach zastępczych oraz udziela pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci. Udziela on również pomocy na usamodzielnienie pełnoletnim wychowankom z rodzin zastępczych oraz wychowankom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze i resocjalizacyjne. Kieruje nieletnich do placówek opiekuńczo-wychowawczych, którzy pozbawieni są całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej zapewniających dzienną lub całodobową, ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie umieszczonym w nich dzieciom.

Ponadto do zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie należy:

- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach,
- udzielanie wsparcia w formie porad prawnych, psychologa i pracownika socjalnego w ramach Specjalistycznego Poradnictwa Rodzinnego,
- pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, które otrzymały status uchodźcy,
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym,
- prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej,
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,
- doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu.

Innym priorytetem działań PCPR jest udzielanie dofinansowań do uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych oraz likwidacja barier funkcjonalnych (architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych). Realizacja zadań w ramach rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych PCPR odbywa się przy udziale środków PFRON. Ponadto instytucja ta podejmuje działania, które mają zmierzać do ograniczenia skutków niepełnosprawności i przestrzegania praw tych osób. Współpracuje ona z fundacjami, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie ich rehabilitacji społecznej.

Turnusy dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów są aktywną formą rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Turnusy mogą mieć charakter ogólnousprawniający lub specjalistyczny np. szkoleniowy.

## **6.7. Oświata i wychowanie**

Na obszarze powiatu białobrzeskiego funkcjonują zespoły szkół publicznych, w których młodzież kształci się w następujących typach szkół:

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Białobrzegach - kształcący w oddziałach:
  - Liceum Profilowane 3-letnie:
    - zarządzanie informacją,
    - ekonomiczno-administracyjny,

- rolniczo-spożywczy,
- usługowo-gospodarczy,
- Technikum Ekonomiczne 4-letnie,
- Technikum Hotelarstwa 4-letnie,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa 2 i 3-letnia,
- Liceum Ogólnokształcące im. Armii Krajowej w Białobrzegach – kształcące w profilach:
  - humanistyczny,
  - matematyczno-geograficzny,
  - biologiczno-chemiczny,
  - europejski,
  - ekologiczny.

Ogólna liczba miejsc w powyższych placówkach oświatowych wynosi 1 465 a izb lekcyjnych – 41. W roku szkolnym 2006/2007 w tych placówkach naukę pobierało 1 239 uczniów. Liczba zatrudnionych w nich nauczycieli wynosi 106 osób.

Ponadto w strukturach Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Białobrzegach w Zasadniczej Szkole Zawodowej od 1995r. działają szkoły Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Nauka w szkołach TWP to atrakcyjny sposób na zdobycie wiedzy, zawodu i dodatkowych kwalifikacji. Słuchacze zdobywają wiedzę w Szkole Policealnej dla Dorosłych, kształcącej w zawodach technik informatyk i technik rachunkowości, Uzupełniającym Liceum Ogólnokształcącym i Technikum Uzupełniającym dla Dorosłych, kształcące w zawodach technik mechanik i technik handlowiec. Zajęcia edukacyjne prowadzone są w formie konsultacji i odbywają się co 2 tygodnie w soboty i niedziele, co umożliwia słuchaczom pogodzenie nauki z pracą zawodową. Oferując naukę zarówno w szkołach na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej, jak i w szkole policealnej, placówka odpowiada na potrzeby edukacyjne młodego pokolenia. Uwzględnia też potrzeby rynku pracy, aby umożliwić absolwentom zatrudnienie w wybranym, atrakcyjnym dla nich zawodzie.

Szkoły TWP w Białobrzegach są miejscem wizyt studyjnych w ramach programu "Socrates/Arion", w których uczestniczą nauczyciele i dyrektorzy placówek oświatowych między innymi z Portugalii, Holandii, Norwegii, Hiszpanii i Francji wysoko oceniając bazę dydaktyczną i ofertę edukacyjną szkoły.

Szkoły TWP dla Dorosłych i Centrum Edukacyjne funkcjonuje również jako Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Wyśmierzycach i Adamowie oraz Policealna Szkoła dla Dorosłych TWP w Adamowie. Ogólna liczba słuchaczy wynosi 218, a nauczycieli – 60 osób.

Obecnie większość placówek oświatowych znajdujących się na obszarze powiatu białobrzeskiego posiada dobre warunki do nauczania. Znajdujące się w nich pracownie specjalistyczne są nowoczesnie wyposażone. Mimo bieżących działań inwestycyjnych placówek szkolnych istnieje ciągła potrzeba ich modernizacji. Baza sportowa na chwilę obecną odpowiada wymaganym standardom, ponieważ każda szkoła ponadgimnazjalna posiada salę gimnastyczną. W najbliższych latach zostanie wybudowana hala sportowa przy Liceum Ogólnokształcącym w Białobrzegach oraz kompleksowe boisko przy

Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych wyposażone w boisko do siatki, piłki nożnej, skocznię oraz bieżnię.

Aktualna baza oświatowa jest bazą dostosowaną do potrzeb i wymaganych standardów. Prowadzonym modernizacjom bazy oświatowej w ubiegłych latach towarzyszył rozwój kształcenia młodzieży i doskonalenia kadr pod intensywnie zmieniające się potrzeby powiatu i regionu. W chwili obecnej szkoły ponadgimnazjalne dostosowują profil kształcenia uczniów do wymogów i potrzeb rynku pracy, dzięki czemu uczniowie mogą zdobyć taki zawód, który po ukończeniu szkoły pozwoli im znaleźć dobrą pracę. Szkoły te pragną odpowiedzieć na potrzeby lokalnego rynku i dlatego zachęcają młodych ludzi szerokim wyborem profili kształcenia. Ponadto szkoły te dają możliwości osobom dorosłym na uzupełnienie wykształcenia.

Na terenie powiatu funkcjonuje system stypendialny, w ramach którego uczniowie szkół ponadgimnazjalnych mogą ubiegać się o dofinansowanie w celu kontynuowania nauki w oparciu o stypendia unijne. Stypendia są przyznawane na całkowite lub częściowe pokrycie kosztów zakwaterowania na stancji, posiłków w stołówce szkolnej, zakupu podręczników, czesnego za naukę, biletu miesięcznego. Starostwo Powiatowe w Białobrzegach przystąpiło ponownie do konkursu ogłoszonego przez Mazowieckiego Kuratora Oświaty na realizację rządowego programu wspierania postępowania i realizacji regionalnych lub lokalnych programów wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2007 roku. Program jest adresowany do uczniów wszystkich typów szkół i placówek z terenu województwa mazowieckiego, pochodzących z rodzin ubogich potrzebujących szczególnego wsparcia. Wydział Edukacji, Zdrowia, Kultury i Sportu Starostwa Powiatowego w Białobrzegach złożył sześć wniosków z czego pięć z nich zostało rozpatrzone pozytywnie i przyznano im wnioskowane dofinansowanie:

- *Łyk wyższej matematyki* - LO Białobrzegi (projekt ma na celu zapoznanie uczniów z elementami analizy matematycznej. Udział w zajęciach poszerzy horyzonty myślowe młodzieży, zakres posiadanej wiedzy, pozwoli rozwijać zainteresowania matematyczne, przygotuje do udziału w konkursach i olimpiadach),
- *Młodzi Europejczycy z Białobrzegów poznają Paryż* - LO Białobrzegi (uczniowie poznają historię, zabytki, pogłębią wiedzę o stolicy Francji, udoskonalą umiejętności językowe, poszerzą słownictwo. Wykorzystają zdobytą wiedzę w praktyce - zwiedzając miasto),
- *Z sympatią do szkoły* - LO Białobrzegi (organizacja zajęć integracyjnych pozwoli młodzieży poznać siebie i swoich kolegów, swobodnie czuć się w zespole klasowym i szkole. Celem zajęć jest rozładowanie negatywnych emocji, wzrost poczucia własnej wartości, wiara we własne możliwości),
- *Poznanie znaków kultury inwestycja w rozwój osobowy człowieka* - LO Białobrzegi (program obejmuje zajęcia, które przybliżają sens istnienia człowieka w kulturze. Celem programu jest wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży literackiej w zakresie wartości humanistycznych, traktowanych jako inwestycja w przyszłe, dorosłe, odpowiedzialne życie; dojrzewanie emocjonalne, intelektualne, moralne; odkrywanie języka kultury i miejsca w niej dla siebie; poszerzanie wiedzy i umiejętności interpretowania tekstów kultury),
- *Z Rynkiem Pracy za Pan Brat* - LO Białobrzegi (przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy. Poprzez uczestnictwo w zajęciach młodzież

zdobędzie umiejętności autoprezentacji, komunikacji, asertywności, przydatnych zarówno podczas rozmowy o zatrudnienie jak i w sytuacjach egzaminacyjnych).

### **6.8. Aktywność kulturalna, społeczna i sportowa**

Aktywność kulturalna, sportowa i społeczna może przybierać różną formę. W tym zakresie wyróżnia się instytucje kultury, ośrodki sportu i rekreacji, muzea, stowarzyszenia, których funkcjonowanie ukierunkowane jest na działalność kulturalną, społeczną, charytatywną i folklorystyczną.

Życie kulturalne w powiecie jest bardzo bogate i różnorodne. Ten region odznacza się własnymi tradycjami ludowymi, które są inspiracją dla działalności Zespołu Pieśni i Tańca „Białobrzegi”. Do najważniejszych cyklicznych imprez kulturalnych organizowanych w powiecie należą: Międzynarodowe Warsztaty Folklorystyczne, Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego, Białobrzegi Dziecięcy Festiwal Piosenki oraz Majowe Dni Białobrzegów.

Niestrudzonymi animatorami życia kulturalnego w powiecie są:

#### Instytucje kultury:

- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Białobrzegach,
- Białobrzekie Towarzystwo Kulturalne w Białobrzegach,
- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Stromcu,

#### Biblioteki:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Promnej z filią w Fałęcicach,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Stromcu,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Radzanowie,
- Miejsko-Gminna Biblioteka w Białobrzegach,
- Filia Biblioteki Pedagogicznej w Białobrzegach,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Starej Błotnicy,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wyśmierzycach,

#### Organizacje i Stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Białobrzeskiej,
- Towarzystwo Przyjaciół Wyśmierzyc,
- Stowarzyszenie „Stromiecczyzna”,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Radzanowskiej,
- Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych,
- Koło Miejsko – Gminne w Białobrzegach,
- Koło Gminne w Starej Błotnicy,
- Koło Gminne w Stromcu
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział w Białobrzegach
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Miejsko – Gminny w Białobrzegach,

- Polski Związek Niewidomych Koło w Białobrzegach,
- Powiatowe Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe,
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło w Białobrzegach,
- Klub Miłośników Wędkarstwa Sportowego „Gut – Mix”,
- Białobrzaska Organizacja Turystyczna,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Piekarty i okolic,
- Stowarzyszenie Wspierające Pracę Zespołu Publicznej Szkoły Podstawowej im. M. Konopnickiej i Publicznego Gimnazjum w Starym Goździe,
- Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich,
- Klub Motocyklowy „RUNAWAY”,
- Klub Hodowców Gołębi Poczтовых,
- Stowarzyszenie Użytkowników Ogrodów Rekreacyjnych „RELAX”,
- Klub Pomocy Wzajemnej „Energia”,
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Wspierajmy się”,

Stowarzyszenia sportowe:

- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy przy Publicznej Szkole Podstawowej,
- Białobrzeski Klub KYOKUSHIN KARATE „SATORI”,
- Białobrzeskie Stowarzyszenie Sportowe,

Kluby sportowe:

- Klub Sportowy „Pilica” w Białobrzegach,
- Miejski Klub Sportowy w Wyśmierzycach,
- Klub Sportowy „Błotnica” w Starej Błotnicy,
- Klub Sportowy „Zodiak” w Suchej,
- Klub Sportowy „Radzanów”,
- Klub Sportowy „LKS Promna”,

Uczniowskie Kluby Sportowe:

- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy ORLĘTA w Stromcu,
- Uczniowski Klub Sportowy GIMNAZJAK w Białobrzegach,
- Uczniowski Klub Sportowy SYRENKA w Białobrzegach,
- Uczniowski Klub Sportowy BŁĘKITNI w Olkowicach,
- Uczniowski Klub Sportowy TYMIANKA w Starym Goździe,
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy przy Liceum Ogólnokształcącym im. Armii Krajowej w Białobrzegach,
- Uczniowski Klub Sportowy w Schronisku dla Nieletnich w Stawiszynie,
- Uczniowski Klub Sportowy w Adamowie,
- Uczniowski Klub Sportowy w Starej Błotnicy,



- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Victoria” w Wyśmierzycach,
- Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk” w Dobieszynie,
- Uczniowski Klub Sportowy „Promyk” w Promnie,

Na terenie powiatu odbywają się następujące cykliczne imprezy kulturalne i sportowe:

- Festyny w gminach: Wyśmierzyce, Radzanów, Stromiec, Białobrzegi,
- Turniej szachowy,
- Mazowiecka impreza myśliwych i leśników „Hubertus”,
- Rajd pojazdów zabytkowych,
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy,
- Spływy kajakowe,
- Rajdy piesze i rowerowe,
- Konkursy językowe (j. rosyjskiego, j. francuskiego, j. niemieckiego, j. angielskiego) w szkołach ponadgimnazjalnych,
- Konkurs recytatorski „Warszawska Syrenka” (przedszkole, szkoły podstawowe, gimnazja, ponadgimnazjalne)
- Powiatowy Białobrzeski Festiwal Piosenki (przedszkole, szkoły podstawowe, gimnazja)
- Powiatowe Eliminacje „Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego” (szkoły podstawowe i gimnazja)
- Powiatowe Mistrzostwa w Lekkiej Atletyce (szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne)
- Eliminacje Powiatowe Rozgrywek Sportowych (szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne).

Animatorami kultury i życia społecznego jest również lokalna prasa, która informuje mieszkańców gmin i powiatu o najistotniejszych wydarzeniach w regionie. Od 1990 roku systematycznie ukazują się dwa miesięczniki regionalne, są to: „Głos Białobrzeski” obejmujący swoim zasięgiem teren całego powiatu oraz „Nasza Gazeta Wyśmierzycka” rozprowadzana na terenie gminy Wyśmierzyce.

## CZĘŚĆ II

### ANALIZA SWOT

Punktem wyjścia do opracowania i sformułowania strategii rozwoju powiatu jest diagnoza prospektywna, która pozwala na ocenę stanu obecnie istniejącego oraz wskazanie głównych kierunków i istotnych problemów jej rozwoju.

Diagnoza prospektywna to próba skomentowania przyszłości, która swoje źródło posiada w stanie obecnym. W tej diagnozie bierze się pod uwagę głównie te elementy i składniki, które determinują rozwój i powzięte działania. Najbardziej stabilne „podłoże”, decydujące o przyszłości powiatu to środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie materialne sieci osadniczej.

Opracowana analiza stanu aktualnego powiatu białobrzeskiego stanowi podstawę do kompleksowej jej oceny oraz wskazanie głównych kierunków rozwoju i kluczowych problemów z tym związanych. W związku z tym konieczne wydało się przeprowadzenie analizy SWOT, która pozwala zidentyfikować problemy, potencjał rozwojowy, uwarunkowania zewnętrzne, stanowiące zagrożenia i szanse rozwoju powiatu. Jest ona podsumowaniem diagnozy stanu powiatu i w niej umiejscowionych jest większość rozstrzygnięć niezbędnych do wyznaczenia celów i zadań strategicznych.

Głównym celem analizy SWOT jest określenie aktualnej i perspektywicznej pozycji przedmiotu analizy SWOT oraz prognoza strategii postępowania. Zakres rodzajowy czynników, które mają wpływ na przedmiot analizy SWOT jest bardzo szeroki. Analiza SWOT jest klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej polegającej na zestawieniu mocnych stron (**S**trengths) i słabości (**W**eaknesses) analizowanego podmiotu oraz określenie szans (**O**pportunities) i zagrożeń rozwojowych (**T**hreats).

Poprzez powyższe pojęcia należy rozumieć:

|                   |   |
|-------------------|---|
| <b>Atut</b>       | uwarunkowanie występujące w powiecie oceniane pozytywnie ze względu na możliwość realizacji celów rozwojowych i strategicznych, wewnętrzny potencjał powiatu, |
| <b>Słabość</b>    | uwarunkowanie wewnętrzne oceniane negatywnie, niewykorzystane z uwagi na realizację celów,  |
| <b>Szansa</b>     | korzystne zjawisko zewnętrzne (obecne) lub proces (prognozowany) sprzyjający realizacji celów rozwoju powiatu,  |
| <b>Zagrożenie</b> | zjawisko lub proces (obecny lub prognozowany) stanowiący przeszkodę w realizacji konkretnych celów strategicznych.  |

Wiedza wynikająca z analizy SWOT jest przydatna w procesach zarządzania i podejmowania decyzji, skutecznie pomaga wychwycić przewagę konkurencyjną, podjąć działania zmierzające do wykorzystania szans, bądź działań zmierzających do uniknięcia zagrożeń. Przyjęcie w niej podobnego układu dziedzin życia społeczno-ekonomicznego, jak w układzie celów i zadań, może być instrumentem ułatwiającym w przyszłości wzajemne wewnętrzne dostosowania treści strategii do określonych mocnych i słabych stron.

Przyjęta metoda analityczna pozwala na zebranie i usystematyzowanie informacji o potencjalnie rozwojowym powiatu oraz o dostrzeganych barierach

i problemach. Jednocześnie, zwraca uwagę władz na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia

Atuty i słabości powiatu stanowią bezpośredni fundament do wnioskowania szans i zagrożeń rozwoju, które bardziej bądź mniej przyczyniają się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej i jej wizerunku. Zjawiska i czynniki określane jako mocne lub słabe strony wywierają wpływ na dalszy rozwój jednostki samorządowej w sposób odpowiednio pozytywny (szanse) bądź negatywny (zagrożenia). Zagrożenia mają zawsze charakter obiektywny, które wymagają działań zapobiegawczych. Szanse mogą być również obiektywne, jednakże poprzez strategię należy je planowo i świadomie powiększać.

Przekrojowo przedstawia obraz i wiedzę o powiecie oraz o jego potrzebach i problemach. Analiza dotyczy sytuacji, w jakiej obecnie znajduje się powiat, pozwala sformułować koncepcje zrównoważonego rozwoju

## ANALIZA SWOT

### ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE

| Atuty   | Słabości  |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ opracowany Program Ochrony Środowiska oraz Plan Gospodarki Odpadami na Powiatu Białobrzeskiego,</li> <li>➤ bogactwo flory i fauny oraz włączenie całego obszaru powiatu w krajobraz prawnie chroniony,</li> <li>➤ cenne bogactwo koryta i doliny rzeki Pilicy,</li> <li>➤ bogactwo walorów przyrodniczych i zespołów parkowo-pałacowych na terenie dawnej Puszczy Stromieckiej,</li> <li>➤ występowanie na terenie powiatu obszarów objętych ochroną przyrody,</li> <li>➤ położenie powiatu nad malowniczą doliną rzeki Pilicy,</li> <li>➤ niezagrożone i czyste środowisko przyrodnicze przy braku większych zakładów przemysłowych,</li> <li>➤ walory i bogactwo środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi turystyki, wypoczynkowi i rekreacji:             <ul style="list-style-type: none"> <li>- wolne tereny z przeznaczeniem na rozwój budownictwa letniskowego,</li> <li>- poprawa infrastruktury technicznej istniejących ośrodków</li> </ul> </li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ niedostatecznie rozwinięta baza turystyczna,</li> <li>➤ zbyt mała popularność na działalność agroturystyczną,</li> <li>➤ zanieczyszczenia wód gruntowych (nieszczelne zbiorniki ścieków z gospodarstw domowych, stosowanie nawozów sztucznych, wylewanie nieczystości płynnych do gruntów),</li> <li>➤ słaba oferta promująca walory turystyczne powiatu,</li> <li>➤ obciążenie środowiska przyrodniczego komunikacją drogową - emisja spalin i nadmierny hałas,</li> <li>➤ duże zagrożenia powodziowe i podtopienia w okolicach doliny Pilicy,</li> <li>➤ nieuregulowanych system na rzece Pilicy,</li> </ul> |

|  |  |
|--|--|
| <p>wypoczynkowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- wspaniałe tereny dla turystyki pieszej, rowerowej, konnej i wodnej,</li> <li>➤ rozwijająca się baza turystyczna (parkingi, punkty gastronomiczne, ośrodki wypoczynkowe),</li> <li>➤ funkcjonowanie szlaków turystycznych pieszych i wodnych wzdłuż rzeki Pilicy,</li> <li>➤ istniejące zabytki historyczno-kulturowe,</li> <li>➤ występowanie licznych zabytków kultury sakralnej,</li> <li>➤ organizacja spływów kajakowych na rzece Pilicy jako aktywne spędzanie czasu,</li> <li>➤ aktywna działalność klubów sportowych, stowarzyszeń i organizacji na rzecz sportu, zachowania dziedzictwa kulturowego i promocji powiatu,</li> <li>➤ powołanie Stowarzyszenia Gmin Agroturystycznych położonych w dorzeczu Pilicy oraz Białobrzeskiej Organizacji Turystycznej w celu promocji różnych form turystyki na terenie powiatu,</li> <li>➤ duże ilości złóż mineralnych w postaci piasków i kruszyw naturalnych mających zastosowanie w inwestycjach drogowych,</li> </ul> |  |
|--|--|

### SFERA GOSPODARCZA

| Atuty   | Słabości  |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ rozwinięty przemysł rolno-spożywczy,</li> <li>➤ korzystne powiązania komunikacyjne - droga nr 7 i nr 48,</li> <li>➤ dobrze rozwinięty sektor małych i średnich przedsiębiorstw wykazujący aktywność gospodarczą mieszkańców powiatu,</li> <li>➤ korzystna infrastruktura techniczna i komunikacyjna do prowadzenia biznesu,</li> <li>➤ dobrze rozwinięta sieć usług instytucji otoczenia biznesu,</li> <li>➤ przychylność władz samorządowych</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ ograniczona chłonność lokalnego rynku na produkty rolne,</li> <li>➤ bardzo mała liczba punktów skupu produktów rolnych,</li> <li>➤ niska opłacalność produkcji rolnej,</li> <li>➤ zróżnicowane i niedostateczne wyposażenie gospodarstw rolnych w specjalistyczny sprzęt i maszyny rolnicze,</li> <li>➤ brak dostatecznej liczby grup producenckich zrzeszających rolników,</li> <li>➤ zbyt mały udział procentowy gleb II klasy bonitacyjne na terenie powiatu</li> </ul> |

|   |   |
|---|---|
| <p>dla podejmujących działalność gospodarczą i inwestorów tworzących miejsca pracy na terenie gmin powiatu,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ stopniowy napływ obcego kapitału,</li> <li>➤ zróżnicowanie branżowe działalności produkcyjnej i usługowej,</li> <li>➤ rozwijająca się infrastruktura turystyczna,</li> <li>➤ zasoby wykwalifikowanej kadry pracowniczej jako czynnik warunkujący rozwój gospodarczy,</li> <li>➤ głębokie tradycje rolnicze,</li> <li>➤ baza surowcowa do rozwoju przetwórstwa owoców i warzyw,</li> <li>➤ wysokiej jakości uprawy i produkcja papryki (przynależność gminy Radzanów do największego zagłębia upraw papryki w subregionie radomskim i kraju),</li> <li>➤ korzystne warunki przyrodnicze, glebowe i ekonomiczne do produkcji zdrowej żywności,</li> <li>➤ instytucja zrzeszająca przedsiębiorców - Cech rzemieślników i Małych Przedsiębiorców,</li> <li>➤ wprowadzenie do szkół ponadgimnazjalnych różnorodnych profili nauczania, co w przyszłości przedłoży się na większą aktywność w sektorze MŚP oraz na rynku pracy,</li> <li>➤ podnoszenie jakości kadr w oświacie,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ rozdrobnienie agrarne gospodarstw rolnych,</li> <li>➤ niedostateczna wiedza na temat pozyskiwania środków dla sektora MSP jak i sektora rolnego,</li> <li>➤ niska zdolność inwestycyjna małych i średnich przedsiębiorstw,</li> <li>➤ postępujące się starzenie ludności wiejskiej,</li> <li>➤ zbyt małe zainteresowanie produkcją rolną wśród ludzi młodych,</li> <li>➤ brak długofalowej strategii rozwoju gospodarczego,</li> <li>➤ brak systemu preferencji dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą (niskooprocentowane kredyty, ulgi podatkowe),</li> <li>➤ niska aktywność promocji gospodarczych walorów i terenów inwestycyjnych powiatu,</li> </ul> |
|---|---|

### SFERA SPOŁECZNA

| Atuty   | Słabości   |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ stopniowy spadek bezrobocia w powiecie,</li> <li>➤ funkcjonowanie w powiecie i poszczególnych gminach systemu stypendialnego mającego na celu pomoc uczniom w aspektach socjalnych i naukowych,</li> <li>➤ przynależność szkół TWP do programu „Socrates/Arion”</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ największy udział osób bezrobotnych w wieku 25-54 lat (63%)</li> <li>➤ bardzo wysoki udział osób bezrobotnych posiadający wykształcenie zasadnicze (34%) i podstawowe (32%),</li> <li>➤ migracje osób wykształconych z terenu powiatu do dużych ośrodków</li> </ul> |

|   |   |
|---|---|
| <p>połączonego z wyjazdami studyjnymi do innych państw członkowskich UE,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ funkcjonowanie szkół TWP w powiecie mających na celu poprawę struktury wykształcenia osób dorosłych,</li> <li>➤ dostosowanie szkół ponadgimnazjalnych do potrzeb lokalnego rynku pracy w odpowiedzi na oczekiwania pracodawców,</li> <li>➤ bardzo duża liczba organizacji i stowarzyszeń funkcjonujących w powiecie aktywizujących dzieci i młodzież,</li> <li>➤ funkcjonowanie uczniowskich klubów sportowych hołdujących rozwojowi sportu na terenie powiatu,</li> <li>➤ dostępność różnorodnych księgozbiorów bibliotek publicznych,</li> <li>➤ prężne funkcjonowanie lokalnej prasy,</li> <li>➤ lokalni animatorzy kultury:             <ul style="list-style-type: none"> <li>- Białobrzeskie Towarzystwo Kulturalne w Białobrzegach,</li> <li>- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Białobrzegach,</li> <li>- Gminny Ośrodek Kultury i Sortu w Stromcu,</li> </ul> </li> <li>➤ liczne imprezy sportowe i kulturowe,</li> <li>➤ korzystna struktura demograficzna ludności powiatu: duży udział ludności w wieku produkcyjnym, względna równowaga struktury płci,</li> <li>➤ prowadzenie przez Powiatowy Urząd Pracy działań aktywizujących osoby bezrobotne w ramach programów finansowanych z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego,</li> <li>➤ prężnie funkcjonujące na terenie powiatu instytucje publiczne: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, Ochotnicze Straże Pożarne, Komenda Powiatowa Policji, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Powiatowy Lekarz Weterynarii, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Zespół Uzgadniania</li> </ul> | <p>miejskich,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ ubożenie społeczeństwa, pogorszenie warunków życia ludności szczególnie na obszarach wiejskich,</li> <li>➤ niedobór placówek kulturowych i rekreacyjnych na terenie powiatu,</li> <li>➤ uboga oferta aktywnych form wypoczynku,</li> <li>➤ znaczna skala potrzeb w zakresie pomocy społecznej,</li> <li>➤ duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej,</li> <li>➤ niedostateczny – szczególnie na terenach wiejskich - poziom wyposażenia mieszkań w podstawowe urządzenia,</li> <li>➤ brak pełnoprofilowego szpitala oraz poradni wysoko specjalistycznych,</li> <li>➤ ciągle niedoinwestowanie placówek medycznych w powiecie,</li> <li>➤ niska dostępność personelu służby zdrowia na terenach wiejskich,</li> <li>➤ brak Sądu Rejonowego oraz Prokuratury Rejonowej,</li> <li>➤ brak środków finansowych na intensywną promocję powiatu,</li> <li>➤ słaba integracja wewnętrzna gmin powiatu – brak poczucia więzi kulturowej i związków społeczno-gospodarczych lokalnej społeczności,</li> <li>➤ niskie nakłady finansowe na modernizację i renowację obiektów dziedzictwa kultury materialnej,</li> </ul> |
|---|---|

|  |  |
|--|--|
| <p>Dokumentacji Projektowej,<br/>Powiatowy Inspektorat Nadzoru<br/>Budowlanego, Agencja<br/>Restrukturyzacji i Modernizacji<br/>Rolnictwa, Kasa Rolniczego<br/>Ubezpieczenia Społecznego, Urząd<br/>Skarbowy, Powiatowy Urząd Pracy,<br/>Wodociągi Miejskie, Urzędy Gmin,<br/>Wojewódzki Zarząd Melioracji i<br/>Urządzeń Wodnych Oddział Radom<br/>Inspektorat w Białobrzegach,<br/>Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin<br/>w Nasiennictwa Wojewódzki<br/>Inspektorat w Warszawie Oddział w<br/>Białobrzegach, Mazowiecki Ośrodek<br/>Doradztwa Rolniczego Oddział w<br/>Radomiu Powiatowy Zespół<br/>Doradców w Białobrzegach, Sąd<br/>Rejonowy w Grójcu VII Zamiejscowy<br/>Wydział Grodzki w Białobrzegach,</p> <ul style="list-style-type: none"><li>➤ podejmowanie wspólnych działań<br/>KPP, KPSP, OSP, PCZK na rzecz<br/>bezpieczeństwa mieszkańców i<br/>powiatu,</li><li>➤ funkcjonowanie Ochotniczych Straży<br/>Pożarnych w Krajowym Systemie<br/>Ratowniczo-Gaśniczym,</li><li>➤ dobre wyposażenie w specjalistyczny<br/>sprzęt Komendy Powiatowej<br/>Państwowej Straży Pożarnej i<br/>Ochotniczych Straży Pożarnych<br/>należących do KSRG,</li><li>➤ dobre wyposażenie Policji na terenie<br/>powiatu,</li><li>➤ prężnie działające Powiatowe<br/>Centrum Pomocy Rodzinie w<br/>Białobrzegach – likwidacja barier<br/>architektonicznych, organizacja<br/>turnusów oraz dotacje do<br/>zaopatrzenia w sprzęt<br/>rehabilitacyjny, przedmioty<br/>ortopedyczne i środki pomocnicze<br/>dla osób niepełnosprawnych,</li><li>➤ funkcjonowanie Domu Pomocy<br/>Społecznej w Niedabyłu z<br/>przeznaczeniem dla osób<br/>niesprawnych intelektualnie,</li><li>➤ prawidłowo rozwinięta sieć placówek<br/>podstawowej opieki zdrowotnej<br/>(dobra jakość świadczonych usług i<br/>dostępność usług),</li><li>➤ duża ilość gabinetów lekarskich<br/>wyposażonych w specjalistyczny<br/>sprzęt,</li></ul> |  |
|--|--|

|  |  |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ duży potencjał usługowy, dobre kwalifikacje personelu medycznego,</li> <li>➤ bieżące wykonywanie remontów, modernizacji, termomodernizacji w placówkach ochrony zdrowia oraz znoszenie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych,</li> <li>➤ cenne pamiątki dziedzictwa kulturowego (zespoły pałacowo-parkowe, dworki, budowle sakralne, miejsca pamięci narodowej),</li> <li>➤ wdrażanie systemu informatycznego w powiecie,</li> </ul> |  |
|--|--|

### INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACYJNA

| <b>Atuty</b>  | <b>Słabości</b>  |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ doskonałe powiązania komunikacyjne: droga krajowa nr 7 i nr 48,</li> <li>➤ obwodnica na drodze krajowej nr 7 miasta Białobrzegów odciążająca natężenie ruchu w mieście,</li> <li>➤ dobre powiązania komunikacyjne gmin powiatu białobrzeskiego z Grójcem, Warszawą, Radomiem,</li> <li>➤ linia kolejowa przebiegająca przez teren powiatu ze stacją w Dobieszynie (gmina Stromiec),</li> <li>➤ polepszenie jakości dróg powiatowych i gminnych,</li> <li>➤ dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych,</li> <li>➤ znaczna dynamika rozwoju transportu indywidualnego (samochody osobowe, ciężarowe),</li> <li>➤ postępujący proces zwodociągowania i skanalizowania gmin,</li> <li>➤ wyraźny postęp w rozwoju telefonii przewodowej i bezprzewodowej,</li> <li>➤ dostęp do sieci elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych,</li> <li>➤ postępujący proces prawidłowego gospodarowania odpadami,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ niekompletne wyposażenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną głównie na terenach wiejskich (tylko dwie gminy posiadają sieć kanalizacyjną),</li> <li>➤ zbyt mała ilość oczyszczalni ścieków w powiecie (funkcjonują tylko dwie: w gminie Białobrzegi i Wyśmierzyce),</li> <li>➤ niedostateczny stan dróg wojewódzki, powiatowych i gminnych w odniesieniu do natężenia ruchu samochodowego,</li> <li>➤ wzrost liczby transportu indywidualnego, który wpływa na wzrost skali zagrożeń bezpieczeństwa na drogach,</li> <li>➤ przestarzały stan techniczny sieci elektroenergetycznych,</li> <li>➤ niski stopień zgazyfikowania gmin; w sieć gazową wyposażona jest tylko gmina Białobrzegi, Promna Stara Błotnica,</li> <li>➤ problem stale pojawiających się tzw. "dzikich wysypisk",</li> <li>➤ brak przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich (rozproszona zabudowa),</li> </ul> |



### **Szanse**

- możliwość zewnętrznego dofinansowania (w ramach funduszy unijnych) działań ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich i zadań inwestycyjnych,
- atrakcyjne ukształtowanie przestrzeni i walory turystyczne krajobrazu nadpilickiego,
- tworzenie produktów turystycznych w ramach powołania grupy partnerskiej wraz z powiatem grójeckim w ramach promocji turystyki i walorów krajobrazu nadpilickiego,
- możliwość rozwoju agroturystyki, ekoturystyki i innych form krótkookresowego wypoczynku (w tym np. „zielone szkoły”),
- rozwój sektora MŚP i turystyki, które wpłyną na ograniczenie i stopniową likwidację bezrobocia w powiecie,
- pełne zwodociągowanie i skanalizowanie gmin powiatu podwyższające standard i jakość życia mieszkańców i wpływające na atrakcyjność regionu białobrzeskiego,
- procesy i uwarunkowania, które związane są z rozwojem rolnictwa: restrukturyzacja produkcji rolnej (wsparcie dla rozwoju rolnictwa ekologicznego),
- dopłaty unijne do produkcji rolnej,
- unowocześnienie gospodarstw rolnych i ich produkcji,
- wsparcie dla regionów słynnych z upraw papryki w formie nowych rynków zbytu, tworzenia grup producenckich,
- wzrastający popyt na zdrową żywność,
- relatywnie dobre powiązania komunikacyjne co ma umożliwiać przyciąganie inwestorów na tereny powiatu białobrzeskiego przyczyniających się do jego rozwoju społecznego i ekonomicznego,
- rozbudowa i rozwój działalności agroturystycznej stwarzający ludności wiejskiej dodatkowe możliwości pracy, wykorzystanie zasobów mieszkaniowych, wykorzystywanie produkowanej w gospodarstwie żywności o wysokiej jakości,
- zwiększające się zainteresowanie ludności miejskiej rekreacją i odpoczynkiem na obszarach wiejskich,
- promocja i zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej powiatu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,
- nakłady finansowe na rozbudowę sieci wodno – kanalizacyjnej, gazowej i budowę oczyszczalni ścieków na terenach gmin.

### **Zagrożenia**

- bariera kapitałowa rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- duża konkurencyjność zagranicznej i krajowej oferty usług turystycznych i rekreacyjnych,
- wciąż niestabilna polityka gospodarcza i finansowa państwa,
- brak bogatej i aktywnej promocji terenów przeznaczonych dla inwestycji,

- skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych, które udzielają wsparcia finansowego,
- nadmierne obciążenia finansowe firm - zbyt wysokie oprocentowania kredytów na działalność gospodarczą,
- degradacja środowiska i niska świadomość ludzi (niewłaściwe gospodarowanie odpadami),
- niska rentowność produkcji rolniczej oraz zbyt małe zainteresowanie produkcją i metodami ekologicznymi,
- mała akceptacja dla programów restrukturyzacji rolnictwa wśród producentów rolnych,
- produkcja i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
- brak konkretnych rozstrzygnięć w zakresie centralnej polityki równoważenia rozwoju,
- niechęć młodych ludzi podjęcia pracy w sektorze rolnym wynikająca z jej nieopłacalności,
- emigracja młodej i wykwalifikowanej kadry pracowniczej do większych metropolii i zagranicę,
- pogłębiające się zróżnicowanie socjalne grup społecznych (znaczny przyrost liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej).

## CZĘŚĆ III

### SCENARIUSZE ROZWOJU POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO

Podstawą do opracowania prognostycznej wizji powiatu jest niewątpliwie analiza stanu aktualnego – jego słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń, która została przeprowadzona w poprzedniej części strategii. Podłożem do sformułowania scenariusza przyszłości są również realnie występujące problemy i bariery, które stanowią pewną przeszkodę w dalszym rozwoju.

Scenariusz wizji przyszłości powiatu jest selektywnym i sekwencyjnym wnioskowaniem możliwego przebiegu zdarzeń i procesów w dziedzinach i sferach objętych planowaniem oraz zarządzeniem strategicznym.

Uwarunkowania zewnętrzne zawsze mają istotny wpływ na sytuację społeczno – ekonomiczną obszaru objętego strategią. Dla celów futurystycznej wizji powiatu należy oczywiście wnioskować i brać pod uwagę ich przyszły przebieg.

Do najważniejszych można zaliczyć:

- tempo, sposób oraz efekty integracji polskiej gospodarki z unijną,
- politykę regionalną w stosunku do obszarów, którym grozi marginalizacja,
- aktywność i skuteczność sił, które zakotwiczone są we własnym potencjale rozwojowym.

Każdy z wyżej wymienionych czynników może spowodować różnego rodzaju rezultaty rozwojowe dla powiatu.

W poniższym opracowaniu strategicznym przyjęto scenariusze kompleksowego ujęcia najważniejszych dziedzin wspomagania rozwoju w celu sformułowania scenariusza szans i zagrożeń. W takich scenariuszach wyszczególnione są treści założeń brzegowych. Scenariusz zagrożeń przedstawia niestety niekorzystny układ czynników i wariantów, który może hamować planowany rozwój. Natomiast scenariusz szans zakłada optymistyczną wizję przemiany aktualnej sytuacji w lepszą. Oba scenariusze zakładają pewne prawdopodobieństwo przebiegu zdarzeń, z wykluczeniem katastroficznych wizji.

#### 1. Założenia brzegowe

Ważnymi okolicznościami, które istotnie i znacząco oddziałują na dalszą przyszłość powiatu białobrzeskiego, są:

- akcesja Polski w Unii Europejskiej – korzystanie ze środków unijnych w ramach funduszy strukturalnych i funduszu spójności oraz programów operacyjnych, które wspomagają działalność prorozwojową w ramach opracowanych projektów,
- dostępność do funduszy unijnych i funduszu spójności:
  - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
  - Europejski Fundusz Społeczny,
  - Europejski Fundusz Rolny - Rozwój Obszarów Wiejskich,

- wdrożenie kompleksowej polityki regionalnej państwa i jej połączenie z regionalnymi strategiami rozwoju oraz narodową strategią dotyczącymi:
  - rozwoju regionalnego,
  - ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,
  - promocji zatrudnienia i potencjału zasobów ludzkich,
  - rozwoju transportu i komunikacji,
  - rolnictwa, przemysłu rolnego i obszarów wiejskich,
- dopasowanie zadań i celów strategicznych do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego:
  - aktywizacja osób w wieku mobilnym i zwalczanie bezrobocia,
  - rozwój branży turystyczno – wypoczynkowej,
  - rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich,
  - restrukturyzacja i modernizacja sektora rolnego w celu wprowadzenia nowoczesnych technologii.

Bez wątplenia najważniejszym czynnikiem zewnętrznym, który ma bardzo istotne znaczenie dla rozwoju białobrzeskiej gospodarki i sytuacji ekonomicznej jest Unia Europejska i jej fundusze strukturalne. Jednakże jest ona również pewnym zagrożeniem, ponieważ jej sektor gospodarczy i rolny jest o wiele lepiej wyspecjalizowany i rozwinięty, przez co rynek europejski stanowi dużą konkurencję dla polskiego.

## **2. Scenariusz zagrożeń**

Wśród wyżej wymienionych czynników, które mogą wspomóc rozwój społeczno – gospodarczy powiatu, to jednak są niestety takie, które mogą stanowić zagrożenie dla niego. Dotyczy to zarówno sfery społecznej jak również gospodarczej, które wzajemnie się przenikają. Obie w negatywnym współdziałaniu przyczyniają się przede wszystkim do emigracji wykształconej młodzieży z powiatu głównie ze względu na brak lepszych perspektyw na życie, jak również do następstw w życiu społecznym (liczne patologie, rozpad rodziny, alkoholizm). Ponadto wywołują również tendencję do utrzymywania się dość wysokiego bezrobocia, przez co nadal są wysokie potrzeby pomocy społecznej.

Zagrożeniem może być również konkurencyjność produktów i usług unijnych względem naszych krajowych. Produkty polskie muszą spełniać bardzo dużo norm i przepisów unijnych, aby móc zaistnieć na rynku europejskim. To niestety wiąże się z dużymi nakładami finansowymi i inwestycjami w celach dostosowawczych, z którymi polskie przedsiębiorstwa i gospodarstwa rolne mają niekiedy pewne trudności. Aczkolwiek nie jest to aż tak katastroficzna wizja, ponieważ istnieją programy pomocowe, które te dysproporcje zmniejszają.

Aby zniwelować powyższe problemy i zagrożenia niezbędny jest pozytywny układ czynników zewnętrznych głównie w postaci nakładów finansowych, gdyż dzięki temu nie będzie pogłębiać się deficyt w gospodarce lokalnej.

Scenariusz zagrożeń nie musi się wcale spełnić, ale to głównie zależy od starań i przedsiębiorczości władz powiatu oraz gmin wchodzących w jego skład, którzy odpowiedzialni są za realizację planów strategicznych.

### **3. Scenariusz szans**

W tym scenariuszu należy uwzględnić w pełni istniejące atuty i walory, jakie posiada powiat oraz sprzyjający układ zewnętrznych czynników w celu budowy pozytywnej i futurystycznej wizji omawianego obszaru. Niezbędnym warunkiem do tego jest aktywność i zaangażowanie społeczności lokalnej.

Wariant pozytywny to możliwość finansowania ze środków pomocowych przedsięwzięć inwestycyjnych w różnych sferach (w infrastrukturze technicznej, społecznej, komunikacyjnej, rolnictwie, ochronie środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, itp.). Odpowiednie programy operacyjne będą wspierać rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, dzięki czemu zwiększy się zatrudnienie.

Scenariusz szans zakłada, że w okresie obowiązywania *Strategii* zwiększą się nakłady inwestycyjne, co przyciągnie inwestorów a wraz z nimi kapitał na obszar powiatu. Taka sytuacja ożywi rynek lokalny i następować będzie stopniowa poprawa warunków życia i pracy mieszkańców.

Władze powiatu nie opierają rozwoju strategicznego wyłącznie na sektorze przedsiębiorczości i nowoczesnego rolnictwa ekologicznego, ale również na promocji walorów cennych przyrodniczo głównie w ramach turystyki i rekreacji z poszanowaniem walorów przyrodniczych. Obszar ten posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki i aktywnego wypoczynku. Dlatego konieczne jest inwestowanie w kulturę, ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz w infrastrukturę techniczną. Dlatego niezbędnym elementem jest wypracowanie atrakcyjnej i profesjonalnej oferty promującej miejsca, które są charakterystyczne dla tego obszaru.

Rozszerzenie i rozwinięcie bazy turystyczno-rekreacyjnej ożywi i zdecydowanie wzmocni rozwój społeczno-gospodarczy powiatu w postaci dodatkowego zatrudnienia dla jego mieszkańców oraz aktywizacji gospodarczej.

Aby zakładana wizja rozwoju miała szansę się spełnić, ważne jest, gdy w jej urzeczywistnienie zaangażują się władze powiatu oraz jego mieszkańcy. Rozkwit i ożywienie lokalnego potencjału ma głównie przyczynić się do poprawy warunków życia i bytu mieszkańców oraz ogólnej sytuacji społeczno-ekonomicznej omawianego obszaru. Dzięki takiemu planowaniu strategicznemu w niedalekiej przyszłości ziemia białobrzeska stanie się konkurencją dla innych regionów województwa mazowieckiego.

## CZĘŚĆ IV

### MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO

#### ***Misja***

W całym procesie wypracowania strategii rozwoju, po wcześniejszym przeprowadzeniu diagnozy stanu aktualnie istniejącego w powiecie oraz wyznaczeniu atutów i zagrożeń, kolejnym etapem prac jest zdefiniowanie misji rozwoju powiatu, która jest nadrzędnym kierunkiem zrównoważonego rozwoju. Jest wynikiem całościowej refleksji nad perspektywą rozwoju powiatu, nad głównymi kierunkami działania, wartościami oraz pożądanymi standardami. Określa się ją głównie dlatego, ponieważ jest niezbędna do wyznaczenia wizji rozwoju, celów strategicznych i zadań, które będą w kolejnych latach realizowane.

Misja jest zwięzłą myślą przewodnią, która opisuje stan idealny, jaki ma za zadanie osiągnąć powiat w wyznaczonej perspektywie czasowej. Jej spełnienie jest zasadniczym celem wszelkich działań strategicznych podejmowanych przez władze powiatu i społeczność lokalną. Formułowanie misji wymaga uprzedniego wyznaczenia roli i funkcji, jakie powiat ma pełnić w czasie określonym w dokumencie planistycznym. Misja rozwoju posiada bardzo istotną wartość informacyjną zarówno dla mieszkańców powiatu, podmiotów gospodarczych, jak i dla całego otoczenia. Definiuje oraz wskazuje co władze lokalne przy współpracy mieszkańców i innych podmiotów pragną zrealizować i osiągnąć w wyznaczonym czasie w oparciu o własne zasoby i możliwości rozwoju (silne i słabe strony gminy) oraz warunki stworzone przez otoczenie (szanse i zagrożenia rozwojowe).

Misja wyraża najwyższe cele, które dostosowane są do specyficznej struktury powiatu, ujęte bardzo precyzyjnie i syntetycznie. Istotą misji jest wyznaczenie głównego pola działalności powiatu i jego specyfiki oraz koncentracja uwagi uczestników działań strategicznych na istocie strategii i mobilizacja ich do działania.

U podstaw misji rozwoju powiatu białobrzeskiego leży przekonanie, że wyposażony jest w duży potencjał, który wykorzystany w prawidłowy sposób, uczyni ten region atrakcyjnym miejscem do rozwoju różnych form turystyki, lokalizacji kapitału, inwestowania i rozwoju przedsiębiorczości.

Generalnym przesłaniem misji ujętej w Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego jest nakreślenie obrazu powiatu w perspektywie do 2018 roku oraz profil dążeń i aspiracji jego mieszkańców.

Za cel nadrzędny powiatu uznano:

**POWIAT BIAŁOBRZESKI TO REGION O CENNYCH WALORACH  
KRAJOBRAZU NADPILICKIEGO, DOSKONAŁYM MIEJSCEM NA  
WYPOCZYNEK I REKREACJĘ, O ROZWINIĘTEJ INFRASTRUKTURZE  
EKONOMICZNEJ I SPOŁECZNEJ, GWARANTUJĄCY SWOIM  
MIESZKAŃCOM WYSOKĄ JAKOŚĆ ŻYCIA**

Tak zdefiniowania myśl przewodnia dokumentu jest kwintesencją wszystkich dążeń i potrzeb mieszkańców i władz powiatu do poprawy jego wizerunku na zewnątrz. Ma ona spełnić oczekiwania społeczności lokalnej na poprawę swoich warunków bytowych i standardu życia przy jednoczesnym rozwinięciu bazy turystycznej i sektora przedsiębiorczości. Wedle jej przesłania powiat stanie się najlepszym miejscem na spędzenie czasu wolnego wśród nadpilickiej przyrody podążając jej szlakiem wodnym. Ponadto będzie też miejscem na inwestycje i rozwój przedsiębiorczości, które staną się sprawcą wzrostu ekonomicznego powiatu.

### **Wizja**

Wizja rozwoju powiatu jest zwięzłą formułą, która precyzyjnie określa perspektywę jego pożądanego stanu w okresie następnych kilkunastu lat. Uwzględnia jego dominujący, funkcjonalny charakter, który wyróżnia ją spośród innych powiatów w toku historycznego rozwoju.

Wizja powiatu białobrzeskiego powinna być wyrazem aspiracji społecznych i odpowiadać twórczym wyobrażeniom przyszłości. Najlepiej ukazuje w perspektywie czasowej jak zostały wykorzystane jego atuty i szanse rozwojowe, a zminimalizowane bądź ograniczone słabości, problemy oraz siły zagrożeń.

Wizja rozwoju powiatu to wprowadzenie w życie uprzednio sformułowanej misji (myśli przewodniej tego dokumentu) oraz kierunków rozwoju, w których zostały zawarte bardzo istotne i ważne czynniki oraz narzędzia oddziałujące na polepszenie aktualnej sytuacji w powiecie i jego poszczególnych gminach.

W 2018r. powiat białobrzeski stanie się bardzo atrakcyjnym miejscem w całym subregionie radomskim, gdyż będzie odznaczać się wysokimi walorami turystyczno-wypoczynkowymi. Regionami o znaczącej aktywności turystycznej będą tereny położone w dolinie rzeki Pilicy i do niej przylegające. Ponadto na obszarach wiejskich będzie funkcjonowała sieć gospodarstw agroturystycznych, które zapewnią swoim wczasowiczom wysoki standard wypoczynku i rekreacji. Dzięki intensywnej współpracy władz powiatu i gmin z lokalnymi przedsiębiorcami region białobrzeski będzie charakteryzował się różnorodnym rynkiem pracy, zapewniającym mieszkańcom nowe formy zatrudnienia. Dodatkowo powiat będzie charakteryzował się rozwiniętą siecią sektora usług, przemysłu przetwórczego oraz handlu przy jednoczesnym wsparciu dla małych i średnich przedsiębiorstw, gdyż one będą odpowiedzialne za wzrost gospodarczy powiatu. Materialne warunki bytowe oraz jakość życia społeczności lokalnej ulegnie zdecydowanej poprawie dzięki stworzeniu nowych miejsc pracy i tym samym ograniczeniu stopy bezrobocia do minimum. Wszystkie gospodarstwa domowe zostaną wyposażone w kompleks sanitarny oraz podłączone do sieci gazowej.

Funkcjonalnej i przestrzennej integracji gmin powiatu białobrzeskiego sprzyjać będzie nowoczesna sieć dróg powiatowych i gminnych, na których ruch drogowy będzie przyjazny środowisku przyrodniczemu i mieszkańcom. Dzięki modernizacji dróg krajowych i wojewódzkich komunikacja do większych ośrodków miejskich będzie sprawniejsza i wygodniejsza.

Taka pragmatyczna wizja powiatu będzie możliwa przede wszystkim dzięki racjonalnemu wykorzystaniu szans, jakie w chwili obecnej stwarza Unia

Europejska w postaci funkcjonujących programów pomocowych i funduszy europejskich. Ważnym atutem powiatu jest jego potencjał, który tkwi w jego mieszkańcach, drobnej przedsiębiorczości oraz położeniu, ponieważ mogą być one jak najbardziej wykorzystywane do promocji powiatu jako najlepszego miejsca na rozwój turystyki, inwestycje i zasiedlenie. Mocną stroną w zakresie rekreacji jest rzeka Pilica, przez którą będzie przebiegał szlak wodny połączony ze spływami kajakowymi.

Wizytówką powiatu będzie również ekologiczne rolnictwo, które stanie się bazą produkcyjną dla przemysłu rolno-spożywczego i przetwórstwa owoców i warzyw. Temu jak najbardziej sprzyja dogodny klimat oraz dobre jakościowo gleby. Dzięki takim przedsięwzięciom polska zdrowa żywność stanie się konkurencją na europejskim rynku i trafi do coraz szerszego grona odbiorców. Produkcją zdrowej żywności będą zajmować się również gospodarstwa agroturystyczne, którą będą mogli skosztować przybywający turyści.

Mieszkańcy, organizacje pozarządowe i inne instytucje wraz z władzami lokalnymi będą bardzo aktywnie zaangażowani w pracach nad perspektywnym wizerunkiem swojej małej ojczyzny. Wspólnie będą realizować cele i zadania wyznaczone w tym dokumencie strategicznym, aby przyciągnąć turystów oraz inwestorów krajowych i zagranicznych.



## **CZĘŚĆ V**

### **CELE STRATEGICZNE ROZWOJU**

#### **1. CELE STRATEGICZNE**

Podczas aktualizacji celów strategicznych kierowano się zasadami zrównoważonego rozwoju we wszystkich dziedzinach i obszarach działania społeczno-gospodarczego powiatu, który jest celem nadrzędnym jaki należy osiągnąć przy odpowiednio dobranym celu strategicznym. Zrównoważony rozwój ma odpowiadać potrzebom współczesnego pokolenia, przy jednoczesnym nie zagrażaniu możliwościom rozwojowym przeszłych pokoleń. Zaspakaja potrzeby obecne i przyszłe społeczności lokalnej.

Aktualizacja celów strategicznych została wypracowana po uprzednim przeprowadzeniu diagnozy stanu obecnego, analizy SWOT, określeniu kierunków rozwoju oraz zdefiniowaniu misji i wizji powiatu do 2018r.

Cele strategiczne odznaczają się długim horyzontem czasowym, który wynika z uprzednio sformułowanej wizji powiatu. Cele zawsze wynikają z potrzeb wewnętrznych i zewnętrznych powiatu i są konkretyzacją tych potrzeb. Wskazują kierunki działań, które prowadzą do zwiększenia przyszłych możliwości i konkurencyjności powiatu.

|                       |   |
|-----------------------|---|
| CEL STRATEGICZNY I:   | <b>WALORY PRZYRODNICZO-KULTUROWE<br/>KRAJOBRAZU NADPILICKIEGO<br/>DOSKONAŁYM MIEJSCEM NA<br/>WYPOCZYNEK I REKREACJĘ</b>           |
| CEL STRATEGICZNY II:  | <b>ROZWÓJ SEKTORA<br/>PRZEDSIĘBIORCZOŚCI GWARANCJĄ NA<br/>WZROST GOSPODARCZY REGIONU<br/>BIAŁOBRZESKIEGO</b>                      |
| CEL STRATEGICZNY III: | <b>WZROST STANDARDU ŻYCIA<br/>MIESZKAŃCÓW WRAZ Z ZASPOKOJENIEM<br/>ICH WSZYSTKICH POTRZEB</b>                                     |
| CEL STRATEGICZNY IV:  | <b>WYSOKO ROZWINIĘTA<br/>INFRASTRUKTURA TECHNICZNA<br/>I KOMUNIKACYJNA PRZYJAZNA<br/>ŚRODOWISKU I MIESZKAŃCOM</b>                 |
| CEL STRATEGICZNY V:   | <b>MODERNIZACJA I RESTRUKTURYZACJA<br/>ROLNICTWA DOSKONAŁYM ZAPLECZEM<br/>DLA PRZEMYSŁU PRZETWÓRCZEGO<br/>I ROLNO-SPOŻYWCZEGO</b> |
| CEL STRATEGICZNY VI:  | <b>ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA<br/>INFORMACYJNEGO</b>  |

Powyższe cele zgodne są z celami zawartymi w nadrzędnych dokumentach planistycznych, takich jak:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
- Narodowa Strategia Spójności 2007-2013

## **2. CELE OPERACYJNE I ZADANIA**

Zadania strategiczne stanowią podstawę w hierarchicznej strukturze celów rozwoju powiatu. Można je porównać do ogniwa scalającego cele operacyjne ze strategicznymi. Każde poniżej przedstawione zadanie bezpośrednio ukierunkowane jest na realizację celów operacyjnych, a pośrednio celów strategicznych.

Takie przedsięwzięcie jest bardzo istotne i niezbędne, aby faktycznie i realnie realizować cele zawarte w tejże strategii. Dla każdego zadania został wskazany:

- podmiot odpowiedzialny za jego realizację/partnerzy,
- przedział czasowy, w którym ma być zrealizowane planowane zadanie,
- źródła finansowania zadania.

## CEL STRATEGICZNY I

### **WALORY PRZYRODNICZO-KULTUROWE KRAJOBRAZU NADPILICKIEGO DOSKONAŁYM MIEJSCEM NA WYPOCZYNEK I REKREACJĘ**

zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku  
Cel pośredni 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”:  
4.3. „Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich”  
4.4. „Budowa i rozwój infrastruktury społecznej”  
4.5. „Ochrona i rewaloryzacja środowiska przyrodniczego dla zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju”.

Cele operacyjne:

- 1.1. Poprawa i ochrona stanu środowiska naturalnego**
- 1.2. Ochrona zasobów naturalnych powiatu**
- 1.3. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo – kulturowego**
- 1.4. Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych**
- 1.5. Stymulowanie rozwoju szerokiej sfery usług specjalistycznych i rzemiosła, funkcjonujących w otoczeniu rolnictwa oraz turystyki.**
- 1.6. Opracowanie strategii rozwoju turystyki w powiecie**

*Cel operacyjny*

---

- 1.1. Poprawa i ochrona stanu środowiska przyrodniczego**

Zadania:

- 1.1.1. Rozbudowa systemu unieszkodliwiania i oczyszczania ścieków w powiecie (budowa sieci wodociągowych i kanalizacyjnych w gminach)
- 1.1.2. Opracowanie i realizacja harmonogramów zalesień
- 1.1.3. Wprowadzenie i doskonalenie selektywnej zbiórki odpadów we wszystkich gminach powiatu białobrzeskiego
- 1.1.4. Likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci
- 1.1.5. Działanie na rzecz zwiększenia ilości alternatywnych źródeł energii – budowa zakładu produkującego paliwa z biomasy
- 1.1.6. Ochrona przed hałasem
- 1.1.7. Opracowanie mapy wraz z zaznaczeniem terenów o znaczących walorach przyrodniczych i kulturowych
- 1.1.8. Edukacja ekologiczna mieszkańców powiatu

*Cel operacyjny*

---

**1.2. Ochrona zasobów naturalnych powiatu**

Zadania:

- 1.2.1. Ochrona zanieczyszczeń powietrza ze wszystkich źródeł (np. poprzez zastępowanie ogrzewania węglowego ogrzewaniem ekologicznym, modernizację dróg gminnych i powiatowych, itp.)
- 1.2.2. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleby, poprzez uporządkowanie infrastruktury technicznej (budowa i modernizacja sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków, uregulowanie gospodarki odpadami – wdrożenie selektywnej zbiórki, itp.)
- 1.2.3. Budowa systemów melioracyjnych mających na celu poprawę właściwości wód gruntowych i użytków zielonych z uwzględnieniem zasad ekologii
- 1.2.4. Ochrona najlepszych gleb przed przekwalifikowaniem na cele nierolnicze oraz opracowanie programu rekultywacji gleb zdegradowanych
- 1.2.5. Poprawa stanu środowiska akustycznego powiatu
- 1.2.6. Zachowanie bogactwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych na rzecz ochrony lasów i ekosystemów rzecznych i łąkowych
- 1.2.7. Kontrolowane wydobycie pokładów surowców mineralnych na terenie powiatu
- 1.2.8. Stały monitoring stanu czystości środowiska we wszystkich jego dziedzinach
- 1.2.9. Ochrona terenów cennych przyrodniczo przed zmianą przeznaczenia – ochrona krajobrazu, przyrody, różnorodności biologicznej
- 1.2.10. Podnoszenie świadomości mieszkańców powiatu w dziedzinie ochrony środowiska poprzez prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnej (Światowy Dzień Wody, Światowy Dzień Ziemi, Światowy Dzień Ochrony Środowiska, Sprzątanie Świata, itp.)

Realizacja zadań ujętych w powyższych celach (1.1. i 1.2.) zgodne są z „Programem Ochrony Środowiska i Planem Gospodarki Odpadami dla Powiatu Białobrzeskiego”

*Cel operacyjny*

---

**1.3. Ochrona cennych walorów przyrodniczo – kulturowych**

Zadania:

- 1.3.1. Zachowanie i pomnażanie dziedzictwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych powiatu

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: samorząd gminny, stowarzyszenia na rzecz ochrony przyrody  
Termin realizacji: 2008-2018  
Źródła finansowania: budżet powiatu i gmin, środki UE

1.3.2. Opracowanie folderów oraz ofert promujących zabytkowe obiekty i miejsca należące do dziedzictwa kulturowego powiatu

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: organizacje pozarządowe, stowarzyszenia  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, lokalni sponsorzy,

1.3.3. Działania wspierające kultywowanie imprez odbywających się na terenie powiatu (np. Mazowiecka impreza myśliwych i leśników „Hubertus”, Powiatowy Białobrzski Festiwal Piosenki, Rajd pojazdów zabytkowych, WOP, festyny w gminach, itp.)

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: powiat, gminy, organizacje, stowarzyszenia  
Termin realizacji: działanie stałe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, lokalni sponsorzy, środki UE

1.3.4. Promocja obiektów i miejsc cennych dla dziedzictwa kulturowego powiatu. Oznaczenie i udostępnienie zwiedzającym miejsc i obiektów historycznych

Koordinacja: właściciele obiektów  
Partnerzy: powiat, gminy, stowarzyszenia  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, lokalni sponsorzy, budżet państwa

1.3.5. Stała konserwacja oraz rewaloryzacja niszczących obiektów zabytkowych

Koordinacja: Konserwator zabytków  
Partnerzy: powiat, gminy, organizacje pozarządowe  
Termin realizacji: działanie ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, lokalni sponsorzy, środki UE

---

*Cel operacyjny*

---

**1.4. Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych**

Zadania:

- 1.4.1. Tworzenie nowych i utrzymanie istniejących szlaków turystyczno-sportowych:
- trasy dla turystyki pieszej,
  - ścieżki rowerowe,

- jazda konna,
- motocross,
- ścieżki dydaktyczne,
- ścieżki o szczególnym charakterze dla osób niepełnosprawnych,
- wyposażenie wszystkich typów tras w odpowiednie urządzenia jak: tablice informacyjne, kosze na śmieci, miejsca biwakowe, wc, itp.

Koordinacja: Urzędy Gmin  
Partnerzy: Starostwo Powiatowe,  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: środki UE, budżety gmin, kapitał prywatny.

1.4.2. Tworzenie warunków dla organizowania obozów młodzieżowych:

- pola namiotowe wyposażone w infrastrukturę techniczną,
- obiekty sportowe (boiska do piłki nożnej, siatkowej, ręcznej, koszykówki, do badmintonu, korty tenisowe, budowa basenu, itp.),
- obozy przetrwania,
- sezonowe punkty gastronomiczne.

Koordinacja: Urzędy Gmin, Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: Białobrzeski Klub Kyokushin Karate „SATORI”, Białobrzeskie Stowarzyszenie Sportowe,  
Termin realizacji: 2008-2018  
Źródła finansowania: środki UE, kapitał prywatny, budżety gmin

1.4.3. Przeznaczenie terenów atrakcyjnych rekreacyjnie pod działki letniskowe w poszczególnych gminach

Koordinacja: Urzędy Gmin  
Partnerzy: osoby prywatne,  
Termin realizacji: 2008-2018  
Źródła finansowania: kapitał prywatny, budżety gminy

1.4.4. Wspieranie tworzenia wzdłuż ciągów komunikacyjnych infrastruktury turystyczno-gastronomicznej

Koordinacja: Urzędy Gmin  
Partnerzy: osoby prywatne,  
Termin realizacji: zadanie ciągłe  
Źródła finansowania: kapitał prywatny, budżet gminy, środki UE.

1.4.5. Promowanie walorów turystycznych powiatu

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: gminy,  
Termin realizacji: zadanie ciągłe  
Źródła finansowania: kapitał prywatny, budżet powiatu, gmin, środki UE

Cel operacyjny:

**1.5. Stymulowanie rozwoju szerokiej sfery usług specjalistycznych i rzemiosła, funkcjonujących w otoczeniu rolnictwa oraz turystyki.**

Zadania:

1.5.1. Wspieranie rozwoju działalności agroturystycznej, powiązanie z produkcją żywności ekologicznej – organizacja szkoleń, doradztwo, pomoc w działaniach promujących gospodarstwa agroturystyczne

Koordinacja: MODR  
Partnerzy: Izby Rolnicze, agencje rolne, Starostwo Powiatowe  
Termin realizacji: działania ciągłe.  
Źródła finansowania: fundusze UE, kapitał prywatny,

1.5.2. Przekształcenie istniejących gospodarstw rolnych w gospodarstwa agroturystyczne poprzez:

- remont, modernizację domów, adaptację strychów, pomieszczeń gospodarskich w celu przygotowania pokoi dla gości,
- porządkowanie obejść, zakładanie ogródków przydomowych i ogródków warzywnych w celu sprzedaży turystom produktów rolnych (warzyw, owoców, mleka, sera, masła),
- poszerzenie oferty wypoczynkowej o starodawne obyczaje

Koordinacja: inwestorzy prywatni  
Partnerzy: Starostwo Powiatowe, MODR  
Termin realizacji: zdanie ciągłe  
Źródła finansowania: środki własne, środki UE,

1.5.3. Uatrakcyjnienie wypoczynku wiejskiego poprzez np.:

- plenery malarskie i rzeźbiarskie,
- organizowanie konkursów, zawodów wśród turystów (łowienie ryb, zbieranie grzybów),
- promocja artystów amatorów (wiejskich talentów)

Funkcja inicjatywna: Starostwo Powiatowe, właściciele prywatni  
Partnerzy: gminy, MODR, rolnicy, usługodawcy  
Termin realizacji: imprezy cykliczne, sezonowe  
Źródła finansowania: środki własne, sponsorzy, środki UE,

1.5.4. Promocja i reklama agroturystyki powiatu białobrzeskiego

- opracowanie katalogu produktów turystycznych dla gmin,
- kategoryzacja wiejskiej bazy noclegowej,
- informacje o agroturystyce w spójnej dla całego powiatu internetowej bazie turystycznej,
- wydawanie folderów i informatorów okolicznościowych,

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | inwestorzy prywatni  |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe, władze gmin,<br>ODR, sponsorzy, zainteresowane<br>podmioty, organizacje pozarządowe |
| Termin realizacji:   | zadanie ciągłe   |
| Źródła finansowania: | środki własne, sponsoring, środki UE   |

Cel operacyjny

---

**1.6. Opracowanie strategii rozwoju turystyki w powiecie**

Zadania:

- 1.6.1. Profesjonalne opracowaniu dokumentu pn. Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Białobrzeskiego

|                      |                               |
|----------------------|-------------------------------|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe           |
| Partnerzy:           | gminy, lokalne stowarzyszenia |
| Termin realizacji:   | 2008                          |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu.               |



## CEL STRATEGICZNY II

### ROZWÓJ SEKTORA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI GWARANCJĄ NA WZROST GOSPODARCZY REGIONU BIAŁOBRZESKIEGO

zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku  
Cel pośredni 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”:  
4.2. „Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast”  
4.3. „Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich”

Cele operacyjne:

- 2.1. Wspieranie lokalnego sektora MŚP i mikroprzedsiębiorstw**
- 2.2. Sporządzenie kompleksowej oferty terenów i obiektów przeznaczonych pod nowe inwestycje**
- 2.3. Podejmowanie działań ułatwiających osobom bezrobotnym zdobycie nowych umiejętności i aktywne poszukiwanie pracy**

Cel operacyjny

---

#### **2.1. Wspieranie lokalnego sektora MŚP i mikroprzedsiębiorstw**

Zadania:

- 2.1.1. Promocja lokalnych przedsiębiorstw (wydawanie biuletynu inwestycyjnego, celem prezentacji firm działających na terenie powiatu)

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | stowarzyszenie, organizacje skupiające przedsiębiorców. |
| Partnerzy:           | przedsiębiorcy z terenu powiatu                         |
| Termin:              | cyklicznie  |
| Źródła finansowania: | środki prywatne   |

- 2.1.2. Aktywizacja działań w celu wspierania rozwoju lokalnej przedsiębiorczości (np. stosowanie ulg podatkowych, utworzenie funduszy wspomagających rozwój – Fundusz Mikropożyczek, Fundusz Poręczeń Kredytowych, itp.)

|                    |                         |
|--------------------|-------------------------|
| Partnerzy:         | gminy z terenu powiatu, |
| Termin realizacji: | zadanie ciągłe          |

- 2.1.3. Utworzenie powiatowego inkubatora przedsiębiorczości mającego na celu wszechstronną pomoc nowo powstałym przedsiębiorstwom w zakresie promocji, marketingu, zarządzania finansami i obowiązujących przepisów prawa w początkowym okresie działalności do osiągnięcia ich stabilizacji.

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe                     |
| Uczestnicy:          | Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Powiatu |
| Termin:              | 2008r.                                  |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, środki UE               |

- 2.1.4. Cykliczne spotkania powiatowego forum gospodarczego skupiające władze powiatu i gmin, przedsiębiorców lokalnych oraz instytucje gospodarcze i rynku pracy, by określać kierunki rozwoju przedsiębiorczości

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordinacja:         | działające stowarzyszenie pod patronatem Rady Powiatu i Starosty   |
| Uczestnicy:          | przedsiębiorcy, przedstawiciele władz samorządowych powiatu i gmin, przedstawiciele instytucji okołobiznesowych i administracyjnych, np.: banki, Powiatowy Urząd Pracy, itp. |
| Termin rozpoczęcia:  | od 2008 roku.  |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, środki prywatne  |

#### Cel operacyjny

---

### **2.2. Sporządzenie kompleksowej oferty terenów i obiektów przeznaczonych pod nowe inwestycje**

#### Zadania:

- 2.2.1. Wskazania przez gminy i powiat obszarów przeznaczonych i nadających się pod nowe inwestycje oraz działalność gospodarczą (ujęcie ich w planie zagospodarowania przestrzennego gmin)

|                      |                                     |
|----------------------|-------------------------------------|
| Koordinacja:         | samorządy gminne                    |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe, stowarzyszenia |
| Termin:              | zadanie ciągłe                      |
| Źródła finansowania: | budżety gmin, budżet powiatu        |

- 2.2.2. Opracowanie i realizacja wspólnego programu powiatu i wszystkich gmin dotyczącego pozyskiwania inwestorów z różnych branż

|                      |                              |
|----------------------|------------------------------|
| Koordinacja:         | samorządy gminne             |
| Partnerzy:           | powiat, stowarzyszenia       |
| Termin:              | zadanie ciągłe               |
| Źródła finansowania: | budżety gmin, budżet powiatu |

#### Cel operacyjny

---

### **2.3. Podejmowanie działań ułatwiających osobom bezrobotnym zdobycie nowych umiejętności i aktywne poszukiwanie pracy**

#### Zadania:

- 2.3.1. Współpraca Powiatowego Urzędu Pracy, samorządów, lokalnych pracodawców, organizacji i stowarzyszeń w organizacji szkoleń

i kursów zawodowych oraz tworzeniu miejsc pracy dla osób bezrobotnych i zwalnianych z zakładów pracy, którzy chcą zdobyć nowe umiejętności dla zwiększenia własnej konkurencyjności na wymagającym rynku pracy – rozpoznanie i monitorowanie lokalnego rynku pracy, odbieranie sygnałów od pracodawców, co do potrzebnych kwalifikacji

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Powiatowy Urząd Pracy  |
| Partnerzy:           | agencje rządowe, szkoły średnie, samorządy gminne, samorząd województwa, organizacje pozarządowe |
| Termin realizacji:   | zadanie ciągłe   |
| Źródła finansowania: | środki UE, budżet państwa, budżet województwa, budżet powiatu i gmin                             |

2.3.2. Tworzenie nowych miejsc pracy przy udziale jednorazowych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej małej i średniej przedsiębiorczości w powiecie białobrzeskim

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | WUP  |
| Partnerzy:           | PUP, instytucje szkoleniowe, nowi przedsiębiorcy               |
| Termin realizacji:   | od 2008 roku   |
| Źródła finansowania: | środki UE, budżet państwa, budżet województwa, środki prywatne |

2.3.3. Organizowanie wydarzeń inicjujących działania przedsiębiorcze wśród ludności wiejskiej – imprezy, spotkania publiczne, kursy informacyjne, etc.

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | stowarzyszenie, gminy, szkoły, instytucje pozarządowe                      |
| Partnerzy:           | organizacje społeczne, lokalni przedsiębiorcy, instytucje pozarządowe      |
| Termin:              | zadanie cykliczne  |
| Źródła finansowania: | środki UE, Powiatowy Urząd Pracy, sponsoring, budżet powiatu, budżety gmin |

2.3.4. Zwiększenie mobilności zawodowej pracowników poprzez polepszenie obiegu informacji o lokalnych rynkach pracy

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | PUP   |
| Partnerzy:           | stowarzyszenia, gminy, szkoły średnie, organizacje społeczne, lokalni przedsiębiorcy. |
| Termin:              | zadanie ciągłe  |
| Źródła finansowania: | środki UE, Powiatowy Urząd Pracy  |

## CEL STRATEGICZNY III

### WZROST STANDARDU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW WRAZ Z ZASPOKOJENIEM ICH WSZYSTKICH POTRZEB

zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku  
Cel pośredni 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”:  
4.2. „Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast”  
4.4. „Budowa i rozwój infrastruktury społecznej”.

Cele operacyjne:

- 3.1. Wzrost jakości życia i poprawa warunków bytowych mieszkańców**
- 3.2. Wspieranie inicjatyw lokalnych krokiem do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego**
- 3.3. Poprawa systemu podstawowej opieki zdrowotnej i promocja zdrowia**
- 3.4. Usprawnienie systemu pomocy społecznej wraz z aktywizacją osób niepełnosprawnych**
- 3.5. Wzrost poziomu i jakości kształcenia**
- 3.6. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom i turystom**

Cel operacyjny:

- 3.1. Wzrost jakości życia i poprawa warunków bytowych mieszkańców**

Zadania:

- 3.1.1. Rozwój budownictwa mieszkalnego poprzez opracowanie programu wspierania budownictwa w powiecie

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                                     |
| Partnerzy:           | Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego, Urzędy Gmin, |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE                  |

- 3.1.2. Wyposażenie mieszkań w niezbędny kompleks sanitarny

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                    |
| Partnerzy:           | Urzędy Gmin,                           |
| Termin realizacji:   | 2008-2018                              |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE |

3.1.3. Podniesienie poziomu jakości usług świadczonych przez urzędy

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                    |
| Partnerzy:           | Urzędy Gmin,                           |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                       |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE |

3.1.4. Lepsza dostępność do usług telekomunikacyjnych i internetowych

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                              |
| Partnerzy:           | Urzędy Gmin, przedsiębiorstwa telekomunikacyjne, |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                                 |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE           |

3.1.5. Dostosowanie instytucji sfery społecznej do potrzeb mieszkańców

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                    |
| Partnerzy:           | Urzędy Gmin,                           |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                       |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE |

Cel operacyjny:

---

**3.2. Wspieranie inicjatyw lokalnych krokiem do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego**

Zadania:

3.2.1. Wsparcie dla stowarzyszeń i organizacji pozarządowych funkcjonujących na rzecz promocji powiatu poprzez udzielanie małych grantów lub dotacji

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Rada Powiatu                             |
| Partnerzy:           | organizacje pozarządowe                  |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                         |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, fundusze UE |

3.2.2. Tworzenie modelu partnerstwa publiczno-prywatnego na rzecz poprawy wizerunku i promocji regionu białobrzeskiego

|                    |  |
|--------------------|--|
| Koordynacja:       | osoba wyznaczona przez Starostę (np. Pełnomocnik)          |
| Partnerzy:         | władze samorządowe gmin i powiatu, organizacje pozarządowe |
| Termin realizacji: | zadania ciągłe   |

3.2.3. Wsparcie dla działających instytucji i towarzystw kulturowych na terenie powiatu oraz wdrażanie programów mających na celu promocję tradycji, obyczajów oraz produktów regionalnych

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe.                                      |
| Partnerzy:           | organizacje pozarządowe i instytucje                      |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu i gmin, lokalni sponsorzy, fundusze unijne |

3.2.4. Integracja mieszkańców oparta na wspólnych tradycjach historyczno-kulturowych

|                      |                                     |
|----------------------|-------------------------------------|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe,                |
| Partnerzy:           | organizacje pozarządowe,            |
|                      | stowarzyszenia, instytucje kultury, |
| Termin realizacji:   | zadania ciągłe,                     |
| Źródła finansowania: | budżet gminy, budżet państwa,       |
|                      | sponsorzy, środki z UE              |

3.2.5. Rozszerzenie działalności funkcjonujących instytucji kulturalnych

|                      |                                     |
|----------------------|-------------------------------------|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe,                |
| Partnerzy:           | organizacje pozarządowe,            |
|                      | stowarzyszenia, instytucje kultury, |
| Termin realizacji:   | zadania ciągłe,                     |
| Źródła finansowania: | budżet gminy, budżet państwa,       |
|                      | sponsorzy, środki z UE              |

Cel operacyjny:

---

**3.3. Poprawa systemu podstawowej opieki zdrowotnej i promocja zdrowia**

Zadania:

3.3.1. Przebudowa i modernizacja obiektu SPSZOZ w Białobrzegach oraz zakup niezbędnego specjalistycznego sprzętu medycznego

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe.  |
| Partnerzy:           | Narodowy Fundusz Zdrowia,   |
| Termin realizacji:   | od 2008r.   |
| Źródła finansowania: | Narodowy Fundusz Zdrowia, budżet państwa, budżet powiatu, środki UE |

3.3.2. Modernizacja placówek podstawowej opieki zdrowotnej na obszarze powiatu

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Urzędy Gmin   |
| Partnerzy:           | Narodowy Fundusz Zdrowia,   |
| Termin realizacji:   | od 2008r.   |
| Źródła finansowania: | Narodowy Fundusz Zdrowia, budżet państwa, budżety gmin, środki UE |

3.3.3. Doposażenie we właściwy sprzęt (w tym komputerowy) placówek podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej w powiecie

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe.  |
| Partnerzy:           | Narodowy Fundusz Zdrowia, Gminne Ośrodki Zdrowia  |
| Termin realizacji:   | działanie ciągłe  |
| Źródła finansowania: | Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia, budżet państwa, budżet powiatu, budżety gmin, fundusze unijne |

3.3.4. Wdrożenie programów edukacji zdrowotnej i profilaktyki z naciskiem na promocję zdrowego trybu życia i badań okresowych na terenie powiatu

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe  |
| Partnerzy:           | gabinety podstawowej opieki zdrowotnej i specjalistyczne, organizacje pozarządowe, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe   |
| Źródła finansowania: | Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia, PFRON, budżet powiatu, budżety gmin, fundusze unijne, sponsorzy                              |

3.3.5. Podnoszenie kwalifikacji specjalistycznych kadry medycznej poprzez rozwój kształcenia

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Dyrektorzy ośrodków zdrowia                     |
| Partnerzy:           | instytucje szkoleniowe, organizacje pozarządowe |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                                |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżety gmin, fundusze unijne   |

3.3.6. Rozwój i promocja Ratownictwa Medycznego (zakup środków transportu, modernizacja środków łączności i budynku, szkolenia, doposażenia w sprzęt, integracja z innymi systemami ratownictwa)

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe.  |
| Partnerzy:           | instytucje i organizacje działające w zakresie ochrony zdrowia, KPP, KPPSP          |
| Termin realizacji:   | od 2008r.   |
| Źródła finansowania: | Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia, PFRON, budżet powiatu, fundusze unijne, sponsorzy |

3.3.7. Program szkoleń dla mieszkańców powiatu z zakresu udzielania pierwszej pomocy

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                               |
| Partnerzy:           | Narodowy Fundusz Zdrowia, gminne ośrodki zdrowia, |
| Termin realizacji:   | od 2008r.,  |
| Źródła finansowania: | budżet gminy, budżet państwa, środki UE, inne     |

3.3.8. Programy profilaktyczne między innymi „badania mammograficzne dla kobiet”, „walka z próchnicą”, „zdażyć przez chorobą nowotworową”

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | dyrektorzy ośrodków zdrowia,                                   |
| Partnerzy:           | gabinety stomatologiczne i lekarskie                           |
| Termin realizacji:   | działanie ciągłe   |
| Źródła finansowania: | Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia, budżet powiatu, budżety gmin |

Cel operacyjny:

**3.4. Usprawnienie systemu pomocy społecznej wraz z aktywizacją osób niepełnosprawnych**

Zadania:

3.4.1. Opracowanie i wdrażanie programu przeciwdziałania patologiom społecznym

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe  |
| Partnerzy:           | PCPR, GOPS, KPP, KPSP  |
| Termin realizacji:   | działanie ciągłe   |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżety gmin, środki z budżetu państwa, fundusze UE, |

3.4.2. Rozbudowa i modernizacja Domu Pomocy Społecznej w Niedabyli -II etap co pozytywnie wpłynie na warunki bytowe pensjonariuszy

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordinacja:         | Dyrektor DPS                                 |
| Partnerzy:           | powiat, organizacje pozarządowe, PFRON, PCPR |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                             |
| Źródła finansowania: | PFRON, budżet powiatu,                       |

3.4.3. Modernizacja i poprawa stanu technicznego gminnych ośrodków pomocy społecznej oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Dyrektorzy: MOPS, GOPS, PCPR  |
| Partnerzy:           | powiat, gmina, instytucje i organizacje działające w zakresie pomocy społecznej |
| Okres realizacji:    | od 2008r.   |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, gminy, budżet państwa, fundusze unijne, PFRON                   |

3.4.4. Opracowanie i wdrożenie programu działań na rzecz aktywizacji i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordinacja:         | Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie                        |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe, pracodawcy, szkoły, stowarzyszenia, |
| Termin realizacji:   | od 2008r.  |
| Źródła finansowania: | PFRON, budżet powiatu, budżet gminy, środki z UE, inne   |

3.4.5. Likwidacja barier architektonicznych w miejscu zamieszkania niepełnosprawnych i w instytucjach użyteczności publicznej

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordinacja:         | Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,             |
| Termin realizacji:   | zadania ciągłe,                                |
| Źródła finansowania: | PFRON, budżet powiatu, fundusze UE, sponsorzy, |

3.4.6. Wsparcie finansowe na rozwój systemu rehabilitacji społecznej, edukacyjnej i medycznej osób niepełnosprawnych



Koordinacja: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie  
Partnerzy: powiat, organizacje pozarządowe, PFRON  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: PFRON, budżet powiatu, fundusze UE

3.4.7. Organizacja prac społecznych i publicznych dla osób dotkniętych bezrobociem i trudną sytuacją materialną

Koordinacja: Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej  
Partnerzy: powiat, organizacje pozarządowe,  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: PFRON, budżet gminy, budżet państwa, środki z UE, inne

Cel operacyjny:

---

**3.5. Wzrost poziomu i jakości kształcenia**

Zadania:

3.5.1. Opracowanie i wdrożenie programu poprawy bazy lokalowej i wyposażenia w środki dydaktyczne pałeczek oświatowych na terenie powiatu

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: samorządy lokalne (gmina, powiat), szkoły  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżety gmin, środki UE, inne środki zewnętrzne

3.5.2. Modernizacja infrastruktury sportowej poprzez budowę kompleksu boisk i hal sportowych w pałeczkach oświatowych na terenie powiatu

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: samorządy lokalne (gmina, powiat), szkoły,  
Termin realizacji: 2008-2018  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet państwa, środki UE, inne środki zewnętrzne

3.5.3. Dostosowanie profilu kształcenia oraz programów nauczania do potrzeb rynku pracy

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: Starostwo Powiatowe, PUP, przedsiębiorcy, szkoły  
Termin realizacji: działanie ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, środki prywatne

3.5.4. Ciągły monitoring rynku pracy w celu zdiagnozowania ilości zawodów deficytowych i nadwyżkowych

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: PUP, przedsiębiorcy  
Termin realizacji: działanie ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, środki prywatne

3.5.5. Utworzenie systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży utalentowanych i zdolnych pochodzących z ubogich rodzin

Koordinacja: Starostwo Powiatowe,  
Partnerzy: dyrektorzy szkół, stowarzyszenia oświatowe, kuratorium oświaty,  
Termin realizacji: 2008-2018,  
Źródła finansowania: budżet gminy, budżet państwa, środki UE

3.5.6. Informatyzacja placówek oświatowych i pełne wyposażenie ich w sale komputerowe na terenie powiatu

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: samorządy lokalne (gmina, powiat), szkoły,  
Termin realizacji: zadania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet państwa, środki UE, inne środki zewnętrzne

3.5.7. Bogata oferta spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: dyrektorzy szkół, kuratorium oświaty, towarzystwa kulturowe, stowarzyszenia,  
Termin realizacji: zadania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet państwa, środki UE, inne środki zewnętrzne

3.5.8. Rozwijanie przez uczniów swoich zainteresowań w klubach uczniowskich i kołach zainteresowań

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: dyrektorzy szkół, nauczyciele, towarzystwa kulturowe, stowarzyszenia,  
Termin realizacji: zadania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet państwa, środki UE, inne środki zewnętrzne

3.5.9. Rozwój edukacji dorosłych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: szkoły, przedsiębiorcy, Cech Rzemieślników i Małych Przedsiębiorców  
Termin realizacji: działanie ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, środki prywatne

3.5.10. Wzmocnienie opieki medycznej w szkołach na obszarze powiatu

Koordinacja: dyrektorzy szkół  
Partnerzy: gabinety podstawowej opieki zdrowotnej  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżety gmin

3.5.11. Rozwój edukacji językowej i informatycznej w szkołach podstawowych oraz ponadgimnazjalnych na terenie powiatu

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Dyrektorzy szkół.   |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe, szkoły językowe, szkoły zagraniczne, |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, sponsorzy, środki UE                      |

3.5.12. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Dyrektorzy szkół                       |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe, nauczyciele,      |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe                       |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE |

Cel operacyjny:

---

**3.6. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom i turystom**

Zadania:

3.6.1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej budynku i pomieszczeń Ochotniczych Straży Pożarnych i Posterunków Policji na terenie powiatu

|                      |                           |
|----------------------|---------------------------|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe       |
| Partnerzy:           | KPPSP, KPP                |
| Termin:              | od 2008r.                 |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, środki UE |

3.6.2. Doposażenie w specjalistyczny sprzęt jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych nie należących do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                    |
| Partnerzy:           | KPPSP, samorządy gminne                |
| Termin:              | od 2008r.                              |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE |

3.6.3. Utworzenie Sądu Rejonowego i Prokuratury Rejonowej w Białobrzegach

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Ministerstwo Sprawiedliwości                                 |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe  |
| Termin:              | od 2008r.  |
| Źródła finansowania: | środki z budżetu państwa, budżet powiatu, powiatu, środki UE |

3.6.4. Wzrost zaufania społeczności lokalnej do instytucji ścigania

|                      |                                   |
|----------------------|-----------------------------------|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe               |
| Partnerzy:           | KPP                               |
| Termin:              | zadania ciągłe                    |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, inne |

3.6.5. Opracowanie i wdrażanie programów nastawionych na przeciwdziałanie przemocy w środowisku lokalnym

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: KPP, PCPR, samorządy gminne,  
Termin: zadania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet gmin, inne

3.6.6. Realizacja programów zapobiegania przestępczości i ochrony porządku publicznego i mieszkańców: „Stop przemocy-stop przestępczości”

Koordinacja: Komenda Powiatowa Policji  
Partnerzy: agencje ochrony  
Termin: działania stałe  
Źródła finansowania: budżet policji, budżet powiatu, budżety gmin

3.6.7. Współpraca władz powiatowych, gminnych oraz instytucji bezpieczeństwa w zakresie poprawy bezpieczeństwa

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: KPP, KPPSP, OSP, samorządy gminne  
Termin: zadania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet gmin, środki UE

3.6.8. Tworzenie ośrodków interwencji kryzysowej

Koordinacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: KPP, KPPS, PCPR, samorządy gminne  
Termin: 2008r-2018  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżet gmin, środki UE

## CEL STRATEGICZNY IV

### WYSOKO ROZWIŃIĘTA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACYJNA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU I MIESZKAŃCOM

zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku

Cel pośredni 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”:

- 4.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i transportu w regionie, w tym lotnictwa cywilnego
- 4.2. „Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast”
- 4.3. „Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich”
- 4.5. „Ochrona i rewaloryzacja środowiska przyrodniczego dla zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju”.

*Cele operacyjne:*

- 4.1. Rozwinięty układ komunikacyjny i poprawa stanu technicznego dróg w powiecie**
- 4.2. Pełne uzbrojenie wodno-kanalizacyjne obszarów wiejskich**
- 4.3. Pełna gazyfikacja powiatu**

*Cel operacyjny:*

- 4.1. Rozwinięty układ komunikacyjny i poprawa stanu technicznego dróg w powiecie**

*Zadania:*

- 4.1.1. Modernizacja dróg i infrastruktury drogowej przy drogach krajowych i wojewódzkich na terenie powiatu

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordinacja:         | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych                                      |
| Partnerzy:           | powiat, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego, PZDP w Białobrzegach  |
| Termin realizacji:   | 2008 - 2018  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, budżet powiatu, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE |

- 4.1.2. Modernizacja i przebudowa dróg powiatowych:

- droga powiatowa nr 1126W Białobrzegi-Bobrek na odcinku Białobrzegi-Mikówka
- droga powiatowa nr 1127W Stromiec-Bobrek
- droga powiatowa nr 1128W Stromiec-Podlesie
- droga powiatowa nr 1635W Grzmiąca-Ulaski Grzmiąca
- droga powiatowa nr 1111W Radzanów-Podlesie
- droga powiatowa nr 1121W Sucha-Stawiszyn-Branica
- droga powiatowa na odcinku Stawiszyn-Branica-Radzanów-Młodynie Dolne do granicy powiatu-1121W, 1116W,1115W
- przebudowa drogi powiatowej Przybyszew-Nowy Przybyszew do granicy powiatu-1639W

Koordynacja: Powiatowy Zarząd Dróg Publicznych w Białobrzegach  
Partnerzy: powiat, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet powiatu, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE

#### 4.1.3. Budowa i modernizacja dróg gminnych na terenie powiatu

Koordynacja: samorządowy gminne  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet powiatu, budżety gmin, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE

#### 4.1.4. Budowa i przebudowa chodników przy drogach powiatowych

Koordynacja: PZDP w Białobrzegach  
Partnerzy: powiat, samorzady gminne, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet powiatu, budżety gmin, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE

#### 4.1.5. Budowa ciągów komunikacji rowerowej i pieszej

Koordynacja: PZDP w Białobrzegach  
Partnerzy: powiat, samorzady gminne, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet powiatu, budżety gmin, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE

#### 4.1.6. Budowa parkingów i zatok postojowych

Koordynacja: PZDP w Białobrzegach  
Partnerzy: powiat, samorzady gminne, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego  
Termin realizacji: od 2008r.  
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet powiatu, budżety gmin, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE

#### 4.1.7. Przeprowadzenie wnikliwej analizy obecnego stanu układu komunikacyjnego w ramach stanu technicznego dróg, stopnia skomunikowania wszystkich miejscowości powiatu oraz funkcjonowania systemu komunikacji publicznej

Koordynacja: Starostwo Powiatowe  
Partnerzy: samorzady gminne, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego, PZDP  
Termin realizacji: od 2008r.

Źródła finansowania: budżet państwa, budżet powiatu, budżety gmin, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE

Cel operacyjny:

---

**4.2. Pełne uzbrojenie wodno-kanalizacyjne obszarów wiejskich**

Zadania:

4.2.1. Budowa systemu przydomowych oczyszczalni ścieków w rozproszonej zabudowie

Partnerzy: Samorząd gminny,  
Termin realizacji: 2008 - 2018  
Źródła finansowania: budżet gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

4.2.2. Pełne zwodociągowanie i skanalizowanie gmin na terenie powiatu

Partnerzy: Samorząd gminny,  
Termin realizacji: 2008 - 2015  
Źródła finansowania: budżet gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

4.2.3. Budowa systemu kanalizacji burzowej

Partnerzy: Samorząd gminny,  
Termin realizacji: 2008 - 2015  
Źródła finansowania: budżet gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

4.2.4. Budowa zbiorników retencyjnych i konserwacja istniejących

Partnerzy: Samorząd gminny i powiatowy,  
Termin realizacji: 2008 - 2015  
Źródła finansowania: budżet powiatu i gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

4.2.5. Budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody

Partnerzy: Samorząd gminny i powiatowy,  
Termin realizacji: 2008- 2018  
Źródła finansowania: budżet powiatu i gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

4.2.6. Budowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków

Partnerzy: Samorząd gminny,  
Termin realizacji: 2008- 2018  
Źródła finansowania: budżet gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

#### 4.2.7. Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe

|                      |   |
|----------------------|---|
| Partnerzy:           | Samorząd gminny, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego              |
| Termin realizacji:   | 2008- 2018  |
| Źródła finansowania: | budżet gmin, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny |

#### Cel operacyjny:

---

### **4.3. Pełna gazyfikacja powiatu**

#### Zadania:

#### 4.3.1. Opracowanie dokumentacji dotyczącej budowy sieci gazowej

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | PGNiG S.A.  |
| Partnerzy:           | powiat, samorządy gminne, Zespół Uzgadniania Dokumentacji Projektowej, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej |
| Termin realizacji:   | od 2008-2018  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, budżet powiatu, budżet gminy, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE  |

#### 4.3.2. Budowa gazociągu i stacji redukcyjnych

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | PGNiG S.A.  |
| Partnerzy:           | powiat, samorządy gminne, Zespół Uzgadniania Dokumentacji Projektowej, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej |
| Termin realizacji:   | od 2008-2018  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, budżet powiatu, budżet gminy, Fundusze Ochrony Środowiska, środki UE  |

#### 4.3.3. Modernizacja istniejącej sieci gazowej

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | PGNiG S.A.  |
| Partnerzy:           | powiat, samorządy gminne, Zespół Uzgadniania Dokumentacji Projektowej, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej |
| Termin realizacji:   | od 2008-2018  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, budżet powiatu, budżet gminy, środki UE   |



## CELA STRATEGICZNY V

### **MODERNIZACJA I RESTRUKTURYZACJA ROLNICTWA DOSKONAŁYM ZAPLECZEM DLA PRZEMYSŁU PRZETWÓRCZEGO I ROLNO-SPOŻYWCZEGO**

zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku  
Cel pośredni 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”:  
4.3. „Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich”

*Cele operacyjne:*

- 5.1. Rozwój rolnictwa specjalistycznego i ekologicznego**
- 5.2. Działania promujące system restrukturyzacji gospodarstw rolnych w powiecie**
- 5.3. Rolnictwo fundamentem rozwoju przemysłu przetwórczego i rolno-spożywczego**
- 5.4. Rozwój agroturystyki jako dodatkowe źródło dochodu mieszkańców obszarów wiejskich**
- 5.5. Poprawa struktury agrarnej indywidualnych gospodarstw rolnych**

*Cel operacyjny:*

- 5.1. Rozwój rolnictwa specjalistycznego i ekologicznego**

Zadania:

- 5.1.1. Działania promocyjne mające na celu rozpropagowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | ARiMR  |
| Partnerzy:           | Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie, sołtysi |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe   |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, powiatu i gmin, środki UE  |

- 5.1.2. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego do rozwoju i produkcji zdrowej żywności

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | ARiMR, Starostwo Powiatowe   |
| Partnerzy:           | Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Izba Rolnicza, producenci |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe   |
| Źródła finansowania: | środki UE, środki własne   |

- 5.1.3. Organizacja szkoleń i warsztatów dla rolników z zakresu prowadzenia ekologicznego gospodarstwa

Koordinacja: ARiMR  
Partnerzy: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie, sołtysi  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet państwa, powiatu i gmin, środki unijne, inne środki

5.1.4. Wdrażanie systemów wspierania edukacji rolników w zakresie specjalistycznego gospodarowania gruntami rolnymi

Koordinacja: ARiMR  
Partnerzy: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie, sołtysi  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet państwa, powiatu i gmin, środki unijne, inne środki

5.1.5. Promocja produkcji i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (m.in. biomasy)

Koordinacja: ARiMR, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego  
Partnerzy: producenci  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: środki UE, środki własne

5.1.6. Pomoc rolnikom w uzyskiwaniu kredytów, pożyczek i unijnych dotacji na rozwój gospodarstw ekologicznych i owocowo-warzywnych

Koordinacja: ARiMR  
Partnerzy: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet powiatu, budżety gmin, środki UE

Cel operacyjny:

---

**5.2. Działania promujące system restrukturyzacji gospodarstw rolnych w powiecie**

Zadania:

5.2.1. Powstawanie i rozpowszechnianie alternatywnych źródeł dochodu rolników

Koordinacja: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego  
Partnerzy: gminy  
Termin realizacji: działanie ciągłe

5.2.2. Opracowanie systemu przekwalifikowań zawodowych osób pragnących odejść z rolnictwa

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | PUP  |
| Partnerzy:           | samorządy gminne, samorząd wojewódzki, organizacje i stowarzyszenia, agencje rządowe |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe   |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, budżety gmin, środki własne, środki unijne                           |

5.2.3. Wspieranie inicjatyw lokalnych na terenach wiejskich

|                    |                     |
|--------------------|---------------------|
| Koordynacja:       | Starostwo Powiatowe |
| Partnerzy:         | gminy               |
| Termin realizacji: | działanie ciągłe    |

5.2.4. Poprawa rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez system melioracyjny i drenaż użytków rolnych

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe                    |
| Partnerzy:           | samorządy gminne, MODR                 |
| Termin realizacji:   | działanie ciągłe                       |
| Źródło finansowania: | budżet powiatu, budżet gmin, środki UE |

Cel operacyjny:

---

**5.3. Rolnictwo fundamentem rozwoju przemysłu przetwórczego i rolno-spożywczego**

Zadania:

5.3.1. Pomoc dla rozwoju rolnictwa poprzez lepszą jego współpracę przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | ARiMR   |
| Partnerzy:           | Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin.   |

5.3.2. Wspieranie istniejących grup producenckich i tworzenie nowych

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordynacja:         | Starostwo Powiatowe   |
| Partnerzy:           | Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, agencje rolne, grupy producenckie, organizacje działające na rzecz rolnictwa |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin.   |

5.3.3. Powołanie giełdy rolno – spożywczej jako lokalnego rynku zbytu dla produktów rolnych

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | ARiMR   |
| Partnerzy:           | Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin  |

5.3.4. Poszukiwanie krajowych i zagranicznych rynku zbytu oraz zacieśnianie współpracy władz samorządu lokalnego z przetwórcami i producentami

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe, samorządy gmin   |
| Partnerzy:           | firmy przetwórcze, producenci, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Izba Rolnicza, stowarzyszenia |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe.   |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżety gmin, środki UE, środki prywatne  |

5.3.5. Opracowanie oraz udostępnienie informacji o możliwościach wsparcia (m.in. finansowego) dla osób rozpoczynających działalność w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | ARiMR   |
| Partnerzy:           | Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Izba Rolnicza, agencje rolne, grupy producenckie |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin.   |

Cel operacyjny:

---

**5.4. Rozwój agroturystyki jako dodatkowe źródło dochodu mieszkańców obszarów wiejskich**

Zadania:

5.4.1. Działania marketingowe promujące rozwój agroturystyki w powiecie

|                      |   |
|----------------------|---|
| Koordinacja:         | Stowarzyszenie Gmin Agroturystycznych                   |
| Partnerzy:           | Starostwo Powiatowe, samorządy gminne                   |
| Termin realizacji:   | działania ciągłe  |
| Źródła finansowania: | budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin. |

5.4.2. Modernizacja rozbudowa gospodarstw rolnych na potrzeby agroturystyki

|              |  |
|--------------|--|
| Koordinacja: | Stowarzyszenie Gmin Agroturystycznych                  |
| Partnerzy:   | Starostwo Powiatowe, samorządy gminne, osoby prywatne, |

Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin, środki własne

5.4.3. Działania zachęcające gospodarstwa indywidualne do rozwoju agroturystyki

Koordinacja: Stowarzyszenie Gmin Agroturystycznych  
Partnerzy: Starostwo Powiatowe, samorzady gminne  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin

5.4.4. Opracowanie i wdrożenie systemu skutecznej pomocy (prawnej, organizacyjnej) dla gospodarstw chcących prowadzić działalność agroturystyczną

Koordinacja: Stowarzyszenie Gmin Agroturystycznych  
Partnerzy: Starostwo Powiatowe, samorzady gminne, MODR, ARiMR,  
Termin realizacji: działania ciągłe  
Źródła finansowania: budżet państwa, fundusze unijne, budżet powiatu i gmin

Cel operacyjny:

---

**5.5. Poprawa struktury agrarnej indywidualnych gospodarstw rolnych**

Zadania:

5.5.1. Wspieranie zadań mających na celu zamianę gruntów rolnych o niskiej jakości i nieużytków na cele inwestycyjne (opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego przez gminy)

Koordinacja: władze gmin  
Termin realizacji: od 2008r.

5.5.2. Opracowanie procedur przyspieszających regulowanie kwestii własnościowych w gospodarstwach rolnych, mających kilku właścicieli (przy wykonywaniu scaleń)

Koordinacja: władze gmin  
Termin realizacji: od 2008r.  
Partnerzy: Starostwo Powiatowe, Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa

5.5.3. Scalanie gruntów o niższych klasach bonitacyjnych

Koordinacja: władze gmin  
Partnerzy: rolnicy  
Termin realizacji: od 2008r.

## CEL STRATEGICZNY VI

### ROZWÓJ SPOŁECZNEŃSTWA INFORMACYJNEGO -WDRAŻANIE PROGRAMÓW

zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku

Cel pośredni 1 „Rozwój kapitału społecznego”:

1.1. „Rozwój społeczeństwa informacyjnego i teleinformatyzacji”

Cele operacyjne:

- 6.1. Poprawa jakości i dostępności usług świadczonych przez Starostwo Powiatowe w Białobrzegach i Urzędy Gmin**
- 6.2. Budowa i rozbudowa lokalnych sieci szerokopasmowych – rozwój społeczeństwa informacyjnego - e-usługi**
- 6.3. Opracowanie i wdrażanie programów**

Cel operacyjny

- 6.1. Poprawa jakości i dostępności usług świadczonych przez Starostwo Powiatowe w Białobrzegach i Urzędy Gmin**

Zadania:

- 6.1.1. Podjęcie działań w celu przygotowania urzędów do elektronicznego obiegu dokumentów i rozwoju elektronicznych usług świadczonych dla ludności

|                      |   |
|----------------------|---|
| Strona inicjująca:   | Starosta Powiatu.                       |
| Termin realizacji:   | od 2008r.                               |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżety gmin, środki UE |

- 6.1.2. Wzrost poziomu wykształcenia i poprawa jakości kadr poprzez wdrożenie systemu ustawicznego kształcenia pracowników Starostwa i Urzędów Gmin

|                      |                           |
|----------------------|---------------------------|
| Koordinacja:         | Starostwo Powiatowe       |
| Partnerzy:           | firmy szkoleniowe         |
| Termin:              | zadanie ciągłe            |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, środki UE |

- 6.1.3. Przystąpienie do wdrożenia w Starostwie Systemu Zarządzania Jakością zgodny z normą PN-EN ISO 9001:2001

|                      |                                |
|----------------------|--------------------------------|
| Koordinacja:         | Starosta Powiatu               |
| Partnerzy:           | Wydziały Starostwa Powiatowego |
| Termin:              | 2008 - 2018                    |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, środki UE      |

- 6.1.4. Włączenie instytucji publicznych do usług internetowych nie posiadających infrastruktury teleinformatycznej (unowocześnienie, modernizacja, rozbudowa)

|                      |  |
|----------------------|--|
| Koordynacja:         | Starosta Powiatu                         |
| Partnerzy:           | jednostki organizacyjne starostwa i gmin |
| Termin:              | 2008 - 2018                              |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gminy, środki UE  |

Cel operacyjny

---

**6.2. Budowa i rozbudowa lokalnych sieci szerokopasmowych**

Zadania:

- 6.2.1. Budowa i wdrażanie platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomaganie na poziomie lokalnym
- 6.2.2. Utworzenie Publicznych Punktów Dostępu do Internetu
- 6.2.3. Stworzenie oferty informacji i usług dla sektora prywatnego jak i publicznego:

- e-government - usługi publiczne świadczone drogą elektroniczną
- e-health - usługi medyczne świadczone na odległość
- e-learning - nauczanie na odległość
- e-business - handel elektroniczny

|                      |   |
|----------------------|---|
| Strona inicjująca:   | Starosta Powiatu                          |
| Partnerzy:           | firmy świadczące usługi internetowe       |
| Termin:              | od 2008r.                                 |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet państwa, środki UE |

Cel operacyjny

---

**6.1. Opracowanie i wdrażanie programów**

Zadania:

- 6.1.1. Opracowanie dokumentów i projektów niezbędnych do korzystania ze środków Unii Europejskiej
- 6.1.2. Opracowanie gminnych programów ochrony środowiska i planów gospodarki odpadami
- 6.1.3. Przygotowywanie innych projektów wymaganych ustawowo

|                      |                              |
|----------------------|------------------------------|
| Koordynacja:         | Powiat/Gminy                 |
| Termin:              | od 2008 roku                 |
| Źródła finansowania: | budżet powiatu, budżet gminy |

## **CZĘŚĆ VIII**

### **MONITOROWANIE, OCENA I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA**

#### ***System monitorowania Strategii***

Niezwykle istotne znaczenie w monitorowaniu i stymulowaniu realizacji Strategii posiada Starosta oraz Zarząd Powiatu. Instytucja Zarządzająca współpracuje ze Starostą oraz poszczególnymi pracownikami Starostwa, których główną rolą będzie monitorowanie przebiegu realizacji zadań zawartych w Strategii oraz ewentualne interweniowanie w przypadku stwierdzenia opóźnień, dokonania zmian lub zalecenia aktualizacji przyjętych celów i zadań lub nieuzasadnionej rezygnacji z realizacji zadania.

Raz w roku Zarząd Powiatu będzie ocenił efekty realizacji celów strategicznych ujętych w Strategii Rozwoju – na podstawie raportu dostarczonego przez Zespół ds. realizacji Strategii Powiatu. Organ ten będzie sprawdzał efekty i rezultaty realizacji zadań planowania strategicznego czy są one zgodne z dokumentem strategicznym, po czym wyda pisemną opinię. Raport taki powinien zawierać analizę i ocenę zmian sytuacji społeczno – ekonomicznej oraz wnioski z uwarunkowanych przemian.

#### ***Sposoby oceny Strategii***

Skuteczność Strategii będzie poddawana bieżącej ocenie. Sprawowana ona będzie przez Starostę Powiatu oraz Zarząd Powiatu przy pomocy wskaźników postępu realizacji i oceny skuteczności wdrażanych zadań, określonych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013 oraz poszczególnych programach operacyjnych i w wytycznych, opracowanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (uszczegółowienia do programów operacyjnych są w trakcie realizacji).

Ostateczna ocena Strategii powinna zawierać rzeczywiste daty rozpoczęcia i zakończenia przeprowadzanych projektów, a także koszty, jakie zostały poniesione w czasie ich realizacji. Ponadto powinna zawierać potwierdzenie zakładanej poprawy sytuacji społeczno – ekonomicznej.

#### ***Komunikacja społeczna Strategii***

Zadaniem działań informacyjnych i promocyjnych jest:

- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach ubiegania się o wsparcie ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów, służących rozwojowi regionalnemu dla wszystkich grup docelowych z terenu powiatu,
- zapewnienie czytelnej informacji o kryteriach oceny i wyboru projektów oraz obowiązujących w tym zakresie procedurach,
- zapewnienie bieżącego informowania opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy wspólnotowej dla poszczególnych projektów i rezultatach działań na poziomie powiatu,



- inicjowanie dodatkowych działań promocyjnych o zasięgu lokalnym,
- zapewnienie współpracy z instytucjami zaangażowanymi w monitorowanie i realizowanie Strategii w zakresie działań informacyjnych i promocyjnych poprzez wymianę informacji i wspólne przedsięwzięcia,
- wykorzystanie nowoczesnych źródeł przekazu i nowoczesnych technologii, m.in. takich jak: Internet, poczta elektroniczna, elektroniczna archiwizacja dokumentów, w celu usprawnienia komunikacji pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w realizacji Strategii.

Wszelkie działania podejmowane w ramach Strategii Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego będą uwzględniały specyficzne potrzeby grup docelowych w kwestii informacji oraz użytych instrumentów w celu osiągnięcia maksymalnej skuteczności.

Grupami docelowymi Strategii są:

- społeczeństwo – to bezpośredni beneficjenci – kształtowanie i informowanie opinii publicznej poprzez przekazywanie powszechnej wiedzy o działaniach Unii Europejskiej, o wdrażaniu i wykorzystaniu środków wspólnotowych, o korzyściach płynących z członkostwa, o budowaniu pozytywnego wizerunku podmiotów zaangażowanych w proces wdrażania pomocy, co przyczyni się do poparcia dla inwestycji;
- beneficjenci - osoby, instytucje lub grupy społeczne bezpośrednio korzystające z wdrażanej pomocy;
- jednostki samorządu terytorialnego szczebla powiatowego i gminnego;
  - podmioty będące jednostkami podległymi samorządowi powiatowemu i gminnemu bądź realizujące zadania jednostek samorządu terytorialnego,
  - podmioty gospodarcze,
  - organizacje zrzeszające przedsiębiorców,
  - organizacje pozarządowe,
  - inne organizacje społeczne,
  - media.

Szczególnie istotną sprawą jest potrzeba kształtowania pozytywnego wizerunku Strategii. Za jej pośrednictwem należy kształtować świadomość w zakresie istnienia oraz możliwości pozyskania środków dla jednostek samorządu terytorialnego, a od tego uzależnione jest wykorzystanie pomocy w ramach funduszy strukturalnych płynących z Unii Europejskiej.